

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства аграрної
політики та продовольства
України

16 грудня 2016 року № 547

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ РОСЛИН**

**МЕТОДИКА
ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ РОСЛИН ГРУПИ ЛІСОВИХ
НА ВІДМІННІСТЬ, ОДНОРІДНІСТЬ І СТАБІЛЬНІСТЬ**

МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ НА ВОС

1. Береза повисла	4
2. Бук лісовий	16
3. Верба	25
4. Горобина звичайна	36
5. Дуб австрійський	46
6. Дуб звичайний	56
7. Дуб скельний	67
8. Каштан справжній	77
9. Кедр атласький	90
10. Кедр ліванський	100
11. Кипарисовика	109
12. Клен несправжньооплатановий	118
13. Липа серцелиста	128
14. Модрина європейська	141
15. Псевдотсуга тисолиста (дугласія)	150
16. Робінія звичайна	159
17. Сосна австрійська	168
18. Сосна Веймутова	178
19. Сосна звичайна	188
20. Сосна кедрова	199
21. Тополя	208
22. Туя західна	231
23. Туя східна	243
24. Ялина європейська	257
25. Ялина сиза	267
26. Ялиця бальзамічна	277
27. Ялиця біла	287
28. Ялівець	299
29. Ясен вузьколистий	311

Методика

проведення експертизи сортів берези повислої (*Betula pendula* Roth)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Betula pendula* Roth.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять дерев чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати щонайменше два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять дерев. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих сортів за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: стовбур за висотою (до першої скелетної гілки) (ознака 3);
- Стовбур: викривлення (ознака 11);
- Гілка: положення (14);
- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 28).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів берези повислої

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* (+) PQ	Дерево: форма крони VG 1	пірамідальна циліндрична округла інша	1 2 3 4	
2. (* (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
3. (+) QN	Дерево: стовбур за висотою (до першої скелетної гілки) MG 1	низький середній високий	3 5 7	
4. QN	Дерево: сила росту MG 4	слабка помірна сильна	3 5 7	
5. PQ	Стовбур: забарвлення кори VG 1	біле рожеве коричневе	1 2 3	
6. QL	Стовбур: відшарування кори VG 1	наявне відсутнє	1 9	
7. QN	Стовбур: ступінь відшарування кори VG 1	слабкий середній сильний	3 5 7	
8. PQ	Стовбур: забарвлення кори при основі стовбура VG 1	буро-зелене коричневе чорне	1 2 3	
9. QL	Стовбур: тріщини VG 1	наявні відсутні	1 9	
10. (+) QN	Стовбур: тріщини за глибиною VG 1	мілкі середні глибокі	3 5 7	
11. (* QN	Стовбур: викривлення VG 1	відсутнє слабке помірне сильне	1 2 3 4	
12. QN	Пагін поточного року: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	

1	2	3	4	5
13. PQ	Пагін поточного року: забарвлення VS 3	оливкове буро-зелене сіро-коричневе	1 2 3	
14. (*)	Гілка: положення VS 3	спрямоване догори горизонтальне спрямоване донизу	1 2 3	
15. (+) QN	Листок: за довжиною MS 4	короткий середній довгий	3 5 7	
16. QN	Листок: за шириною MS 4	вужький середній широкий	3 5 7	
17. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG 4	слабка помірна сильна	1 2 3	
18. QL	Листок: зубчастість VG 4	відсутня наявна	1 9	
19. (+) PQ	Листок: форма основи VG 4	загострена тупа округла плоска серцеподібна	1 2 3 4 5	
20. (+) PQ	Листок: форма верхівки VG 4	загострена гостра округла	1 2 3	
22. QL	Листок: глянуватість верхнього боку VG 4	відсутня наявна	1 9	
23. QL	Листкова пластинка: положення відносно стебла VG 4	спрямоване догори горизонтальне спрямоване донизу	1 2 3	
24. (*) PQ	Листкова пластинка: форма поперечного перерізу VG 4	увігнута рівна вигнута	1 2 3	
25. QL	Листкова пластинка: хвилястість краю VG 4	відсутня наявна	1 9	
26. PQ	Черешок: забарвлення з- під сонячного боку VS 4	сіро-зелене світло-сіре зелене	1 2 3	

1	2	3	4	5
27. (+) QN	Черешок: за довжиною MS 4	короткий середній довгий	3 5 7	
28. (*) QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки VS 2	ранній середній пізній	3 5 7	
29. (+) PQ	Верхівкова брунька: форма VS 2	конусоподібна овальна яйцеподібна	1 2 3	
30. PQ	Сережки: забарвлення VS 5	білувато-жовтувате жовте жовто-коричневе коричневе	1 2 3 4	
31. (+) QN	Плід (крилатий горішок): за шириною MS 6	вужький середній широкий	3 5 7	
32. PQ	Плід: форма верхівки VG 6	гостра тупа виїмчаста	1 2 3	
33. QL	Рослина: стать VG 5	чоловіча жіноча	1 2	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів берези повислої

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Утворення гілок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок
4	Повністю сформовані листки
5	Цвітіння
6	Плодоношення

Вимірювання слід робити на двох типових органах кожної з п'яти рослин.

Ознаки пагона слід реєструвати після здерев'яніння; забарвлення – влітку першого року експертизи.

Ознаки на листових бруньках слід визначати на середній третині пагона наприкінці першого вегетаційного періоду.

Якщо не вказано інше, усі спостереження проводять на цілком сформованих листках на другій четвертині від верхівки пагона, яку не обрізають; рослини, що підлягають обрізуванню, обстежують на другий сезон після садіння.

До 1. Дерево: форма крони.

1
Пірамідальна

2
циліндрична

3
округла

До 2. Дерево: за висотою, м.

До 3. Дерево: стовбур за висотою (до першої скелетної гілки), м.

До 31. Плід (крилатий горішок): за шириною, мм.

H – висота дерева

h – висота стовбура

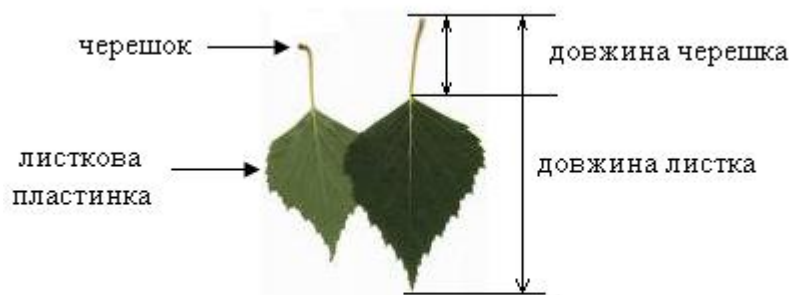
До 10. Ство́бур: тріщини за глибиною.

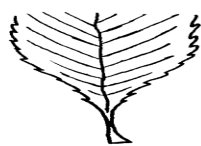
тріщина

До 15. Листок: за довжиною.

До 27. Черешок: за довжиною.

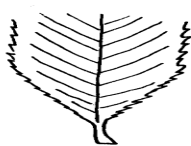

До 19. Листок: форма основи.

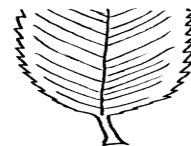
1

Загострена

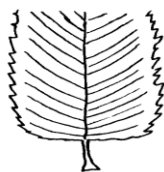
2

тупа

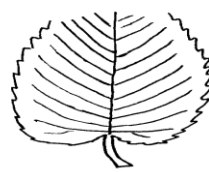
3

округла

4

плоска

5

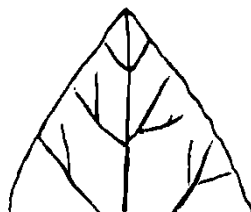
серцеподібна

До 20. Листок: форма верхівки.

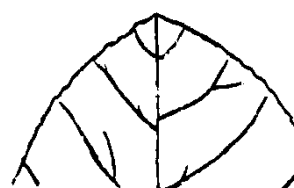
1

Загострена

2

гостра

3

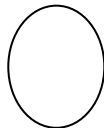
округла

До 29. Верхівкова брунька: форма.

1

Конусоподібна

2

овальна

3

яйцеподібна

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. I. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 62.

2. Береза повисла (*Betula pendula* Roth)/ Определитель растений on-line // URL: [http://www.plantarium.ru/page/view/item/6581.html/Betula_pendula Roth](http://www.plantarium.ru/page/view/item/6581.html/Betula_pendula_Roth)

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Betula pendula</i> Roth	
1.2 Загальноприйнята назва	Береза повисла	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше		[ ]	
(вказуйте деталі)			
4.2.2 Інше		[ ]	
(вказуйте деталі)			
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1. (1)	Дерево: форма крони	пірамідальна циліндрична округла інша	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ]
5.2 (3)	Дерево: стовбур за висотою (до першої скелетної гілки)	низький середній високий	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.3. (11)	Стовбур: викривлення	відсутнє слабке помірне сильне	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ]
5.4. (14)	Гілка: положення	спрямоване догори горизонтальне спрямоване донизу	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.3. (28)	Час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній середній пізній	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
Коментарі:			
7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація			
(використання сорту)		(фотографія)	
8. Дозвіл на використання			
(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(б) Чи було одержано такий дозвіл?			
Так [ ]		Ні [ ]	
Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма)		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів бука лісового (*Fagus sylvatica* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Fagus sylvatica* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять саджанців чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 5 рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка на відмінність, однорідність та стабільність

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів, використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють в межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Пагін поточного року: забарвлення (ознака 6);
- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 17).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів бука лісового

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* (+) PQ	Дерево: форма крони VG 1	яйцеподібна проміжна конусоподібна	1 2 3	
2. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
3. (+) QN	Дерево: стовбур за висотою (до першої скелетної гілки) MG 1	низький середній високий	3 5 7	
4. PQ	Дерево: забарвлення кори VG 1	сіре коричневе червонувато-буре	1 2 3	
5. QN	Пагін поточного року: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
6. PQ	Пагін поточного року: забарвлення VS 3	оливкове сіро-коричневе червонувато-буре	1 2 3	
7. (* PQ	Листок: форма VG 1	яйцевидна овальна ланцетна	1 2 3	
8. QL	Листок: зубчастість VG 1	відсутня наявна	1 9	
9. (+) PQ	Листок: форма основи VG 1	клиноподібна округла	1 2	
10. QL	Листок: глянуватість верхнього боку VG 1	відсутня наявна	1 9	
11. QL	Листок: опушення нижнього боку VG 1	відсутнє наявне	1 9	
12. QN	Листкова пластинка: за довжиною MS, 1	коротка середня довга	3 5 7	

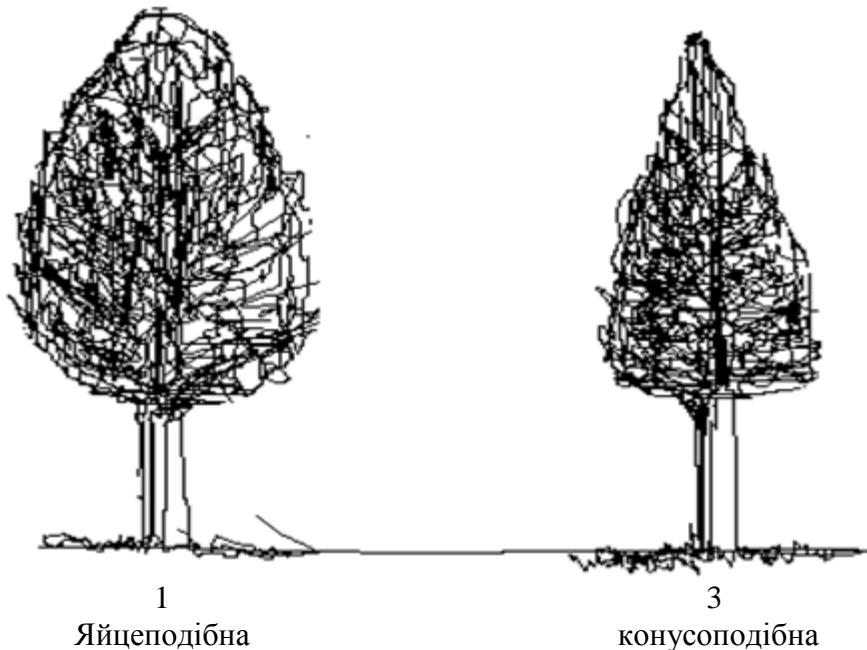
1	2	3	4	5
13. QN	Листкова пластинка: за шириною MS, 1	вужька середня широка	3 5 7	
14. (* QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG, 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
15. (* QN	Черешок: за довжиною MS, 1	короткий середній довгий	3 5 7	
16. PQ	Черешок: забарвлення з-під сонячного боку VG, 1	світло-зелене темно-зелене коричневе	1 2 4	
17. (* QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки VS, 3	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів бука лісового

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Утворення гілок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок

До 1. Дерево: форма крони.

До 2. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 15, середнє – 15–25, високе – понад 25.

До 3. Дерево: стовбур за висотою (до першої скелетної гілки), м.

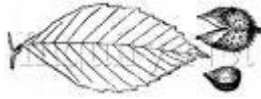
Низький – до 3, середній – 3–5, високий – понад 5.

До 9. Листок: форма основи.

1

Клиноподібна

2

округла

До 15. Черешок: за довжиною, см.

Короткий – до 1,0; середній – 1,0–2,5; довгий – понад 2,5.

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. I. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 62.

2. Бук лісовий (*Fagus sylvatica* L.)/ Определитель растений on-line // URL: [http://www.plantarium.ru/page/view/item/15877.html/Fagus_sylvatica L.](http://www.plantarium.ru/page/view/item/15877.html/Fagus_sylvatica_L)

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Fagus sylvatica</i> L.	
1.2 Загальноприйнята назва	Бук лісовий	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(a) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(b) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(c) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1. (1)	Дерево: форма крони	яйцеподібна проміжна конусоподібна	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.2 (6)	Пагін поточного року: забарвлення	оливкове сіро-коричневе червонувато-буре	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.3 (17)	Час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній середній пізній	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, з вашої точки зору, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація			
(використання сорту)		(фотографія)	
8. Дозвіл на використання			
(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(б) Чи було одержано такий дозвіл?			
Так [ ]		Ні [ ]	
Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або декількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал нічим не обробляють, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма)		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів верби (*Salix L.*)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів роду *Salix L.*, що розмножуються вегетативно.

1. Необхідний рослинний матеріал – здерев'янілі живці, однорічні рослини

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити 30 здерев'янілих живців, не менше 1 см у діаметрі і завдовжки 20 см або 15 добре укорінених однорічних рослин.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

2. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 10 рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 1,0 × 0,5 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 10 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 10 рослин або частин 10 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 10 рослин або частин 10 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 10 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 10 рослин або частин 10 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з - поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 10 рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: стать (ознака 1);
- Рослина: час появи листків (ознака 2);
- Головний пагін: форма (ознака 3).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільця це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

(a)-(d) – див. пояснення в Розділі 8.

7. Таблиця ознак сортів верби

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) QL	Рослина: стать VS (a)	дводомна жіноча	1	Tora
		дводомна чоловіча	2	Björn
		одноромна двостатева	3	
		одноромна гермафродитна	4	
2. (*) QN	Рослина: час появи листків VS (a)	дуже ранній	1	I-3-58
		ранній	3	Godesberg
		середній	5	Metz
		пізній	7	F-65-02
		дуже пізній	9	Mangahn
3. (*) QL	Головний пагін: форма VS (b)	пряма	1	Bredevoort
		слабко викривлена	2	I-3-58
		викривлена	3	Mittlerer Inn V
		сильно викривлена	4	75/64 (<i>S. fragilis</i> L.)
		хвиляста	5	Tortuosa
4. (*) PQ	Головний пагін: забарвлення середньої третини (з-під сонячного боку в середній третині) VS (b), (c)	жовте	1	
		оранжеве	2	Gelbe Dotterweide
		сіре	3	
		сіро-зелене	4	
		світло-зелене	5	Graupa 34
		зелене	6	259/64(<i>S.x. smithiana</i> Willd.)
		коричнево-зелене	7	I-3-58
		сіро-коричневе	8	
		червоно-коричневе	9	Altenstadt 4
		коричневе	10	Straubinger Baumweide II
5. QN	Головний пагін: опушення VS (b), (c)	відсутнє або дуже слабке	1	Tordis
		слабке	3	
		помірне	5	
		сильне	7	Osk
		дуже сильне	9	
6. (+) QN	Головний пагін: проявлення сочевичок VS (b)	відсутнє або слабке	1	
		слабке	3	Olaf
		помірне	5	
		сильне	7	Sherwood
		дуже сильне	9	

1	2	3	4	5
7. PQ	Головний пагін: забарвлення вегетативної бруньки VS (b), (c)	світло-зелене	1	Gustaf Björn, Orm Stott 10
		зелене	2	
		зеленувато-коричневе	3	
		коричневе	4	
		червонувато-коричневе	5	
8. QN	Головний пагін: опушення вегетативної бруньки VS (b), (c)	відсутнє або дуже слабке	1	Armando
		слабке	3	Sherwood
		помірне	5	Nils
		сильне	7	Stott 10
		дуже сильне	9	Osk
9. (* QN	Головний пагін: кількість гілок завдовжки понад 5 см VS (b)	відсутні або дуже мала	1	Altenstadt 4
		мала	3	Mittlerer Inn III
		середня	5	Bredevoort
		велика	7	Belders
		дуже велика	9	I-3-58
10. (* QN	Гілка: кут між першими 5 см гілки і головним пагоном у середній третині MG, (b)	дуже малий	1	Resolution Karin Doris
		малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
		дуже великий	9	
11. (* QL	Гілка: положення VS (b)	спрямоване догори	1	Orm
		пряме	2	Olaf
		поникле	3	Pendula
		спочатку спрямоване донизу, а потім догори	4	
12. PQ	Гілка: забарвлення (з-під сонячного боку) VS (b)	жовто-зелене	1	Unn Stott 10 Boberg Karin
		сіро-зелене	2	
		зелене	3	
		сіро-коричневе	4	
		червоно-коричневе	5	
		коричневе	6	
13. (* QN	Листкова пластинка: середня жилка за довжиною MS (d)	дуже коротка	1	Armando
		коротка	3	Vidi
		середня	5	Doris
		довга	7	A. Parfitt
		дуже довга	9	
14. (* QN	Листкова пластинка: за шириною MS (d)	дуже вузька	1	Armando
		вузька	3	Karin
		середня	5	A. Parfitt
		широка	7	Vidi
		дуже широка	9	

1	2	3	4	5
15. QN	Листкова пластинка: місце найбільшої ширини VS, (d)	нижче середини	1	Karin
		приблизно посередині	2	Vidi
		вище середини	3	Pendula
16. (* (+) PQ	Листкова пластинка: форма основи VS (d)	загострена	1	
		гостра	2	Prinzeninsel Plön
		округла	3	Super White
		тупа	4	
		зрізана	5	
		серцеподібна	6	SHS
17. PQ	Листкова пластинка: забарвлення верхнього боку VS (d)	жовто-зелене	1	Gold Leaf
		світло-зелене	2	
		зелене	3	Flamingo, Hild
		темно-зелене	4	
		сіро-зелене	5	
		блакитно-зелене	6	
		червоно-зелене	7	
18. QN	Листкова пластинка: опушення <u>верхнього</u> боку MG (d)	відсутнє або дуже слабке	1	Flamingo
		слабке	3	Aud
		помірне	5	Hild
		сильне	7	
		дуже сильне	9	
19. QN	Листкова пластинка: опушення <u>нижнього</u> боку MG (d)	відсутнє або дуже слабке	1	
		слабке	3	Flamingo
		помірне	5	
		сильне	7	
		дуже сильне	9	Ivar, Sherwood
20. (* QN	Черешок: за довжиною MG (d)	дуже короткий	1	
		короткий	3	F-65-02
		середній	5	Garonne 47
		довгий	7	259/64 (<i>S. x smithiana</i> Willd.)
		дуже довгий	9	
21. PQ	Черешок: забарвлення верхнього боку VS (d)	жовто-зелене	1	
		зелене	2	
		червоно-зелене	3	
		фіолетово-зелене	4	F-65-02, Garonne 47
22. QN	Прилисток: за довжиною MS (d)	дуже короткий	1	
		короткий	3	259/64 (<i>S. x smithiana</i> Willd.)
		середній	5	Super White
		довгий	7	Mangahn
		дуже довгий	9	Jodis

1	2	3	4	5
23.	Прилисток: тип	тип 1	1	
(+)	VS	тип 2	2	
PQ	(d)	тип 3	3	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів верби

8.1 Пояснення, що охоплюють декілька ознак

Ознаки обстежують за таким ключем у другій колонці Таблиці ознак, як зазначено нижче:

(а) Обстеження щодо визначення статі рослини і весняного розвитку листків слід розпочинати з початком росту після зимового спокою.

(б) Усі спостереження на головному пагоні і гілках слід проводити восени.

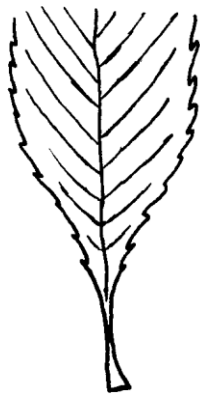
(с) Обстеження щодо опушення та забарвлення основного пагона і листків слід виконувати на 20 см від верхівки головного пагона.

(д) Усі спостереження на листках ведуть всередині вегетаційного періоду на середній третині головного пагона.

До 6. Головний пагін: проявлення сочевичок.

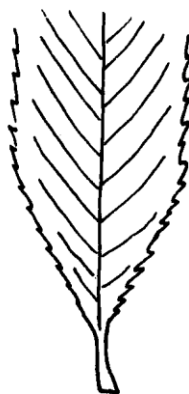
Обстеження слід проводити в середній третині головного пагона.

До 16. Листкова пластинка: форма основи.

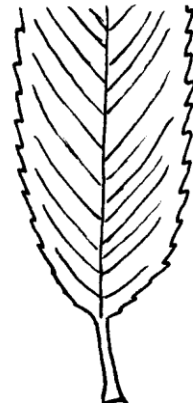
1

Загострена

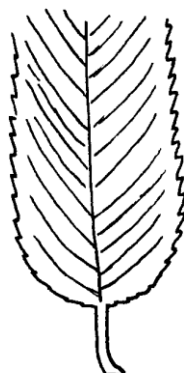
2

гостра

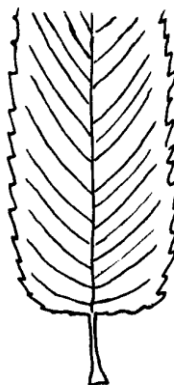
3

округла

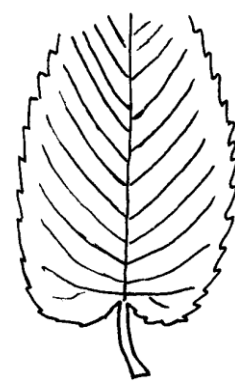
4

тупа

5

зрізана

6

серцеподібна

Тип 1

тип 2

тип 3

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of Willow (*Salix* L.) (TG/72/6, UPOV) // Geneva. 2006-04-05. – 24 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg072.pdf

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Salix L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Верба	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація [ ]		
(зазначте батьківський сорт)		
4.1.3 Виявлено та поліпшено [ ]		
(зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		
4.1.4 Інше [ ]		
(зазначте деталі)		
4.2 Метод розмноження сорту		
(інформація стосовно методу розмноження сорту)		
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням		
(а) Самозапильний		[ ]
(б) Перехреснозапильний		
(і) популяційні		[ ]
(іі) синтетичні сорти		[ ]
(с) Гібрид		[ ]
(d) Інше		[ ]
(зазначте деталі)		
4.2.2 Інше [ ]		
(зазначте деталі)		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}		
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).				
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди	
5.1 (1)	Рослина: стать	дводомна жіноча	Tora	1 [ ]
		дводомна чоловіча	Björn	2 [ ]
		одноромна двостатева		3 [ ]
		одноромна гермафродитна		4 [ ]
5.2 (2)	Рослина: час появи листків	дуже ранній	I-3-58	1 [ ]
		ранній	Godesberg	3 [ ]
		середній	Metz	5 [ ]
		пізній	F-65-02	7 [ ]
		дуже пізній	Mangahn	9 [ ]
5.3 (3)	Головний пагін: форма	пряма	Bredevoort	1 [ ]
		слабко викривлена	I-3-58	2 [ ]
		викривлена	Mittlerer Inn V	3 [ ]
		сильно викривлена	75/64 (<i>S. fragilis</i> L.)	4 [ ]
		хвиляста	Tortuosa	5 [ ]
5.4 (4)	Головний пагін: забарвлення середньої третини (з-під сонячного боку у середній третині)	жовте		1 [ ]
		оранжеве	Gelbe Dotterweide	2 [ ]
		сіре		3 [ ]
		сіро-зелене		4 [ ]
		світло-зелене	Graupa 34	5 [ ]
		зелене	259/64(<i>S.x. smithiana</i> Willd.)	6 [ ]
		коричнево-зелене	I-3-58	7 [ ]
		сіро-коричневе		8 [ ]
		червоно-коричневе	Altenstadt 4	9 [ ]
коричневе	Straubinger Baumweide II	10 [ ]		
6. Подібні сорти та відмінності між ними Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, з вашої точки зору, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.				
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата	
Коментарі:				

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}													
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>															
<p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>															
<p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>															
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>															
<p>9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що підлягає експертизі чи представлений на експертизу.</p> <p>9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.</p>															
<p>9.2 Рослинний матеріал нічим не обробляють, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td>(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма)</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(с) культури тканини</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(д) інших чинників</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> </table> <p>Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)</p>				(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма)	Так [ ]	Ні [ ]	(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]	(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]	(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма)	Так [ ]	Ні [ ]													
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]													
(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]													
(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]													
<p>10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі є достовірною:</p>															
Ім'я заявника															
Підпис		Дата													

Повноважні органи можуть дозволити залучити повну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів горобини звичайної (*Sorbus aucuparia* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Sorbus aucuparia* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини трирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити шість рослин трирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи.* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше шість рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюються всі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше шість рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 6 рослин або 12 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 6 рослин або 12 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 6 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 6 рослин або 12 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з шести рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: габітус (ознака 2);
- Дерево: тип плодоношення (ознака 4);
- Квітка: забарвлення (ознака 19);
- Плід: вміст цукрів (ознака 28).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів горобини звичайної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
2. (*) PQ	Дерево: габітус VG 1	прямий розлогий плакучий	1 2 3	
3. QL	Дерево: сила росту VS 1	слабка середня сильна	3 5 7	
4. (*) QL	Дерево: тип плодоношення VS 4	на коротких пагонах на довгих пагонах	1 2	
5. QN	Стовбур: за висотою MG 1	низький середній високий	3 5 7	
6. PQ	Однорічний пагін: забарвлення VS 4	оливково-зелене червонувато-зелене	1 2	
7. QL	Однорічний пагін: опушення VS 4	відсутнє наявне	1 9	
8. (+) QN	Верхівкова брунька: за довжиною MS 1	коротка середня довга	3 5 7	
9. (+) QN	Листок: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
10. (+) QN	Листок: кількість пар листочків MS 3	мала середня велика	3 5 7	
11. (+) QN	Листочок: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
12. (*) PQ	Листочок: форма VS 3	видовжена видовжено-ланцетна	1 2	
13. QN	Листок: положення відносно пагона VS 3	піднесене горизонтальне обвисле	3 5 7	

1	2	3	4	5
14. (+) QN	Листочок: відношення довжина / ширина MS, 3	мале середнє велике	3 5 7	
15. (*) QL	Листочок: зубчастість країв VS, 3	по всій довжині у верхній третині	1 2	
16. (*) QL	Листочок: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
17. QN	Листочок: інтенсивність опушення VS, 3	слабка середня сильна	3 5 7	
18. (*) (+) QN	Суцвіття: діаметр MS 3	малий середній великий	3 5 7	
19. (*) PQ	Квітка: забарвлення VS 3	біле рожеве жовте коричневе	1 2 3 4	
20. QL	Квітколоже: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
21. QL	Чашолистки: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
22. (*) QL	Квітконіжка: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
23. (+) QN	Квітка: діаметр MS 3	малий середній великий	3 5 7	
24. (*) QL	Квітка: розташування пелюсток VS, 3	вільне дотичне перекривне	3 5 7	
25. PQ	Плід: форма VS, 4	яблукоподібна грушоподібна	1 2	
26. (*) PQ	Плід: забарвлення VS 4	оранжево-червоне яскраво-червоне	1 2	
27. (+) QN	Плід: розмір MS 4	малий середній великий	3 5 7	
28. (*) (+) QN	Плід: вміст цукрів MS 4	низький середній високий	3 5 7	
29. (+) QN	Плоди: осипання MS 4	відсутнє наявне	1 9	

1	2	3	4	5
30. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MS 4	мала середня велика	3 5 7	
31. (* (+) QN	Час початку цвітіння MG 2	ранній середній пізній	3 5 7	
32. (+) QN	Час досягання плодів MG 4	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів горобини звичайної

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Період спокою
2	Початок цвітіння
3	Повне цвітіння
4	Стигли плоди

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 6, середнє – 6–10, високе – понад 10.

До 8. Верхівкова брунька: за довжиною, мм.

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 9. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 12, середній – 12–18, довгий – понад 18.

До 10. Листок: кількість пар листочків.

Мала – до 9, середня – 9–15, велика – понад 15.

До 11. Листочок: за довжиною, см.

Короткий – до 3,5; середній – 3,5–5,0; довгий – понад 5,0.

До 14. Листочок: відношення довжина / ширина, разів.

Мале – до 2:1, середнє – від 2:1 до 3:1, велике – понад 3:1.

До 18. Суцвіття: діаметр, см.

Малий – до 6, середній – 6–9, великий – понад 9.

До 23. Квітка: діаметр, мм.

Малий – до 9, середній – 9–13, великий – понад 13.

До 27. Плід: розмір, мм.

Малий – до 7, середній – 7–10, великий – понад 10.

До 28. Плід: вміст цукрів, %.

Низький – до 7, середній – 7–12, високий – понад – 12.

До 29. Плоди: осипання, %.

Відсутнє – обсіпається плодів до 5% під час збирання, наявне – обсіпається понад 5%.

До 30. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 3, середня – 3–4, велика – понад 4.

До 31. Час початку цвітіння, декада, місяць.

Ранній – до III декади травня, середній – III декада травня, пізній – I декада червня.

До 32. Час досягання плодів, декада, місяць.

Ранній – до III декади серпня, середній – II декада вересня, пізній – I декада жовтня.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины. Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др. – 2 изд. стереот. Киев: Фитосоциоцентр. 1999 – С. 159.

2. Гродзинський А. М. Лікарські рослини. Енциклопедичний довідник./ А. М. Гродзинський. К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії ім. М. П. Бажана, 1990. – С. 271.

3. Лебеда А. Ф. Лекарственные растения. Самая полная энциклопедия. / А. Ф. Лебеда, Н. И. Джуренко, А. П. Исайкина, В. Г. Собко – М.: АСТ Пресс книга. 2006. С. – 682.

4. Грисюк Н. М. Дикорастущие пищевые, технические и медоносные растения Украины. Справочник./ Н. М. Грисюк, И. Л. Гринчак, Е. Я. Елин. К.: Урожай. 1989. С. 112-113.

5. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медичній та ветеринарній практиці./ В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, А. С. Якубенко, Д. С. Волох. К.: Арістей. 2007. С. 238-243.

6. Ломкова М. Я. Почему растения лечат./ М. Я. Ломкова, А. М. Рабинович, С. М. Пономарева [и др.]. М.: Наука. 1990. С.184-186.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Sorbus aucuparia L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Горобина звичайна	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
<p>#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту</p> <p>4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:</p> <p>4.1.1 Схрещування</p> <p> (a) контрольоване схрещування [ ] (вказіть батьківські сорти)</p> <p> (b) частково відоме схрещування [ ] (вказіть відомий(і) сорт(и))</p> <p> (c) невідоме схрещування [ ]</p> <p>4.1.2 Мутація [ ] (зазначте батьківський сорт)</p> <p>4.1.3 Виявлено та поліпшено [ ] (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)</p> <p>4.1.4 Інше [ ] (зазначте деталі)</p>		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (2)	Дерево: габітус	прямий розлогий плакучий	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.2 (4)	Дерево: тип плодоношення	на коротких пагонах на довгих пагонах	1 [ ] 2 [ ]
5.3 (19)	Квітка: забарвлення	біле рожеве жовте коричневе	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ]
5.4 (28)	Плід: вміст цукрів	низький середній високий	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>			
<p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p> <p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>			
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>			
<p>9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.</p> <p>9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.</p> <p>9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який підлягає експертизі, зазнав впливу:</p> <p>(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма) Так [ ] Ні [ ] (б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди) Так [ ] Ні [ ] (с) культури тканини Так [ ] Ні [ ] (д) інших чинників Так [ ] Ні [ ]</p> <p>Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)</p>			
<p>10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:</p>			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів дуба австрійського (*Quercus austriaca* Willd.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Quercus austriaca* Willd.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше п'ять рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовують для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Стовбур: форма (ознака 3);

- Листкова пластинка: переважаюча кількість лопатей (ознака 13);

- Квітка: переважаюче розміщення (ознака 18);
- Жолудь: за висотою (ознака 21);
- Жолудь: плюска за глибиною (ознака 25).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів дуба австрійського

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
2. QN	Кора: сіре забарвлення VG 1	світле темне	1 2	
3. (*) PQ	Стовбур: форма VG 1	пряма викривлена	1 2	
4. QL	Гілки: шерехатість кори VG 3	відсутня наявна	1 9	
5. QN	Однорічний пагін: інтенсивність опушення VS 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
6. QL	Брунька: кільце ниткоподібних листочків VS 1	відсутнє наявне	1 9	
7. PQ	Листкова пластинка: форма VS 2	видовжена оберненояцеподібна	1 2	
8. (*) (+) QN	Листкова пластинка: глибина розсіченості VS 2	мілка середня глибока	3 5 7	
9. (*) QN	Листкова пластинка: червоне забарвлення VS 2	бліде світле помірне темне	1 2 3 4	
10. (*) QN	Листкова пластинка: шкірястість VS 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
11. (+) QN	Листкова пластинка: за довжиною MS 2	коротка середня довга	3 5 7	
12. QN	Листкова пластинка: інтенсивність опушення нижнього боку VS, 2	слабка помірна сильна	3 5 7	

1	2	3	4	5
13. (* (+) QN	Листкова пластинка: переважаюча кількість лопатеї MS 2	мала середня велика	3 5 7	
14. QN	Черешок: за довжиною MS 2	короткий середній довгий	3 5 7	
15. (* QL	Листкова пластинка: голубуватий відтінок нижнього боку VS 2	відсутній наявний	1 9	
16. (* (+) QN	Листки: опадання до весни наступного року MG 4	відсутнє слабке помірне сильне	1 3 5 7	
17. QL	Листок: відпадання прилистків VS 2	відсутнє наявне	1 9	
18. (* QL	Квітка: переважаюче розміщення VS 3	поодинокі групові	1 2	
19. (* QL	Квітка: положення на пагоні VS 3	сидяче на спільній ніжці	1 2	
20. (+) QN	Суцвіття: переважаюча кількість квіток MS 3	мала середня велика	3 5 7	
21. (* (+) QN	Жолудь: за висотою MS 4	низький середній високий	3 5 7	
22. (+) QN	Жолудь: діаметр MS 4	малий середній великий	3 5 7	
23. (+) QN	Жолудь: рубчик за довжиною MS 4	короткий середній довгий	3 5 7	
24. (+) QN	Жолудь: ніжка за довжиною MS 4	коротка середня довга	3 5 7	

1	2	3	4	5
25. (* (+) QN	Жолудь: плюска за глибиною MS 4	мілка середня глибока	3 5 7	
26. (+) QN	Час початку цвітіння VG 3	ранній середній пізній	3 5 7	
27. (+) QN	Час досягання плодів наступного року VG 4	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів дуба австрійського

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку рослин
1	Розпускання бруньок
2	Сформовані листки
3	Цвітіння
4	Стиглі жолуді

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 20, середнє – 20–30, високе – понад 30.

До 8. Листкова пластинка: глибина розсіченості.

Обстежується від ширини листкової пластинки.

Мілка – до 1/4, середня – 1/4–2/3, глибока – понад 2/3.

До 11. Листкова пластинка: за довжиною, см.

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 13. Листкова пластинка: переважаюча кількість лопатей, шт.

Мала – до 7, середня – 7–9, велика – понад 9.

До 16. Листки: опадання до весни наступного року, %.

Слабке – до 5, середнє – 5–10, сильне – понад 10.

До 20. Суцвіття: переважаюча кількість квіток, шт.

Мала – до 4, середня – 4–5, велика – понад 5.

До 21. Жолудь: за висотою, см.

Низький – до 2, середній – 2–3, високий – понад 3.

До 22. Жолудь: діаметр, см.

Малий – до 1, середній 1–2, великий – понад 2.

До 23. Жолудь: рубчик за довжиною, частина жолудя.

Короткий – до 1/4, середній – 1/4–1/3, довгий – понад 1/3.

До 24. Жолудь: ніжка за довжиною, см.

Коротка – до 1, середня – 1–2, довга – понад 2.

До 25. Жолудь: плюска за глибиною, см.

Мілка – до 1, середня – 1–2, глибока – понад 2.

До 26. Час початку цвітіння, місяць.

Ранній – квітень, середній – квітень-травень, пізній – травень.

До 27. Час досягання плодів наступного року, місяць.

Ранній – вересень, середній – жовтень, пізній – листопад.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – 2 изд. стереот. Киев: Фитосоцицентр,. 1999. – С. 62.
2. Дуб австрійський // <http://redbook-ua.org/item/quercus-cerris-l/>

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Quercus austriaca</i> Willd.	
1.2 Загальноприйнята назва	Дуб австрійський	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(a) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(b) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(c) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (вказіть батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (вказіть, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (вказіть деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їхнього виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (3)	Стовбур: форма	пряма викривлена	1 [ ] 2 [ ]
5.2 (13)	Листкова пластинка: переважаюча кількість лопатеї	мала середня велика	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.3 (18)	Квітка: переважаюче розміщення	поодинокі групові	1 [ ] 2 [ ]
5.4 (21)	Жолудь: за висотою	низький середній високий	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.5 (25)	Жолудь: плюска за глибиною	мілка середня глибока	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}													
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>															
<p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>															
<p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>															
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>															
<p>9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.</p> <p>9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.</p>															
<p>9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який підлягає експертизі, зазнав впливу:</p> <table border="0"> <tr> <td>(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(с) культури тканини</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(д) інших чинників</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> </table> <p>Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)</p>				(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]	(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]	(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]	(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]													
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]													
(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]													
(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]													
<p>10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:</p>															
Ім'я заявника															
Підпис		Дата													

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів дуба звичайного (*Quercus robur* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Quercus robur* L.

2. Необхідний рослинний матеріал - рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять дерев. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка на відмінність, однорідність та стабільність

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він вважається стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Листкова пластинка: забарвлення (ознака 15);
- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 25).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів дуба звичайного

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Дерево: форма крони VG 1	округла овальна широкопірамідальна розлога	1 2 3 4	
2. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
3. (+) QN	Дерево: діаметр штамбу MS 1	малий середній великий	3 5 7	
4. (+) QN	Дерево: штамп за висотою MG 1	низький середній високий	3 5 7	
5. PQ	Дерево: забарвлення кори VG 1	оливкове сіре світло-коричневе червонувато-буре	1 2 3 4	
6. QN	Дерево: тріщини кори за глибиною MG 1	мілкі середні глибокі	3 5 7	
7. QN	Пагін поточного року: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
8. PQ	Пагін поточного року: забарвлення VS 3	червонувато-буре оливкове сіро-коричневе	1 2 3	
9. (+) QN	Листкова пластинка: ступінь розчленування VG 1	слабкий помірний сильний	3 5 7	
10. (+) PQ	Листкова пластинка: форма основи VG 1	клиноподібна округла серцеподібна	1 3 5	
11. QL	Листкова пластинка: глянсуватість верхнього боку VG 1	відсутня наявна	1 9	
12. QL	Листкова пластинка: опушення нижнього боку VG 1	відсутнє наявне	1 9	

1	2	3	4	5
13. QN	Листкова пластинка: за довжиною MS, 1	коротка середня довга	3 5 7	
14. QN	Листкова пластинка: за шириною MS 1	вужька середня широка	3 5 7	
15. (* PQ	Листкова пластинка: забарвлення VG 3	зелено-біле світло-зелене зелене темно-зелене червонувато-зелене коричнювато-зелене	1 2 3 4 5 6	
16. (+ QN	Черешок: за довжиною MS 1	короткий середній довгий	3 5 7	
17. PQ	Черешок: забарвлення з-під сонячного боку VG 1	світло-зелене темно-зелене червонувато-зелене коричневе	1 2 3 4	
18. QN	Суцвіття: квітконіжка за довжиною MS 4	коротка середня довга	3 5 7	
19. QN	Жолудь: кількість у пучку MS 5	один два три більше (вказати)	1 2 3 4	
20. QN	Жолудь: плодоніжка за довжиною MS 5	коротка середня довга	3 5 7	
21. (+ PQ	Жолудь: форма VG 5	куляста кулясто-яйцеподібна овальна видовжено-овальна циліндрична	1 2 3 4 5	
22. QN	Жолудь: за довжиною MS 5	короткий середній довгий	3 5 7	
23. (+ QN	Жолудь: частина вільна від плюски MG, 5	мала середня велика	3 5 7	
24. QL	Плюска: поверхня VG 5	гладенька горбкувата голчаста	1 2 3	
25. (* QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки VS, 3	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів дуба звичайного

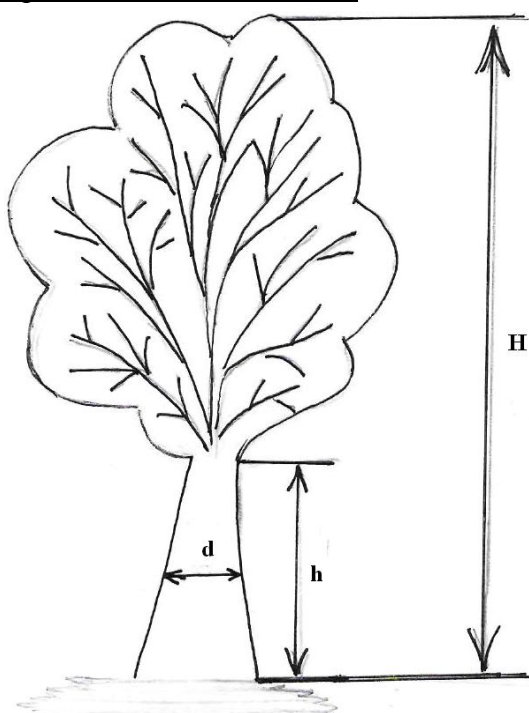
Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фази росту й розвитку дерев
1	Утворення гілок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок
4	Цвітіння
5	Стиглі жолуді

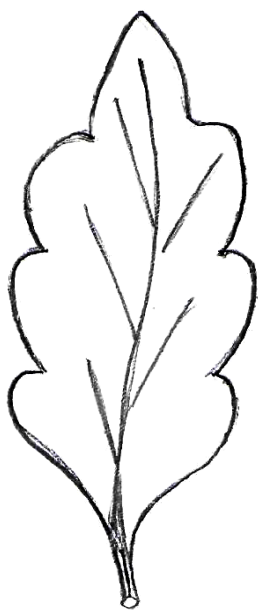
До 2. Дерево: за висотою.

До 3. Дерево: діаметр штамбу.

До 4. Дерево: штаб за висотою.

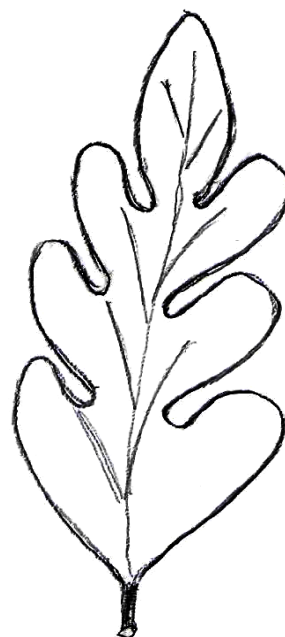
До 9. Листкова пластинка: ступінь розчленування.

3
Слабкий

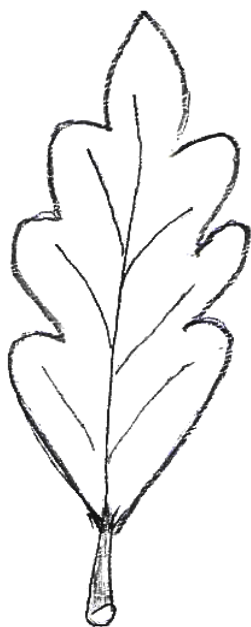

5
помірний

7
сильний

До 10. Листкова пластинка: форма основи.

1
Клиноподібна

3
округла

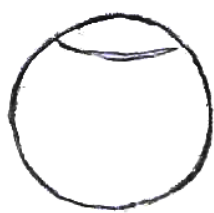

5
серцеподібна

До 16. Черешок: за довжиною, см.

Короткий до 1,0; середній – 1,0–2,5; довгий – понад 2,5

До 21. Жолудь: форма.

1
Куляста

2
кулясто-яйцеподібна

3
овальна

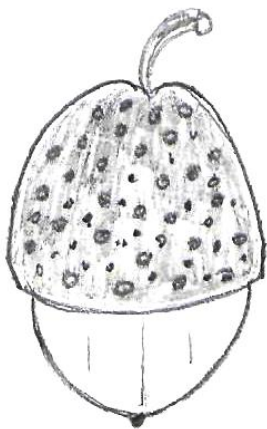

4
видовжено-
овальна

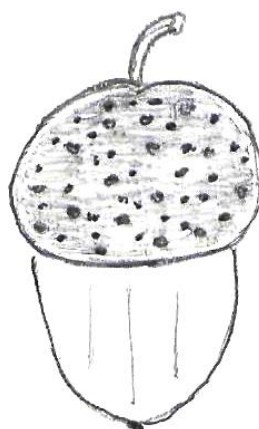

5
циліндрична

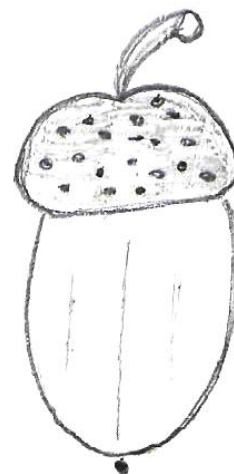
До 23. Жолудь: частина вільна від плюски.

3
Мала
(менше половини жолудя)

5
середня
(більше половини жолудя)

7
велика
(набагато більше
половини жолудя)

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. І. К.: Фитосоциоцентр. – 1999. – С. 62.

2. Дуб звичайний // <http://www.plantarium.ru/page/view/item/31185.html>

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Quercus robur</i> L.	
1.2 Загальноприйнята назва	Дуб звичайний	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
<p>#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту</p> <p>4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:</p> <p>4.1.1 Схрещування</p> <p> (a) контрольоване схрещування [ ] (вказіть батьківські сорти)</p> <p> (b) частково відоме схрещування [ ] (вказіть відомий(і) сорт(и))</p> <p> (c) невідоме схрещування [ ]</p> <p>4.1.2 Мутація [ ] (зазначте батьківський сорт)</p> <p>4.1.3 Виявлено та поліпшено [ ] (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)</p> <p>4.1.4 Інше [ ] (зазначте деталі)</p>		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1. (1)	Дерево: форма крони	округла овальна широкопірамідальна розлога	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ]
5.2. (15)	Листкова пластинка: забарвлення	зелено-біле світло-зелене помірно зелене темно-зелене червонувато-зелене коричнювато-зелене	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ] 5 [ ] 6 [ ]
5.3. (25)	Час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній середній пізній	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, з вашої точки зору, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту- кандидата
Коментарі:			

Методика

проведення експертизи сортів дуба скельного (*Quercus petraea* (Matt.) Liebl.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Quercus petraea* (Matt.) Liebl.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи.* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи, попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовують для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 2);
- Листкова пластинка: переважаюча форма основи (ознака 9);
- Жолудь: форма (ознака 17);
- Плюска: за глибиною (ознака 22).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довіклля це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів дуба скельного

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
2. (*) PQ	Дерево: форма крони VG 4	пірамідальна широкопірамідальна шатроподібна	1 2 3	
3. (+) QN	Пагін поточного року: за довжиною MS 2	короткий середній довгий	3 5 7	
4. PQ	Пагін поточного року: забарвлення кори VS 2	оливкове сіре сіро-коричневе буро-зелене	1 2 3 4	
5. QL	Пагін: опушення VS, 2	відсутнє наявне	1 9	
6. (+) QN	Листкова пластинка: за довжиною MS 2	коротка середня довга	3 5 7	
7. (+) QN	Листкова пластинка: за шириною MS 2	вузька середня широка	3 5 7	
8. QL	Листкова пластинка: лопаті VS, 2	відсутні наявні	1 9	
9. (*) PQ	Листкова пластинка: переважаюча форма основи VS, 2	клиноподібна округла серцеподібна	1 2 3	
10. (+) QN	Листкова пластинка: розсіченість MS, 2	мілка середня глибока	3 5 7	
11. PQ	Листкова пластинка: забарвлення VS 2	зеленувато-біле світло-зелене зелене червонувато-зелене коричнювато-зелене	1 2 3 4 5	
12. QL	Листкова пластинка: глянуватість верхнього боку VS, 2	відсутня наявна	1 9	
13. QN	Молодий листок: інтенсивність опушення VS, 2	слабке помірне сильне	3 5 7	

1	2	3	4	5
14. QN	Листкова пластинка: інтенсивність опушення жилок VS 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
15. (* (+) QN	Черешок за довжиною MS 2	короткий середній довгий	3 5 7	
16. (+) QN	Квітка: переважаюча кількість тичинок MS 3	мала середня велика	3 5 7	
17. (* PQ	Жолудь: форма VS 4	яйцеподібна овальна циліндрична	1 2 3	
18. (+) QN	Жолудь: за довжиною MS 4	короткий середній довгий	3 5 7	
19. QL	Жолудь: спосіб прикріплення до пагона VS 4	майже сидячий на плодоніжці	1 2	
20. (+) QN	Жолудь: плодоніжка за довжиною MS 4	коротка середня довга	3 5 7	
21. (+) QN	Жолудь: маса 100 шт. MS 5	мала середня велика	3 5 7	
22. (* (+) QN	Плюска: за глибиною MG 5	мілка середня глибока	3 5 7	
23. QL	Здатність утримувати листки до наступної весни VG	відсутня наявна	1 9	
24. (+) QN	Час опадання листків відносно розпускання бруньок VG	раніше одночасно пізніше	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів дуба скельного

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Розпускання бруньок
2	Сформований молодий пагін
3	Цвітіння
4	Сформовані плоди
5	Стиглі плоди

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 20, середнє – 20–30, високе – понад 30.

До 3. Пагін поточного року: за довжиною, см.

Короткий – до 20, середній – 20–35, довгий – понад 35.

До 6. Листкова пластинка: за довжиною, см.

Коротка – до 8, середня – 8–12, довга – понад 12.

До 7. Листкова пластинка: за шириною, см.

Вузька – до 5, середня – 5–7, довга – понад 7.

До 10. Листкова пластинка: розсіченість, частина від ширини пластинки.

Мілка – до 1/4, середня – 1/4–1/2, глибока – понад 1/2.

До 15. Черешок за довжиною, см.

Короткий – до 1,5; середній – 1,5–2,25; довгий – понад 2,5.

До 16. Квітка: переважаюча кількість тичинок, шт.

Мала – до 6, середня – 6–8, велика – понад 8.

До 18. Жолудь: за довжиною, см.

Короткий – до 1,5; середній – 1,5–2,5; довгий – понад 2,5.

До 20. Жолудь: плодоніжка за довжиною, частина мисочки.

Коротка – до 1/3, середня – 1/3–1/2, довга – понад 1/2.

До 21. Жолудь: маса 100 шт., г.

Мала – до 250, середня – 250–350, велика – понад 350.

До 22. Плюска: за глибиною, частина жолудя.

Мілка – до 1/4, середня – 1/4–1/2, глибока – понад 1/2.

До 24. Час опадання листків відносно розпускання бруньок.

Раніше – до розпускання, однаково – під час розпускання, пізніше – після розпускання.

9. Література

1. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медичній та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. С. Якубенко, Д. С. Волох. – К.: Арістей, 2007. – С. 262.
2. Определитель высших растений Украины – К.: Фитосоцицентр, 1999. – С. 61.
3. Лекарственные растения, фитотерапия, лечение травами. Дуб скельний (*Quercus petraea*) /<http://fitoapтека.org/herbs-d/2061-quercus-petraea>
4. [uk.wikipedia.org/wiki/Дуб скельний](http://uk.wikipedia.org/wiki/Дуб_скельний)

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Quercus petraea</i> (Matt.) Liebl.	
1.2 Загальноприйнята назва	Дуб скельний	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
<p>#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту</p> <p>4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:</p> <p>4.1.1 Схрещування</p> <p>(а) контрольоване схрещування ☐ [ ] (вказіть батьківські сорти)</p> <p>(б) частково відоме схрещування ☐ [ ] (вказіть відомий(і) сорт(и))</p> <p>(с) невідоме схрещування ☐ [ ]</p> <p>4.1.2 Мутація ☐ [ ] (зазначте батьківський сорт)</p> <p>4.1.3 Виявлено та поліпшено ☐ [ ] (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)</p> <p>4.1.4 Інше ☐ [ ] (зазначте деталі)</p>		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше		[ ]	
(вказуйте деталі)			
4.2.2 Інше		[ ]	
(вказуйте деталі)			
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (2)	Дерево: форма крони	пірамідальна широкопірамідальна шатроподібна	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.2 (9)	Листкова пластинка: переважаюча форма основи	клиноподібна округла серцеподібна	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.3 (17)	Жолудь: форма	яйцеподібна овальна циліндрична	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.4 (22)	Плюска: за глибиною	мілка середня глибока	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}																	
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>																			
<p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>																			
<p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>																			
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>																			
<p>9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.</p> <p>9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.</p>																			
<p>9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який підлягає експертизі, зазнав впливу:</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 70%;">(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма</td> <td style="width: 10%;">Так [ ]</td> <td style="width: 10%;">Ні [ ]</td> <td style="width: 10%;"></td> </tr> <tr> <td>(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> <td></td> </tr> <tr> <td>(с) культури тканини</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> <td></td> </tr> <tr> <td>(д) інших чинників</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> <td></td> </tr> </table> <p>Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)</p>				(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]		(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]		(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]		(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]	
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]																	
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]																	
(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]																	
(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]																	
<p>10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%;">Ім'я заявника</td> <td style="width: 30%;"></td> <td style="width: 20%;">Дата</td> <td style="width: 20%;"></td> </tr> <tr> <td>Підпис</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>				Ім'я заявника		Дата		Підпис											
Ім'я заявника		Дата																	
Підпис																			

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів каштану справжнього (*Castanea sativa* Mill.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації*

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх вегетативно розмножуваних сортів каштану справжнього (*Castanea sativa* Mill.) родини *Fagaceae* і всіх гібридів між *Castanea sativa* Mill. та іншими видами р. *Castanea*.

2. Необхідний рослинний матеріал – живці, саджанці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити щонайменше шість укорінених саджанців дворічного віку або щеплених рослин (один рік після щеплення) з зазначенням підщепи.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше чотири рослини. Рекомендована схема розміщення рослин 3,0 × 4,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

---

* Використано документ UPOV TG/124/3, 1989.

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше чотири рослини.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 4 рослин або 8 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 4 рослин або 8 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 4 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 4 рослин або 8 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з чотирьох рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність підщеп.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, коли його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Час початку цвітіння чоловічих квіток (ознака 11);
- Час початку цвітіння жіночих квіток (ознака 12);
- Плід: зародковість (ознака 27);
- Плід: форма (ознака 31);
- Плід: забарвлення (під час досягання) (ознака 35);
- Плід: розмір (ознака 36).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів каштану справжнього

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* QN 8	Дерево: діаметр стовбура MG	дуже малий	1	Rousse de Nay
		малий	3	Comballe
		середній	5	Maraval
		великий	7	Belle Epine
		дуже великий	9	Marigoule
2. (* (+ PQ 8	Дерево: габітус VS	прямий	3	Bouche rouge
		напівпрямий	5	Maraval
		розлогий	7	Belle Epine
3. (* QN 8	Бічна гілка поточного сезону: за товщиною MS	тонка	3	Marsol
		середня	5	Marron de Chevanceaux
		товста	7	Belle Epine
4. QN 8	Бічна гілка поточного сезону: міжвузля за довжиною MS	коротке	3	Marigoule
		середнє	5	Maraval
		довге	7	Marsol
5. (* QN 3	Бічна гілка поточного сезону: розташування листків VS	на половині	1	Marsol
		на 2/5	2	Belle Epine
6. QL 8	Бічна гілка поточного сезону: антоціанове забарвлення периферійної частини VS	відсутнє	1	Belle Epine
		наявне	9	Marigoule
7. QL 8	Бічна гілка поточного сезону: щільність сочевичок VS	нещільна	3	Marsol
		середньої щільності	5	Rousse de Nay
		щільна	7	Bournette
8. QN 1	Час розпускання вегетативних бруньок VS	дуже ранній	1	Maraval
		ранній	3	Précoce de Vans
		середній	5	Dorée de Lyon
		пізній	7	Marron Dauphine
		дуже пізній	9	Marron Comballe
9. (* QN 4	Чоловіча квітка: тичинкова нитка за довжиною MS	дуже коротка	1	Bouche rouge
		коротка	3	Marron d'Olargues
		помірна	5	Marron de Redon
		довга	7	Belle Epine
		дуже довга	9	

1	2	3	4	5
10. QN	Одностатева сережка: за довжиною MS 4	коротка	3	Belle Epine
		середня	5	Marron de Goujounac
		довга	7	Marron de Chevancaux
11. (* QN	Час початку цвітіння чоловічих квіток VG 4	дуже ранній	1	Soulage Première
		ранній	3	Marigoule
		середній	5	Marron de Chevancaux
		пізній	7	Belle Epine
		дуже пізній	9	Marron de Goujounac
12. (* QN	Час початку цвітіння жіночих квіток VS 4	дуже ранній	1	Soulage Première
		ранній	3	Marigoule
		середній	5	Bouche rouge
		пізній	7	Belle Epine
		дуже пізній	9	Marron de Goujounac
13. QL	Молодий листок: бронзове забарвлення (периферійної частини бічної гілки) VS 2	відсутнє	1	Bouche rouge
		наявне	9	Belle Epine
14. (* QN	Сформований листок: розмір MS 3	малий	3	Maraval
		середній	5	Bournette
		великий	7	Marsol
15. PQ	Сформований листок: форма поперечного перерізу MS 3	пряма	1	Belle Epine
		слабко увігнута	2	
		увігнута	3	Comballe
16. (* PQ	Сформований листок: за симетричністю VS 3	симетричний	1	Marsol
		слабко асиметричний	2	
		сильно асиметричний	3	Bournette
17. (* QN	Сформований листок: відношення довжина / ширина MS, 3	мале	3	Marsol
		середнє	5	Marron de Chevancaux
		велике	7	Bournette
18. QL	Сформований листок: положення відносно пагона VS, 3	вертикальне	3	Bouche rouge
		горизонтальне	5	Belle Epine
		поникле	7	Marron de Chevancaux
19. QN	Сформований листок: інтенсивність зеленого забарвлення <u>верхнього</u> боку VS, 3	слабка	3	Belle Epine
		помірна	5	Rousse de Nay
		сильна	7	Bouche rouge

1	2	3	4	5
20. PQ	Сформований листок: забарвлення <u>нижнього</u> боку VS, 3	білувате	1	Marsol
		світло-зелене	2	Bouche rouge
21. (* (+ PQ	Сформований листок: форма основи пластинки VS 3	гостра	1	Bournette
		тупа	2	Verdale
		серцеподібна	3	Comballe
22. (* (+ PQ	Сформований листок: форма краю VS 3	з шиповидними зубцями	1	Bournette
		пилчаста	2	Marsol
23. PQ	Сформований листок: симетричність черешка VS 3	симетричний	1	Belle Epine
		слабко асиметричний	2	
		сильно асиметричний	3	Marsol
24. PQ	Сформований листок: забарвлення черешка VS 3	жовте	1	Marsol
		зелене	2	Belle Epine
25. (* QN	Сформований листок: відношення довжина пластинки / довжина черешка MS 3	мале	3	Maraval
		середнє	5	Marsol
		велике	7	Verdale
26. QN	Час початку достигання плодів VS 6	дуже ранній	1	Bouche de Betizac
		ранній	3	Précoce Migoule
		середній	5	Marigoule
		пізній	7	Bouche rouge
		дуже пізній	9	Verdale
27. (* (+ QN	Плід: зародковість VS 6	однозародковий	1	Belle Epine
		багатозародковий	2	Laguepie
28. (* (+ QN	<u>Лише багатозародкові</u> сорт. Плід: зчеплення зародків VS 6	слабке	3	Maraval
		помірне	5	Précoce Migoule
		сильне	7	Laguepie
29. (* (+ QL	Плід: проникнення насіної оболонки в зародок VS 6	відсутнє	1	Marigoule
		наявне	9	Laguepie

1	2	3	4	5
30. (* (+) QN	Плід: ступінь проникнення насінневої оболонки в зародок VS, 6	слабкий	3	Maraval
		помірний	5	Bournette
		сильний	7	Laguepie
31. (* (+) PQ	Плід: форма VS 6	яйцеподібна	1	Marki
		широкояйцеподібна	2	Marsol
		куляста	3	Marron de Chevanceaux
		поперечноеліптична	4	Marigoule
		поперечношироко- еліптична	5	Laguepie
32. (* (+) QN	Плід: розмір рубчика MS 6	малий	3	Comballe
		середній	5	Marron d'Olargues
		великий	7	Marigoule
33. (+) QL	Плід: контраст між рубчиком і перикарпієм VS 6	не помітний	1	Rousse de Nay
		помітний	2	Marigoule
34. QL	Плід: глянсуватість (безпосередньо після розкриття оболонки) VS 6	відсутня	1	Marigoule
		наявна	9	Belle Epine
35. (* PQ	Плід: забарвлення (під час досягання) VS 6	світло-коричневе	1	Comballe
		коричневе	2	Belle Epine
		темно-коричневе	3	
		червонувато-коричневе	4	Marron du Var
		чорнувато-коричневе	5	Marigoule
36. (* QN	Плід: розмір MS 6	малий	3	Rousette de Montpazier
		середній	5	Laguepie
		великий	7	Marigoule
37. QL	Насінна шкірка: зрошення з ядром (свіжий плід) VS 6	відсутнє	1	Marigoule
		наявне	9	Laguepie
38. PQ	Ядро: забарвлення м'якоті VS 6	біле	1	Marigoule
		кремове	2	Belle Epine
39. QL	<u>Лише однозародкові сорти.</u> Ядро: внутрішня порожнина VS, 6	відсутня	1	Belle Epine
		наявна	9	Bouche rouge

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів каштану справжнього

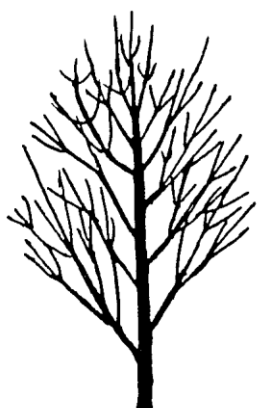
Усі спостереження на пагонах проводять на однорічних пагонах у середній третині рослини протягом сезону спокою.

Усі спостереження на листках проводять на повністю сформованих листках із середньої третини пагона влітку.

Коди фаз розвитку каштану справжнього

1	Початок розпускання бруньок
2	Початок розгортання листків
3	Повний розвиток листків
4	Цвітіння (початок, кінець)
5	Плодоутворення
6	Достигання плодів
7	Листопад
8	Стан спокою

До 2. Дерево: габітус.

3

Прямий

5

напівпрямий

7

розлогий

До 21. Сформований листок: форма основи пластинки.

1

Гостра

2

тупа

3

серцеподібна

До 22. Сформований листок: форма краю.

1

З шиповидними зубцями

2

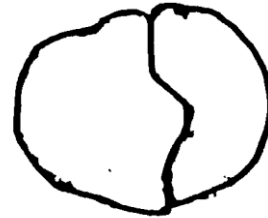
пилчаста

До 27. Плід: зародковість.

1

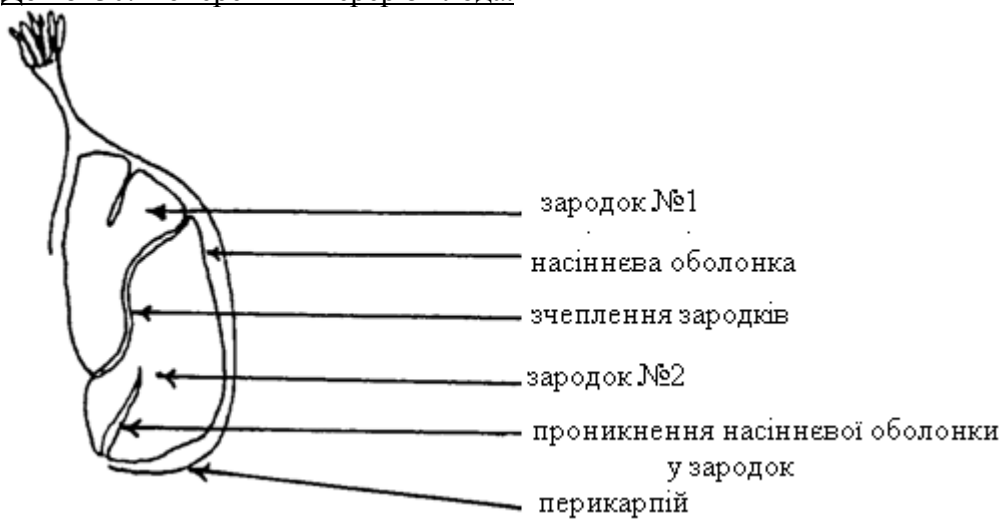
Однозародковий

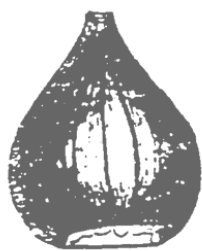
2

багатозародковий

До 28–30. Поперечний переріз плода.

До 31. Плід: форма.

1
Яйцеподібна

2
широкоюйцеподібна

3
куляста

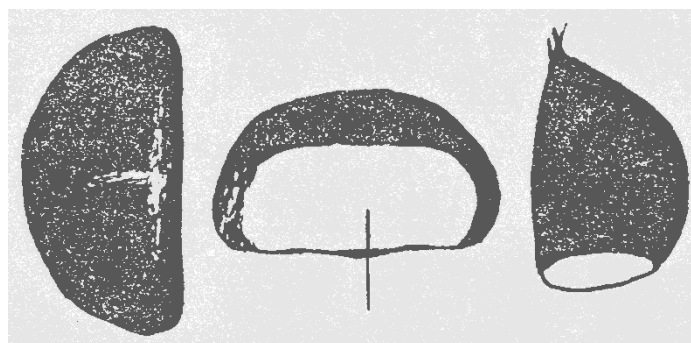
4
поперечноеліптична

5
поперечношироко-
еліптична

До 32+33. Плід: розмір рубчика (32); контраст між рубчиком і перикарпієм (33).

вигляд з
середини і з
боку плоду

рубчик насінини

перикарпій

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of Chestnut (*Castanea sativa* Mill.) (TG/124/3, UPOV) // Geneva. 1989-10-06. – 23 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg124.pdf

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА		
заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Castanea sativa</i> M.	
1.2 Загальноприйнята назва	Каштан справжній	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
<p>#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту</p> <p>4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:</p> <p>4.1.1 Схрещування</p> <p> (a) контрольоване схрещування [ ] (вказіть батьківські сорти)</p> <p> (b) частково відоме схрещування [ ] (вказіть відомий(і) сорт(и))</p> <p> (c) невідоме схрещування [ ]</p> <p>4.1.2 Мутація [ ] (зазначте батьківський сорт)</p> <p>4.1.3 Виявлено та поліпшено [ ] (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)</p> <p>4.1.4 Інше [ ] (зазначте деталі)</p> <p>4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)</p> <p>4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням</p> <p> (a) Самозапильний [ ]</p> <p> (b) Перехреснозапильний</p> <p> (i) популяційні [ ]</p> <p> (ii) синтетичні сорти [ ]</p> <p> (c) Гібрид [ ]</p> <p> (d) Інше [ ] (зазначте деталі)</p> <p>4.2.2. Інше [ ] (зазначте деталі)</p>		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}		
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).				
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди	
5.1 (11)	Час початку цвітіння чоловічих квіток	дуже ранній	Soulage Première	1 [ ]
		ранній	Marigoule	3 [ ]
		середній	Marron de Chevanceaux	5 [ ]
		пізній	Belle Epine	7 [ ]
		дуже пізній	Marron de Goujounac	9 [ ]
5.2 (12)	Час початку цвітіння жіночих квіток	дуже ранній	Soulage Première	1 [ ]
		ранній	Marigoule	3 [ ]
		середній	Bouche rouge	5 [ ]
		пізній	Belle Epine	7 [ ]
		дуже пізній	Marron de Goujounac	9 [ ]
5.3 (27)	Плід: зародковість	однозародковий	Belle Epine	1 [ ]
		багатозародковий	Laguepie	2 [ ]
5.4 (31)	Плід: форма	яйцеподібна	Marki	1 [ ]
		широкояйцеподібна	Marsol	2 [ ]
		куляста	Marron de Chevanceaux	3 [ ]
		поперечноеліптична	Marigoule	4 [ ]
		поперечноширокоеліптична	Laguepie	5 [ ]
5.5 (35)	Плід: забарвлення (під час достигання)	світло-коричневе	Comballe	1 [ ]
		коричневе	Belle Epine	2 [ ]
		темно-коричневе		3 [ ]
		червонувато-коричневе	Marron du Var	4 [ ]
		чорнувато-коричневе	Marigoule	5 [ ]
5.6 (36)	Плід: розмір	малий	Roussette de Montpazier	3 [ ]
		середній	Laguepie	5 [ ]
		великий	Marigoule	7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними				
<i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, з вашої точки зору, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>				
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата	
Коментарі:				

Методика

проведення експертизи сортів кедр атласького (*Cedrus atlantica* (Endl.) G. Manetti ex Carrière) на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Cedrus atlantica* (Endl.) G. Manetti ex Carrière.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик..

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак

(наприклад, довжина пагонів);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для експертизи на відмінність.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він вважається стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані

окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 21).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доквілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів кедр атласького

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Дерево: форма крони VG 1	конічна пірамідальна округла розлога	1 2 3 4	
2. QL	Дерево: похилі гілки VG, 1	відсутні наявні	1 9	
3. (*) QN	Дерево: за висотою MG 1	дуже низьке низьке середнє високе дуже високе	1 3 5 7 9	
4. (*) QL	Дерево: головний пагін VG 1	відсутній наявний	1 9	
5. (*) QN	<u>Лише для сортів з головним пагоном.</u> Дерево: кількість гілочок верхівкової кільчатки (час: осінь/зима) VS 2	мала середня велика	3 5 7	
6. (+) QN	<u>Лише для сортів з головним пагоном.</u> Бокові гілки: кут між першими 5 см галузки і головною гілкою MS 2	малий середній великий	3 5 7	
7. (+) QN	<u>Лише для сортів без головного пагона.</u> Дерево: кут між галузками поточного і попереднього року MS 2	малий середній великий	3 5 7	
8. QN	Галузки поточного року: за довжиною MS 3	короткі середні довгі	3 5 7	
9. QL	Галузки поточного року: опушення VG, 3	відсутнє наявне	1 9	
10. PQ	Галузки поточного року: забарвлення: (з-під сонячного боку після здерев'яніння) VS 3	сіро-коричневе жовто-коричневе червоно-коричневе коричневе	1 2 3 4	

1	2	3	4	5
11. (* (+) QN	Галузки поточного року: кількість голок у пучку MS 3	мала середня велика	3 5 7	
12. PQ	Хвоя: забарвлення VG 3	сріблясто-зелене голубувато-зелене сизо-зелене	1 2 3	
13. (+) QN	Хвоя: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
14 (+) QN	Шишки: кількість на пагоні поточного року MS 4	одна дві три більше трьох	1 2 3 4	
15 PQ	Шишка: форма VG 4	циліндрична яйцеподібна бочкоподібна	1 2 3	
16 (+) QN	Шишка: за довжиною MS 4	коротка середня довга	3 5 7	
17 QN	Шишка: інтенсивність коричневого забарвлення VG 4	слабка помірна сильна	1 2 3	
18 QL	Шишка: глясுவатість VG 4	відсутня наявна	1 9	
19 PQ	Насінина: забарвлення VG 5	жовте коричнєве чорне	1 2 3	
20. QN	Дерево: тріщини кори за глибиною VG 2	мілкі середні глибокі	3 5 7	
21. (* QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки VS 3	ранній середній пізній	3 5 7	

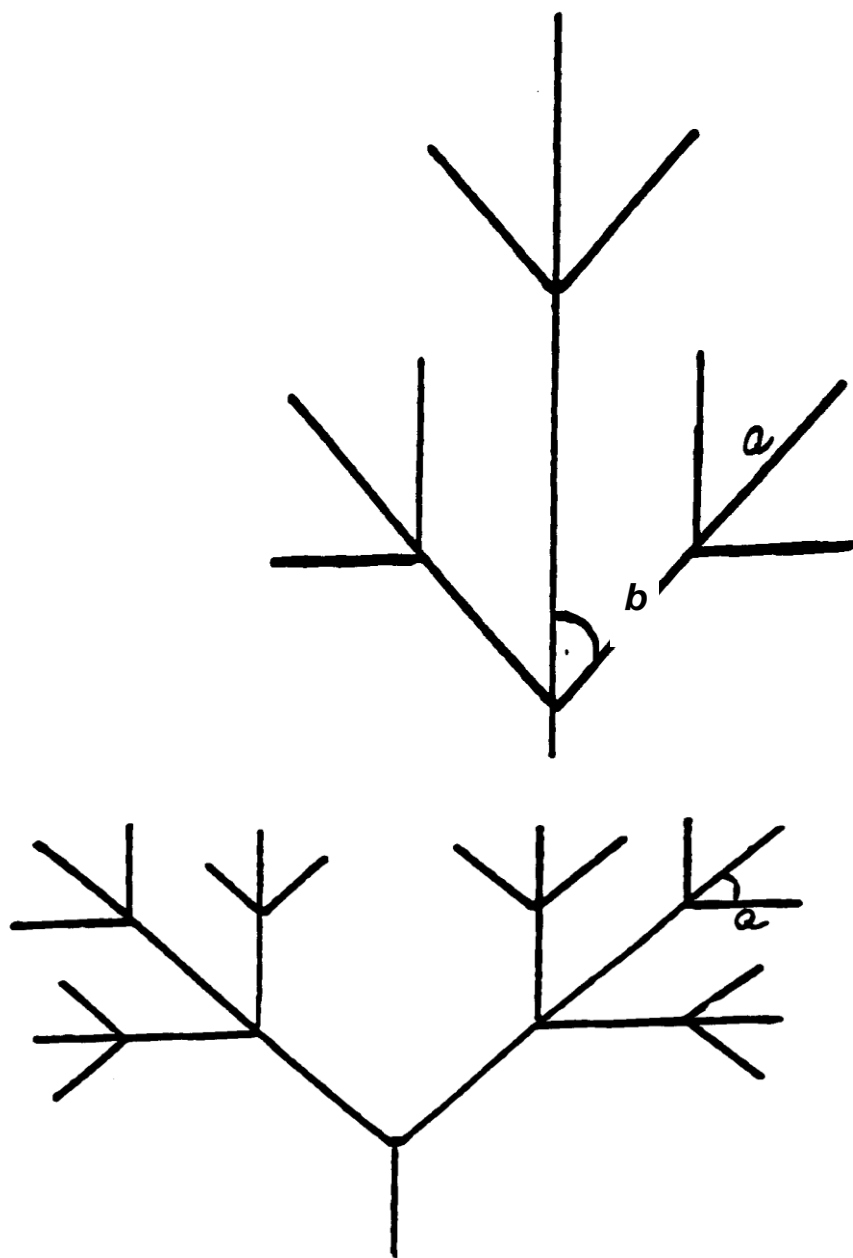
8. Пояснення до Таблиці ознак сортів кедр атласького

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку
1	Утворення галузок поточного року
2	Поява верхіткових бруньок
3	Розпускання верхіткових бруньок
4	Стиглі шишки
5	Стигле насіння

До 6 + 7. Лише для сортів з головним пагоном. Бокові гілки: кут між першими 5 см галузки і головною гілкою (6); Лише для сортів без головного пагона. Дерево: кут між галузками поточного і попереднього року (7).

(a) – галузка поточного року, (b) – бокова гілка першого порядку.

До 11. Галузки поточного року: кількість голок у пучку, шт.
Мала – до 26; середня – 26–32; велика – понад 32.

До 13. Хвоя: за довжиною, см.

Коротка – до 15; середня – 15–25; довга – понад 25.

До 14. Шишки: кількість на пагоні поточного року, шт..

1
Одна

2
дві

3
три

До 16. Шишка: за довжиною, см.

Коротка – до 7; середня – 7–12 ; довга – понад 12.

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. І. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 62.

2. http://www.tsvetnik.info/pinophyta/cedrus_atlantica.htm // Кедр атласский

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Cedrus atlantica</i> (Endl.) G. Manetti ex Carrière	
1.2 Загальноприйнята назва	Кедр атласький	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
<p>#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту</p> <p>4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:</p> <p>4.1.1 Схрещування</p> <p>(a) контрольоване схрещування ☐ [ ] (вказіть батьківські сорти)</p> <p>(b) частково відоме схрещування ☐ [ ] (вказіть відомий(і) сорт(и))</p> <p>(c) невідоме схрещування ☐ [ ]</p> <p>4.1.2 Мутація ☐ [ ] (зазначте батьківський сорт)</p> <p>4.1.3 Виявлено та поліпшено ☐ [ ] (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)</p> <p>4.1.4 Інше ☐ [ ] (зазначте деталі)</p>		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1. (1)	Дерево: форма крони	конічна пірамідальна округла розлога	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ]
5.2. (21)	Час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній середній пізній	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, з вашої точки зору, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт- кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			
7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)			

Методика

проведення експертизи сортів кедр ліванського (*Cedrus libani* A. Rich.)
на відмінність, однорідність і стабільність
Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Cedrus libani* A. Rich.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного року

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити 5 рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

Методику розроблено: Андрющенко А. В., Кривицький К. М., к-ти. б. н., Мамайсур В. В., н. с., УІЕСР, 2011.

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 4);
- Пагін поточного року: опушення (ознака 8);
- Шишка: форма (ознака 14);
- Насінина: розмір (ознака 22).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів кедр ліванського

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (+) QN	Дерево: за висотою MS 3	низьке середнє високе	3 5 7	
2. (+) QN	Дерево: діаметр стовбура MS 3	малий середній великий	3 5 7	
3. (+) QN	Дерево: діаметр крони MS 3	малий середній великий	3 5 7	
4. (*) PQ	Дерево: форма крони VS 1	конусоподібна пірамідальна	1 2	
5. QL	Дерево: звисаючі гілки VS 3	відсутні наявні	1 9	
6. (+) QN	Дерево: річний приріст у висоту MS 1	малий середній великий	3 5 7	
7. (+) QN	Дерево: річний приріст у ширину MS, 1	малий середній великий	3 5 7	
8. (*) QL	Пагін поточного року: опушення VS 2	відсутнє наявне	1 9	
9. QN	Пагін поточного року: інтенсивність опушення VS, 2	слабке помірне сильне	3 5 7	
10. (*) (+) QN	Галузки поточного року: кількість голок у пучку VS 2	мала середня велика	3 5 7	
11. (+) QN	Хвоя: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
12. (*) PQ	Хвоя: забарвлення VS 3	зелене зелено-блакитне сіро-блакитне	1 2 3	
13. QL	Хвоя: білі смужки VS 3	відсутні наявні	1 9	
14. (*) PQ	Шишка: форма VS 3	циліндрична яйцеподібна бочкоподібна	1 2 3	

1	2	3	4	5
15. (+) QN	Шишка: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
16. (+) QN	Шишка: діаметр MS 3	малий середній великий	3 5 7	
17. PQ	Шишка: забарвлення VS 4	сіро-коричневе коричневе темно-коричневе	1 2 3	
18. QL	Шишка: глянсуватість VS 4	відсутня наявна	1 9	
19. (+) QN	Шишка: кількість на пагоні поточного року MS 3	мала середня велика	3 5 7	
20. (+) QN	Насінина: за довжиною MS 5	коротка середня довга	3 5 7	
21. (+) QN	Насінина: за шириною MS 5	вузька середня широка	3 5 7	
22. (* (+) QN	Насінина: розмір MS 5	малий середній великий	3 5 7	
23. (+) QN	Насінина: розмір крила MS 5	малий середній великий	3 5 7	
24. QL	Насінина: світлі плями VS 5	відсутні наявні	1 9	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів кедрів ліванського

Коди фаз росту й розвитку дерев сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Молоде дерево
2	Сформований пагін поточного року
3	Сформовані шишки
4	Стиглі шишки
5	Стигле насіння

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 20, середнє – 20–35, високе – понад 35.

До 2. Дерево: діаметр стовбура, м.

Малий – до 1,0; середній – 1,0–2,0; великий – понад 2,0.

До 3. Дерево: діаметр крони, м.

Малий – до 10, середній – 10–15, великий – понад 15.

До 6. Дерево: річний приріст у висоту, см.

Малий – до 30, середній – 30–45, великий – понад 45.

До 7. Дерево: річний приріст у ширину, см.

Малий – до 15, середній – 15–25, великий – понад 25.

До 10. Галузки поточного року: кількість голок у пучку, шт.

Мала – до 30, середня – 30–40, велика – понад 40.

До 11. Хвоя: за довжиною, см.

Коротка – до 2, середня – 2–3, довга – понад 3.

До 15. Шишка: за довжиною, см.

Коротка – до 8, середня – 8–11, довга – понад 11.

До 16. Шишка: діаметр, см.

Малий – до 4, середній – 4–5, великий – понад 5.

До 19. Шишка: кількість на пагоні поточного року, шт.

Мала – 1, середня – 2–3, велика – понад 3.

До 20. Насінина: за довжиною, мм.

Коротка – до 15, середня – 15–18, довга – понад 18.

До 21. Насінина: за шириною, мм.

Вузька – до 5, середня – 5–7, широка – понад 7.

До 22. Насінина: розмір.

Розмір визначають добутком довжини насінини на ширину.

До 23. Насінина: розмір крила, мм.

Малий – до 20, середній – 20–25, великий – понад 25.

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. II. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 41.

2. [uk.wikipedia.org/wiki/Ліванський кедр](http://uk.wikipedia.org/wiki/Ліванський_кедр).

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Cedrus libani</i> A. Rich.	
1.2 Загальноприйнята назва	Кедр ліванський	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (вказіть батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (вказіть, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (вказіть деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (4)	Дерево: форма крони	конусоподібна пірамідальна	1 [ ] 2 [ ]
5.2 (8)	Пагін поточного року: опушення	відсутнє наявне	1 [ ] 9 [ ]
5.3 (14)	Шишка: форма	циліндрична яйцеподібна бочкоподібна	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.4 (22)	Насінина: розмір	малий середній великий	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}													
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>															
<p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p> <p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>															
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>															
<p>9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.</p> <p>9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.</p> <p>9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який підлягає експертизі, зазнав впливу:</p> <table border="0"> <tr> <td>(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(с) культури тканини</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(д) інших чинників</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> </table> <p>Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)</p>				(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]	(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]	(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]	(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]													
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]													
(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]													
(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]													
<p>10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:</p> <table border="1"> <tr> <td>Ім'я заявника</td> <td colspan="3"></td> </tr> <tr> <td>Підпис</td> <td></td> <td>Дата</td> <td></td> </tr> </table>				Ім'я заявника				Підпис		Дата					
Ім'я заявника															
Підпис		Дата													

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів кипарисовика (*Chamaecyparis Spach*)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Chamaecyparis Spach*.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити 5 чотирирічних рослин.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи.* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи, попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше п'ять рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: форма крони (ознака 2);
- Листок: забарвлення (ознака 6);
- Шишка: кількість лусок (ознака 16);
- Насінина: смоляні залозки (ознака 19).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довіклля це унеможлиблюють;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів кипарисовика

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. QL	Рослина: за щільністю VG 2	нещільна щільна	1 2	
2. (* (+ PQ	Рослина: форма крони VG 2	колоноподібна конусоподібна округла	1 2 3	
3. QN	Рослина: швидкість росту VG 2	слабка середня сильна	3 5 7	
4. QN	Листок: розмір MG 2	малий середній великий	3 5 7	
5. PQ	Листок: тип VG, 2	голкоподібний лускоподібний	1 2	
6. (* PQ	Листок: забарвлення VG 2	золотисто-жовте синьо-зелене сіро-синє синє	1 2 3 4	
7. QL	Листок: білі плями на нижньому боці VG 2	відсутні наявні	1 9	
8. QN	Лускоподібний листок: за шириною MG 2	вузький середній широкий	3 5 7	
9. PQ	Лускоподібний листок: форма верхівки VG 2	гостра тупа	1 2	
10. QN	Лускоподібний листок: за товщиною MG 2	тонкий середній товстий	3 5 7	
11. QL	Лускоподібний листок: глянсуватість VG 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
12. QL	Голкоподібний листок: форма верхівки VG 2	гостра тупа	1 2	

1	2	3	4	5
13. QN	Голкоподібний листок: за товщиною MG 2	тонкий середній товстий	3 5 7	
14. QN	Голкоподібний листок: за шириною MG 2	вузький середній широкий	3 5 7	
15. (+) QN	Шишка: за довжиною MG 1	коротка середня довга	3 5 7	
16. (* (+) QN	Шишка: кількість лусок VG 1	мала середня велика	3 5 7	
17. QL	Луска: виступи VG 1	відсутні наявні	1 9	
18. (+) QN	Насінина: кількість біля кожної луски VG 1	мала середня велика	3 5 7	
19. (* QL	Насінина: смоляні залозки VG 1	відсутні наявні	1 9	

8. Пояснення до Таблиці ознак

До 2. Рослина: форма крони.

1

Колоноподібна

2

конусоподібна

3
округла

До 15. Шишка: за довжиною, мм.

Коротка – до 6, середня – 6–10, довга – понад 10.

До 16. Шишка: кількість лусок, шт..

Мала – 4–6, середня – 6–8, велика – 8–10.

До 18. Насінина: кількість біля кожної луски, шт..

Мала – 1, середня – 1–3, велика – понад 3.

9. Література

1. Кипарисок//[http://www.vashsad.ua/encyclopedia-of-plants/coniferous/show/ 3191/](http://www.vashsad.ua/encyclopedia-of-plants/coniferous/show/3191/)
<http://www.v-sadu.ru/page/formy-hvojnih-kiparisoviki.html>

2. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. П. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 42-43.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка{1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Chamaecyparis</i> Spach	
1.2 Загальноприйнята назва	Кипарисовик	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше		[ ]	
(зазначте деталі)			
4.2.2 Інше		[ ]	
(зазначте деталі)			
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (2)	Рослина: форма крони	колоноподібна конусоподібна округла	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.2 (6)	Листок: забарвлення	золотисто-жовте синьо-зелене сіро-синє синє	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ]
5.3 (16)	Шишка: кількість лусок	мала середня велика	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.4 (19)	Насінина: смоляні залозки	відсутні наявні	1 [ ] 9 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка{3} з {3}													
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>															
<p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>															
<p>7.3 Інша інформація</p> <ul style="list-style-type: none"> – використання сорту} – коли має бути представлена фотографія 															
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>															
<p>9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.</p> <p>9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.</p>															
<p>9.2 Рослинний матеріал нічим не обробляють, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, якщо рослинний матеріал, який підлягає експертизі, зазнав впливу:</p> <table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td>(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(с) культури тканини</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(д) інших чинників</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> </table> <p>Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)</p>				(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]	(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]	(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]	(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]													
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]													
(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]													
(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]													
<p>10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:</p>															
Ім'я заявника															
Підпис		Дата													

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети

Методика

проведення експертизи сортів клена несправжньооплатанового (*Acer pseudoplatanus* L.) на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Acer pseudoplatanus* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити 5 рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи.* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного

сортів. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 5);
- Листок: кількість лопатей (ознака 9);
- Плід: кут розходження крилаток (ознака 24);
- Дерево: забарвлення кори після відшарування старої (ознака 27).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів клена несправжньо-платанового

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (+) QN	Дерево: за висотою MS 1	низьке середнє високе	3 5 7	
2. (+) QN	Дерево: діаметр крони MS 1	малий середній великий	3 5 7	
3. QN	Дерево: діаметр стовбура MS 1	малий середній великий	3 5 7	
4. PQ	Дерево: забарвлення кори VS 3	попелясто-сіре бурувато-сіре	1 2	
5. (*) PQ	Дерево: форма крони VS 3	куляста пірамідальна широкоциліндрична	1 2 3	
6. QN	Стовбур: розмір відшарувань MS 3	малий середній великий	3 5 7	
7. (+) QN	Дерево: річний приріст (до плодоношення) MS 3	дуже малий малий середній великий дуже великий	1 3 5 7 9	
8. (+) QN	Листок: за довжиною MS 3	короткий середній довгий	3 5 7	
9. (*) (+) QN	Листок: кількість лопатей MS 3	мала середня велика	3 5 7	
10. QL	Листок: зубчастість VS 3	відсутня наявна	1 9	
11. QN	Листок: ступінь зубчастості VS 3	слабкий середній сильний	3 5 7	
12. (+) QN	Листок: глибина розсіченості MS 3	мілка середня глибока	3 5 7	
13. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення верхнього боку VS, 3	слабка помірна сильна	1 2 3	

1	2	3	4	5
14. PQ	Листок: відтінок зеленого забарвлення нижнього боку VS 3	білий сизий	1 2	
15. QL	Листок: матовість верхнього боку VS 3	відсутня наявна	1 9	
16. QL	Листок: опушення нижнього боку VS 3	відсутнє наявне	1 9	
17. QN	Листок: інтенсивність опушення VS 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
18. (+) QN	Суцвіття: за довжиною MS 2	коротке середнє довге	3 5 7	
19. QN	Суцвіття: за щільністю VS 2	нешільне середньої щільності щільне	3 5 7	
20. (+) QN	Квітка: діаметр віночка MS 2	малий середній великий	3 5 7	
21. QL	Квітка: тип (за переважною кількістю) VS 2	одностатева гермафродитна	1 2	
22. QN	Квітконіжка: інтенсивність опушення VS 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
23. (+) QN	Плід: розмір крилатки MS 4	малий середній великий	3 5 7	
24. (* (+) QN	Плід: кут розходження крилаток MS 4	малий середній великий	3 5 7	
25. (+) QN	Плід: за довжиною MS 4	короткий середній довгий	3 5 7	
26. PQ	Дерево: забарвлення молодого пагона VS 4	світло-буре бурувато-червоне пурпурово-червоне	1 2 3	

1	2	3	4	5
27. (*) PQ	Дерево: забарвлення кори після відшарування старої VS 4	світло-сіре рожеве	1 2	
28. QN	Дерево: інтенсивність рожевого забарвлення кори після відшарування старої VS 4	слабка помірна сильна	3 5 7	
29. QN	Час початку цвітіння VS 4	одночасно з розгортанням листків після розгортання листків	1 2	
30. (+) QN	Тривалість цвітіння MS 2	мала середня велика	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів клена несправжньо-платанового

Коди фаз росту і розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Розгортання листків
2	Цвітіння
3	Повністю розвинений пагін
4	Стигли плоди

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 20, середнє – 20–30, високе – понад 30.

До 2. Дерево: діаметр крони, м.

Малий – до 10, середній – 10–15, великий – понад 15.

До 7. Дерево: річний приріст (до плодоношення), см.

Дуже малий – до 60, малий – 60–80, середній – 80–100, великий – 100–120, дуже великий – понад 120.

До 8. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 10, середній – 10–15, довгий – понад 15.

До 9. Листок: кількість лопатей, шт.

Мала – до 3, середня – 4–7, велика – понад 7.

До 12. Листок: глибина розсіченості, частина ширини.

Мілка – до 1/5, середня – 1/5–1/3, глибока – понад 1/3.

До 18. Суцвіття: за довжиною, см.

Коротке – до 10, середнє – 10–15, довге – понад 15.

До 20. Квітка: діаметр віночка, мм.

Малий – до 6, середній – 6–8, великий – понад 8.

До 23. Плід: розмір крилатки, см.

Малий – до 3, середній – 3–4, великий – понад 4.

До 24. Плід: кут розходження крилаток, градусів.

Малий – до 30, середній – 30–60, великий – понад 60.

До 25. Плід: за довжиною, см.

Короткий – до 3, середній – 3 - 4, довгий – понад 4.

До 30. Тривалість цвітіння, дїб.

Мала – до 10, середня – 10–15, велика – понад 15.

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. П. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 216.

2. Явір // URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Явір>

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Acer pseudoplatanus L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Клен несправжньооплатановий	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
<p>#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту</p> <p>4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:</p> <p>4.1.1 Схрещування</p> <p>(а) контрольоване схрещування [ ] (вказіть батьківські сорти)</p> <p>(б) частково відоме схрещування [ ] (вказіть відомий(і) сорт(и))</p> <p>(в) невідоме схрещування [ ]</p> <p>4.1.2 Мутація [ ] (зазначте батьківський сорт)</p> <p>4.1.3 Виявлено та поліпшено [ ] (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)</p> <p>4.1.4 Інше [ ] (зазначте деталі)</p>		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (5)	Дерево: форма крони	куляста пірамідальна широкоциліндрична	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.2 (9)	Листок: кількість лопатей	мала середня велика	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.3 (24)	Плід: кут розходження крилаток	малий середній великий	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.4 (27)	Дерево: забарвлення кори після відшарування старої	світло-сіре рожеве	1 [ ] 2 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

Методика

проведення експертизи сортів липи серцелистої (*Tilia cordata* Mill.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Tilia cordata* Mill.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять дерев чотирирічного віку, отриманих за вегетативного розмноження.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи, попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

Методику підготували: Лещук Н. В., к. с.-г. н., Мамайсур В. В., УІЕСР, 2011.

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для експертизи на відмінність.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. У випадку, коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих сортів за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Листкова пластинка: форма верхівки (ознака 24);
- Час початку цвітіння (ознака 33).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди включаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів липи серцелистої

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) PQ	Дерево: форма крони VG 7	колоноподібна	1	
		вужькоюйцеподібна	2	
		яйцеподібна	3	
		овальна	4	
		прямокутна	5	
		розлога	6	
2. QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке	3	
		середнє	5	
		високе	7	
3. (*) QN	Дерево: штамп за висотою MG 1	низький	3	
		середній	5	
		високий	7	
4. PQ	Стовбур: забарвлення кори VG 1	сіре	1	
		коричневе	2	
		чорне	3	
5. QN	Стовбур: ступінь відшарування кори VG 1	відсутнє або слабкий	3	
		помірний	5	
		сильний	7	
6. QL	Стовбур: тріщини VG 1	наявні	1	
		відсутні	9	
7. QN	Стовбур: тріщини за глибиною VG 1	мілкі	3	
		середні	5	
		глибокі	7	
8. (*) QN	Стовбур: викривлення VG 1	відсутнє	1	
		слабке	2	
		помірне	3	
		сильне	4	
9. (*) QL	Скелетна гілка: положення VS 7	вигнуте догори	1	
		горизонтальне	2	
		вигнуте донизу	3	
10. (*) (+) QN	Вегетативна брунька: за довжиною MS 7	дуже коротка	1	
		коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
		дуже довга	9	
11. (+) PQ	Вегетативна брунька: форма VG 7	конусоподібна	1	
		овальна	2	
		яйцеподібна	3	

1	2	3	4	5
12. PQ	Веgetативна брунька: забарвлення VG 7	зелене червоне фіолетове коричневе червонувато-коричневе	1 2 3 4 5	
13. (* PQ	Веgetативна брунька: форма верхівки VS 7	вужькозагострена гостра тупа	1 2 3	
14. (* QN	Веgetативна брунька: положення відносно пагона VG 7	притиснуте притиснуте з відхиленою верхівкою відхилене	1 2 3	
15. QN	Листкова пластинка: положення відносно пагона VG, 3	висхідне горизонтальне обвисле	1 2 3	
16. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG 3	слабка помірна сильна	1 2 3	
17. (* (+ QN	Листкова пластинка: за довжиною MS 3	дуже коротка коротка середня довга дуже довга	1 3 5 7 9	
18. (* (+ QN	Листкова пластинка: за шириною MS 3	дуже вузька вузька середня широка дуже широка	1 3 5 7 9	
19. (* QN	Листкова пластинка: відношення довжини головної жилки до ширини листка MS 3	дуже мале мале середнє велике дуже велике	1 3 5 7 9	
20. (* QL	Листкова пластинка: опушення нижнього боку VS 3	відсутнє або дуже слабке тільки на жилках по всій листковій пластинці	1 2 3	
21 (* QL	Листкова пластинка: профіль поздовжнього розрізу VG 3	плаский плаский з вигнутою донизу верхівкою чашовидний даховидний викривлений	1 2 3 4 5	

1	2	3	4	5
22. (* (+) PQ	Листкова пластинка: форма основи VG 3	клиноподібна опукла клиноподібна пряма клиноподібна увігнута широkokлиноподібна опукла округла широkokлиноподібна пряма широkokлиноподібна увігнута пряма слабко серцеподібна помірно серцеподібна сильно серцеподібна	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11	
23 (* (+) PQ	Листкова пластинка: форма прикріплення до черешка VG 3	пряма слабко увігнута широkokлиноподібна сильно увігнута паралельна хрестоподібна гофрована спадаюча донизу	1 2 3 4 5 6 7 8	
24. (* (+) PQ	Листкова пластинка: форма верхівки VG 3	вузькозагострена гостра широкозагострена вузьковидовжено- загострена широковидовжено- загострена вузькокоротко- загострена ширококоротко- загострена загострена тупа	1 2 3 4 5 6 7 8 9	
25. (* QL	Листкова пластинка: хвилястість країв VG, 3	відсутня наявна	1 9	
26. QN	Листкова пластинка: ступінь хвилястості краю VG, 3	слабкий помірний сильний	3 5 7	
27. (* QN	Листкова пластинка: залозки на основі листка VS 3	відсутні або переважно одна переважно дві переважно більше двох різна кількість	1 2 3 4	

1	2	3	4	5
28. (* (+) QN	Черешок: за довжиною MS 3	дуже короткий короткий середній довгий дуже довгий	1 3 5 7 9	
29. (* (+) QN	Черешок: відношення довжини черешка до довжини головної жилки MG 3	дуже мале мале середнє велике дуже велике	1 3 5 7 9	
30. PQ	Черешок: форма поперечного перерізу (посередині) VG 3	округла еліптична видовжена	1 2 3	
31. (* QN	Черешок: опушення VS 3	відсутнє або дуже слабке слабке середнє сильне дуже сильне	1 3 5 7 9	
32. PQ	Черешок: забарвлення з-під сонячного боку VG 3	сіро-зелене яскраво-зелене помірно зелене яскраво-червоне червоне фіолетове	1 2 3 4 5 6	
33. (* QN	Час початку цвітіння VG 4	ранній середній пізній	3 5 7	
34. QN	Тривалість цвітіння VG 4	мала середня велика	3 5 7	
35. QN	Квітка: кількість нектарників VG 4	мала середня велика	3 5 7	
36. PQ	Плід (горішок): форма MS 5	плеската овальна куляста	1 2 3	
37. QN	Плід: розмір MS 5	малий середній великий	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів липи серцелистої

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Набубнявіння бруньок
2	Розпускання бруньок
3	Повністю сформовані листки
4	Повне цвітіння
5	Утворення плодів
6	Листопад
7	Зимовий спокій

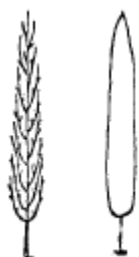
Вимірювання слід робити на двох типових органах кожного з п'яти дерев.

Ознаки пагона слід реєструвати після здерев'яніння; забарвлення – влітку першого року експертизи.

Ознаки на листових бруньках слід визначати на середній третині пагона наприкінці першого вегетаційного періоду.

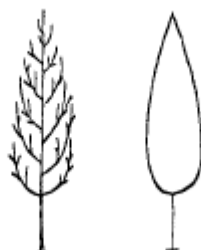
Якщо не вказано інше, усі спостереження проводять на цілком сформованих листках на другій четвертині від верхівки пагона, яку не обрізають; рослини, що підлягають обрізуванню, обстежують на другий сезон після садіння.

До 1. Дерево: форма крони.

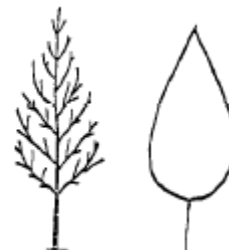
1

Колоноподібна

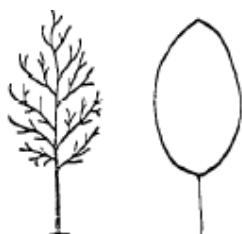
2

вузькояйцеподібна

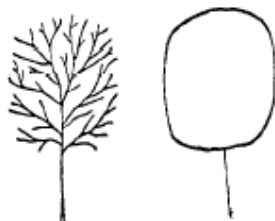
3

яйцеподібна

4

овальна

5

прямокутна

6

розлога

До 10. Вегетативна брунька: за довжиною.

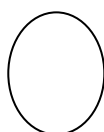

До 11. Вегетативна брунька: форма.

1

Конусоподібна

2

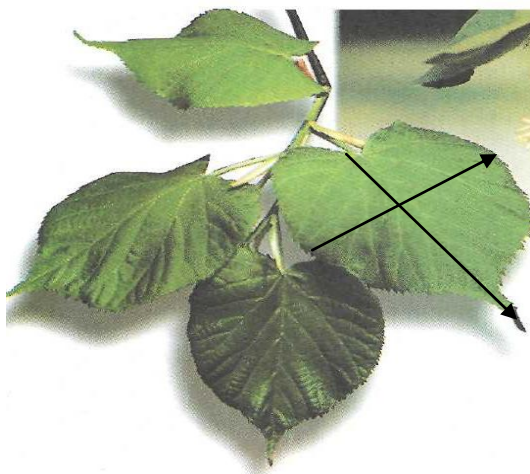
овальна

3

яйцеподібна

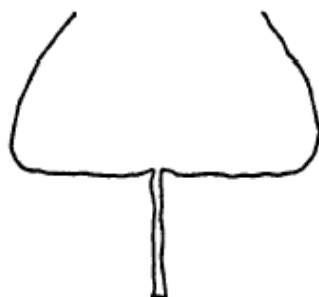
До 17+18. Листкова пластинка: за довжиною (17), за максимальною шириною (18), см.

До 22 Листкова пластинка: форма основи.

Ширококлиноподібна опукла

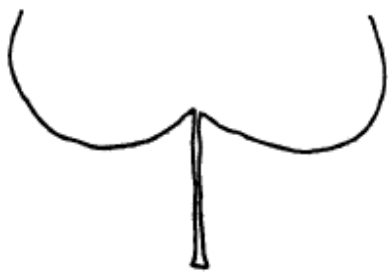

пряма

слабко серцеподібна

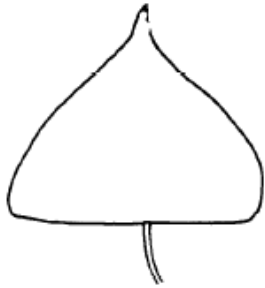

помірно серцеподібна

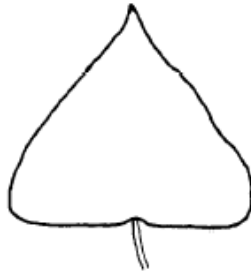

сильно серцеподібна

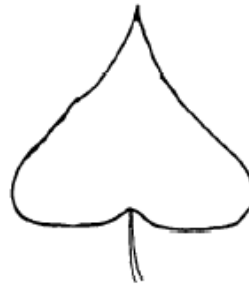
До 23. Листкова пластинка: форма прикріплення до черешка.

Пряма

слабко увігнута

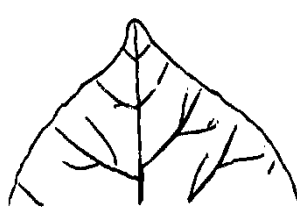

ширококлиноподібна

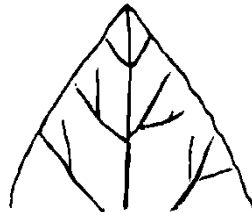
сильно увігнута

До 24. Листкова пластинка: форма верхівки.

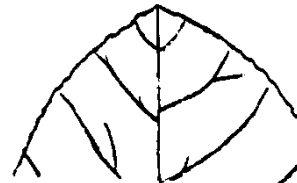
1

Вузькозагострена

2

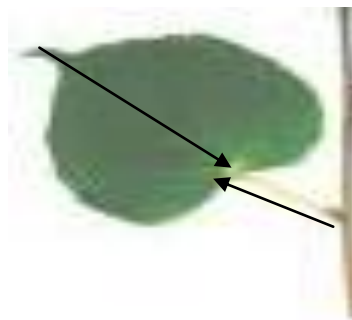
гостра

3

широкозагострена

До 28+29. Черешок: за довжиною (28), відношення довжини черешка до довжини головної жилки (29).

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. П. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 141.

2. <http://plants.land.kiev.ua/90.html>//Лікарські рослини/Липа серцелиста

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Tilia cordata</i> Mill.	
1.2 Загальноприйнята назва	Липа серцелиста	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше		[ ]	
(зазначте деталі)			
4.2.2 Інше		[ ]	
(зазначте деталі)			
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Дерево: форма крони	колоноподібна вузькоюйцеподібна яйцеподібна овальна прямокутна розлога	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ] 5 [ ] 6 [ ]
5.2 (24)	Листкова пластинка: форма верхівки	вузькозагострена гостра широкозагострена вузьковидовжено-загострена широковидовжено-загострена вузькокоротко-загострена ширококоротко-загострена загострена тупа	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ] 5 [ ] 6 [ ] 7 [ ] 8 [ ] 9 [ ]
5.3. (33)	Час початку цвітіння	ранній середній пізній	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
Коментарі:			
7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація			
(використання сорту)		(фотографія)	
8. Дозвіл на використання			
(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(б) Чи було одержано такий дозвіл?			
Так [ ]		Ні [ ]	
Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту можуть перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так»			
(випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів модрина європейської (*Larix decidua* Mill.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Larix decidua* Mill.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірів і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи дерев або частин дерев (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених дерев або частин , на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина пагонів);

VG: візуальна разова оцінка групи дерев;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених дерев або частин дерев.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для експертизи на відмінність.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявом ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 15).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів модрина європейської

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Дерево: форма крони VG 1	яйцеподібна проміжна конусоподібна	1 2 3	
2. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
3. (+) QN	Дерево: діаметр крони MS 1	малий середній великий	3 5 7	
4. QN	Дерево: штамп за висотою MG 1	низький середній високий	3 5 7	
5. PQ	Дерево: забарвлення кори на зламі VG 1	жовте червоне коричнево-буре коричневе	1 2 3 4	
6. QN	Дерево: борозенки на корі за глибиною MG 1	мілкі середні глибокі	3 5 7	
7. QL	Дерево: похилі гілки VG 2	відсутні наявні	1 9	
8. (*) QN	Дерево: кількість гілочок верхівкової кільчатки (час: осінь/зима) VS 2	мала середня велика	3 5 7	
9. (+) QN	Бокові гілки: кут між першими 5 см галузки і головною гілкою MS 2	малий середній великий	3 5 7	
10. (+) QN	Галузки поточного року: за довжиною MS 3	короткі середні довгі	3 5 7	
11. PQ	Галузки поточного року: забарвлення (з-під сонячного боку після здерев'яніння) VS 3	сіро-коричневе жовто-коричневе червоно-коричневе коричневе	1 2 3 4	
12. (*) (+) QN	Хвоя: кількість голок у пучку MS 3	мала середня велика	3 5 7	

1	2	3	4	5
13. QN	Хвоя: інтенсивність зеленого забарвлення VG 3	слабка помірна сильна	1 2 3	
14. (+) QN	Хвоя: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
15. (*) QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки VS 3	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів модрина європейської

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз проведення обстежень
1	Утворення гілузок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок

До 2. Дерево: за висотою, м.

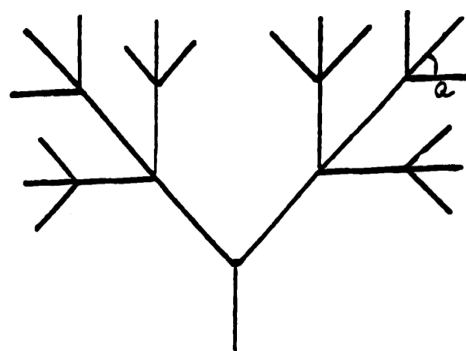
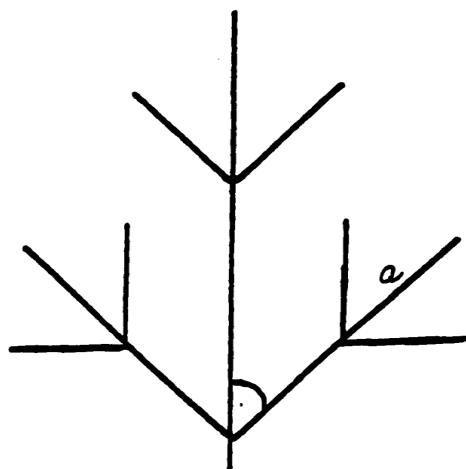
Низьке до 20; середнє – 20–30; високе – понад 30.

До 3. Дерево: діаметр крони, см.

Малий до 60, середній – 60–100, великий – понад 100.

До 9+10. Бокові гілки: кут між першими 5 см галузки і головною гілкою (9); Галузки поточного року: за довжиною (10).

(a) Галузка поточного року, (b) бокова гілка першого порядку .

До 12. Хвоя: кількість голок у пучку, шт.

Мала – до 25, середня – 25–50, велика – понад 50.

До 14. Хвоя: за довжиною, см.

Коротка – до 2; середня – 2,0 – 5,0; довга – понад 5,0

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of Norway spruce (ornamental varieties) (*Picea abies* (L.) Karst.) (TG/96/4, UPOV) // Geneva. 1995-10-20. – 17 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg096.pdf

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка{1} з {2}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Larix decidua</i> Mill.	
1.2 Загальноприйнята назва	Модрина європейська	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (вказіть батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (вказіть, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (вказіть деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1. (1)	Дерево: форма крони	яйцеподібна проміжна конусоподібна	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.2. (15)	Час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній середній пізній	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, з вашої точки зору, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			
7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація (використання сорту)		(фотографія)	
8. Дозвіл на використання (а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ] (б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи. 9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма)		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів псевдотсуги тисолистої (дугласії)
(*Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko) на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franko.

2. Необхідний рослинний матеріал – чотирирічні саджанці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять саджанців чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність.

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 7).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів псевдотсуґи тисолистої (дугласії)

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* PQ	Дерево: форма крони VG 1	вузькопірамідальна широкопірамідальна	1 2	
2. (* (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
3. (+) QN	Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці MG 1	мала середня велика	3 5 7	
4. (+) QN	Центральний пагін поточного року: за довжиною MG 2	короткий середній довгий	3 5 7	
5. (* (+) PQ	Брунька: форма VG 3	конусоподібна овальна яйцеподібна	1 2 3	
6. (* PQ	Брунька: забарвлення VG 3	жовто-коричневе світло-коричневе оранжево-коричневе червоно-коричневе коричневе темно-коричневе	1 2 3 4 5 6	
7. (* QN	Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки MG 3	ранній середній пізній	3 5 7	
8. QN	Дерево: швидкість росту VG 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
9. QN	Крона: за шириною MG 3	вузька середня широка	3 5 7	
10. QN	Крона: за висотою MG 3	низька середня висока	3 5 7	
11. (* QN	Крона: за щільністю MG 3	нещільна середньої щільності щільна	3 5 7	

1	2	3	4	5
12. (* (+ QN	Гілки першого порядку: кут відхилення від стовбура MG 3	малий середній великий	3 5 7	
13. PQ	Хвоя: забарвлення VG 3	сріблясто-зелене голубувато-зелене сизо-зелене	1 2 3	
14. QN	Хвоя: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
15. (* (+ QN	Шишка: за довжиною MG 5	коротка середня довга	3 5 7	
16. (* (+ QN	Шишка: за шириною MG 5	вузька середня широка	3 5 7	
17. (* PQ	Шишка: забарвлення VG 5	сіре зелене буре коричневе	1 2 3 4	
18. (+ PQ	Шишка: форма апофізу насіної луски (у профіль) VG 5	плеската випукла гачкувата	1 2 3	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів псевдотсуґи тисолистої (дугласії)

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз розвитку дерев
1	Утворення галузок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок
4	Формування генеративних органів
5	Стигле насіння

До 2. Дерево: за висотою, м.

Вимірюють висоту 10 - річного дерева.

Низьке – до 15, середнє – 15–25, високе – понад 25.

До 3. Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці, шт.

Мала – до 4, середня – 4–7, велика – понад 7.

До 4. Центральний пагін поточного року: за довжиною, см.

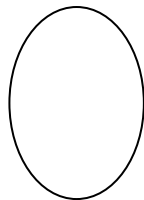
Короткий – до 20, середній – 20–50, довгий – понад 50.

До 5. Брунька: форма.

1

Конусоподібна

2

овальна

3

яйцеподібна

До 12. Гілки першого порядку: кут відхилення від стовбура, градусів.

Малий – до 45, середній – 45–60, великий – понад 60.

До 15. Шишка: за довжиною, см.

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 16. Шишка: за шириною, см.

Вузька – до 2,5; середня – 2,5–4,0; широка – понад 4,0.

До 18. Шишка: форма апофізу насінної луски (у профіль).

1

Плеската

2

випукла

3

гачкувата

9. Література

1. Любавская А. Я. Лесная генетика и селекция. / А. Я. Любавская. – М.: Леспром. 1982. – 285 с.

2. Методика выделения и изучения сортов-популяций древесных видов на экологической основе. Воронеж: НИИЛГиС, 1992. – 20 с.

3. Методика сортоиспытания лесных пород. Воронеж: Госкомлес СССР, ЦНИИЛГиС, 1977. – 42 с.

4. Царев А. П. Селекция и репродукция лесных древесных пород. /А. П Царев, С. П. Погиба, В. В. Тренин. М.: Логос. 2001. – 504 с.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Pseudotsuga menziesii</i> (Mirb.) Franko	
1.2 Загальноприйнята назва	Псевдотсуга тисолиста	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
<p>#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту</p> <p>4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:</p> <p>4.1.1 Схрещування</p> <p> (a) контрольоване схрещування [ ] (вказіть батьківські сорти)</p> <p> (b) частково відоме схрещування [ ] (вказіть відомий(і) сорт(и))</p> <p> (c) невідоме схрещування [ ]</p> <p>4.1.2 Мутація [ ] (зазначте батьківський сорт)</p> <p>4.1.3 Виявлено та поліпшено [ ] (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)</p> <p>4.1.4 Інше [ ] (зазначте деталі)</p>		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше		[ ]	
(зазначте деталі)			
4.2.2 Інше		[ ]	
(зазначте деталі)			
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Дерево: форма крони	вужькопірамідальна широкопірамідальна	1 [ ] 2 [ ]
5.2 (7)	Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній середній пізній	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.3 (12)	Гілки першого порядку: кут відхилення від стовбура	малий середній великий	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			
7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)			
8. Дозвіл на використання (а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ] (б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма)		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів виду робінії звичайної (*Robinia pseudoacacia* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Robinia pseudoacacia* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити шість саджанців трирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи.* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше шість рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 6,0 × 6,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюється методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість росли / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 6 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 6 рослин або 12 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 6 рослин або 12 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 6 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 6 рослин або 12 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з шести рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Пагін поточного року: забарвлення (ознака 8);
- Листочок: форма основи (ознака 12);
- Квітка: забарвлення (ознака 21).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довіклля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблица ознак сортів робінії звичайної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Дерево: форма крони VS 5	стиснута куляста розлога повисла	1 2 3 4	
2. QN	Дерево: за висотою MG 5	низьке середнє високе	3 5 7	
3. QN	Дерево: штаб за висотою MG 5	низький середній високий	3 5 7	
4. QN	Дерево: діаметр штамба MG 5	малий середній великий	3 5 7	
5. PQ	Дерево: забарвлення кори штамба VG 1	сіре темно-сіре коричнювате	1 2 3	
6. QN	Кора штамба: тріщини за глибиною VG 5	мілкі середні глибокі	3 5 7	
7. (+) QN	Пагін поточного року: за довжиною MG 5	короткий середній довгий	3 5 7	
8. (*) PQ	Пагін поточного року: забарвлення VS 4	зеленувате червонувате	1 2	
9. (+) QN	Листок: за довжиною MS 2	короткий середній довгий	3 5 7	
10. (+) QN	Листок: кількість пар листочків MS 2	мала середня велика	3 5 7	
11. (*) PQ	Листочок: форма VS 2	видовжено-овальна овальна	1 2	
12. (*) PQ	Листочок: форма основи VS 2	округла звужена	1 2	
13. (+) QN	Листочок: за довжиною MS 2	короткий середній довгий	3 5 7	

1	2	3	4	5
14. (* PQ	Листочок: забарвлення нижнього боку VS 2	блідо-зелене сірувато-зелене	3 5	
15. (* PQ	Колючки: форма VS 3	пряма зігнута серпоподібна	1 2 3	
16. (* QN	Колючки: кількість на молодих пагонах MS 3	відсутні мала велика	1 3 5	
17. (+ QN	Колючки: за довжиною MS 3	короткі середні довгі	3 5 7	
18. (+ QN	Суцвіття (китиця): за довжиною MS 3	коротке середнє довге	3 5 7	
19. QN	Суцвіття: за щільністю VS 3	нещільне середнє щільне	3 5 7	
20. (* QN	Суцвіття: положення VS 3	пряме обвисле	1 2	
21. (* PQ	Квітка: забарвлення VS 3	біле блідо-рожеве лілове	1 2 3	
22. (+ QN	Плід (біб): за довжиною MS 4	короткий середній довгий	3 5 7	
23. PQ	Насінина: забарвлення VS 4	коричнєве темно-буре	1 2	
24. (* (+ QN	Час початку цвітіння VG 2	ранній середній пізній	3 5 7	
25. (+ QN	Рослина: обсіпання плодів восени VG 5	відсутнє або дуже слабке слабке помірне сильне	1 3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів робінії звичайної

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку дерев
1	Сформоване листя
2	Початок цвітіння
3	Повне цвітіння
4	Стигли плоди
5	Листопад

До 9. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 15, середній – 15–20, довгий – понад 20.

До 10. Листок: кількість пар листочків, шт.

Мала – до 6, середня – 6–9, велика – понад 9.

До 13. Листочок: за довжиною, см.

Короткий – до 2,5; середній – 2,5–3,5; довгий – понад 3,5.

До 17. Колючки: за довжиною, см.

Короткі – до 1,0; середні – 1,0–1,5; довгі – понад 1,5.

До 18. Суцвіття (китиця): за довжиною, см.

Коротке – до 13, середнє – 13–17, довге – понад 17.

До 22. Плід (біб): за довжиною, см.

Короткий – до 5, середній – 5–7, довгий – понад 7.

До 24. Час початку цвітіння, декада, місяць.

Ранній – до III травня, середній – до II червня, пізній – після II червня.

До 25. Рослина: обсіпання плодів восени, %.

Відсутнє або дуже слабке – до 5, слабке – до 15, помірне – до 30, сильне – понад 30.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр. 1999 – С. 192.
2. Ивашин Д. С., Катина З. Ф., Рыбачук И. З. Лекарственные растения Украины/ Д. С. Ивашин, З. Ф. Катина, И. З. Рыбачук – К.: - 1974 – С. 254-255.
3. Грисюк Н. М., Гринчак И. Л., Елин Е. Я. Дикорастущие пищевые, технические и медоносные растения Украины./ Н. М. Грисюк, И. Л. Гринчак, Е. Я. Елин. – К.: - 1989. – С. 25-26.
4. Лебеда А. Ф., Джуренко Н. И., Исайкина А. П. Лекарственные растения. Самая полная энциклопедия./ А. Ф. Лебеда, Н. И. Джуренко, А. П. Исайкина, В. Г. Собко. – М.: АСТ Пресс книга, 2006. – С.662–663.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Robinia pseudoacacia L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Робінія звичайна	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(a) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(b) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(c) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (вказіть батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (вказіть, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (вказіть деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше		[ ]	
(вказуйте деталі)			
4.2.2 Інше		[ ]	
(вказуйте деталі)			
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Дерево: форма крони	стиснута куляста розлога повисла	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ]
5.2 (8)	Пагін поточного року: забарвлення	зеленувате червонувате	1 [ ] 2 [ ]
5.3 (12)	Листочок: форма основи	округла звужена	1 [ ] 2 [ ]
5.4 (21)	Квітка: забарвлення	біле блідо-рожеве лілове	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}													
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>															
<p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p> <p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>															
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>															
<p>9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.</p> <p>9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.</p>															
<p>9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який підлягає експертизі, зазнав впливу:</p> <table border="0"> <tr> <td>(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(с) культури тканини</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> <tr> <td>(д) інших чинників</td> <td>Так [ ]</td> <td>Ні [ ]</td> </tr> </table> <p>Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)</p>				(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]	(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]	(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]	(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]													
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]													
(с) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]													
(д) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]													
<p>10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:</p>															
Ім'я заявника															
Підпис		Дата													

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів сосни австрійської (*Pinus austriaca* Hull.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Pinus austriaca* Hull.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: за висотою (ознака 1);
- Дерево молоде: форма крони (ознака 2);
- Пагін: забарвлення (ознака 8);
- Шишка: форма (ознака 16).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів сосни австрійської

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* (+ QN	Дерево: за висотою MS 2	низьке середнє високе	3 5 7	
2. (* PQ	Дерево молоде: форма крони MG, 2	ширококегледобна ширококонічна	1 2	
3. (* PQ	Дерево доросле: форма крони MG, 3	зонтикоподібна напівкуляста ширококуляста	1 2 3	
4. (+ QN	Стовбур дорослого дерева: діаметр MG, 3	малий середній великий	3 5 7	
5. (* PQ	Стовбур дорослого дерева: забарвлення кори VS, 2	темно-сіре чорно-сіре	1 2	
6. (* (+ QN	Стовбур дорослого дерева: тріщини за глибиною MS, 3	мілкі середні глибокі	3 5 7	
7. QN	Стовбур дорослого дерева: інтенсивність бурого забарвлення тріщин VS, 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
8. (* PQ	Пагін: забарвлення VS 2	зеленувате сіро-коричневе	1 2	
9. PQ	Гілки: забарвлення VS, 2	чорно-сіре інше	1 2	
10. QN	Гілки: інтенсивність чорно-сірого забарвлення VS, 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
11. (+ QN	Чоловічі суцвіття (колоски): за довжиною MG, 1	короткі середні довгі	3 5 7	
12. (* (+ QL	Чоловічі суцвіття: швидкість опадання MS 1	слабка помірна сильна	3 5 7	
13. (+ QN	Жіночі суцвіття (шишки): кількість у пучку MS 1	мала середня велика	3 5 7	

1	2	3	4	5
14. (* (+) QN	Шишка: за довжиною MS 2	коротка середня довга	3 5 7	
15. (+) QN	Шишка: найбільший діаметр MS, 2	малий середній великий	3 5 7	
16. (* PQ	Шишка: форма VS 2	конічна еліптична	1 2	
17. (* (+) QN	Хвоя: за довжиною MS 2	коротка середня довга	3 5 7	
18. (* PQ	Хвоя: поздовжня форма VS 2	пряма вигнута	1 2	
19. PQ	Хвоя: забарвлення VS 2	зелене інше	1 2	
20. QN	Хвоя: інтенсивність зеленого забарвлення VS, 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
21. (* QL	Хвоя: жовте забарвлення кінчика VS 2	відсутнє наявне	1 9	
22. (+) QN	Піхва хвої: за довжиною MS 2	коротка середня довга	3 5 7	
23. PQ	Піхва хвої: забарвлення VS 2	жовто-сіре інше	1 2	
24. QN	Піхва хвої: інтенсивність жовто-сірого (іншого) забарвлення VS 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
25. (* QL	Насінна луска: колючки VS 2	відсутні наявні	1 9	
26. (+) QN	Насінина: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
27. (+) QN	Крило насінини: за довжиною MS 3	коротке середнє довге	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів сосни австрійської

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Повне цвітіння
2	Сформовані шишки
3	Стигле насіння

Загальний вигляд саджанців сосни австрійської

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 20, середнє – 20–30, високе – понад 30.

До 4. Стовбур дорослого дерева: діаметр, см.

Малий – до 100, середній – 100–130, великий – понад 130.

До 6. Стовбур дорослого дерева: тріщини за глибиною, від товщини кори.

Мілкі – до 1/3, середні – до 1/2, глибокі – понад 1/2.

До 11. Чоловічі суцвіття (колоски): за довжиною, мм.

Короткі – до 20, середні – 20–25, довгі – понад 25.

До 12. Чоловічі суцвіття: швидкість опадання, діб.

Слабка – понад 15, помірна – 15–8, сильна – до 8.

До 13. Жіночі суцвіття (шишки): кількість у пучку, шт.

Мала – 1–2, середня – 3–4, велика – понад 4.

До 14. Шишка: за довжиною, см.

Коротка – до 5, середня – 5–7, довга – понад 7.

До 15. Шишка: найбільший діаметр, см.

Малий – до 2, середній – 2–4, великий – понад 4.

До 17. Хвоя: за довжиною, см.

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 22. Піхва хвої: за довжиною, мм.

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 26. Насінина: за довжиною, мм.

Коротка – до 5, середня – 5–7, довга – понад 7.

До 27. Крило насінини: за довжиною, мм.

Коротке – до 20, середнє – 20–25, довге – понад 25.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – С. 41.
2. Царев, А. П. Селекция и репродукция лесных древесных пород / А. П. Царев, С. П. Погиба, В. В. Тренин. – М.: «Логос», 2001. – С. 310–317.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Pinus austriaca</i> Hull.	
1.2 Загальноприйнята назва	Сосна австрійська	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
<p>#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту</p> <p>4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:</p> <p>4.1.1 Схрещування</p> <p> (a) контрольоване схрещування [ ] (вказіть батьківські сорти)</p> <p> (b) частково відоме схрещування [ ] (вказіть відомий(і) сорт(и))</p> <p> (c) невідоме схрещування [ ]</p> <p>4.1.2 Мутація [ ] (зазначте батьківський сорт)</p> <p>4.1.3 Виявлено та поліпшено [ ] (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)</p> <p>4.1.4 Інше [ ] (зазначте деталі)</p>		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Дерево: за висотою	низьке середнє високе	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
5.2 (2)	Дерево молоде: форма крони	ширококегледопідбна ширококонічна	1 [ ] 2 [ ]
5.3 (8)	Пагін: забарвлення	зеленувате сіро-коричневе	1 [ ] 2 [ ]
5.4 (16)	Шишка: форма	конічна еліптична	1 [ ] 2 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

Методика

проведення експертизи сортів сосни Веймутова (*Pinus strobus* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Pinus strobus* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровими на вигляд, не ураженими хворобами, не пошкодженими шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи.* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: життєва форма (ознака 1);
- Дерево: форма крони (ознака 4);
- Кущ: форма (ознака 11);
- Хвоя: за довжиною (ознака 12);
- Жіноча шишка: за довжиною (ознака 22).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів сосни Веймутова

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Рослина: життєва форма VS 1	дерево кущ	1 2	
2. (*) QN	Дерево: за висотою MG 2	дуже низьке низьке середнє високе дуже високе	1 3 5 7 9	
3. QN	Кущ: за висотою MG 2	низький середній високий	3 5 7	
4. (*) PQ	Дерево: форма крони VS 2	конічна куляста інша	1 2 3	
5. PQ	Дерево (карликова форма): форма крони VS 2	колоноподібна конусна кегледобна заокруглена плеската обвисла	1 2 3 4 5 6	
6. PQ	Стовбур дорослого дерева: забарвлення кори VS 2	темно-сіре чорно-сіре	1 2	
7. QN	Стовбур дорослого дерева: інтенсивність бурого забарвлення тріщин кори VS 2	слабка помірна сильна	3 5 7	
8. (*) PQ	Пагін молодий: забарвлення VS 2	зеленувате жовте світло-коричневе світло-буре	1 2 3 4	
9. (*) QL	Пагін молодий: опушення VS, 2	відсутнє наявне	1 9	
10. (* (+) QN	Кущ: кількість пагонів MG 2	мала середня велика	3 5 7	
11. (*) PQ	Кущ: форма VS 2	куляста кегледобна плеската обвисла інша	1 2 3 4 5	

1	2	3	4	5
12. (* (+ QN	Хвоя: за довжиною MS 3	дуже коротка коротка середня довга дуже довга	1 3 5 7 9	
13. PQ	Хвоя: поздовжня форма MS 3	пряма зігнута	1 2	
14. (* PQ	Хвоя: положення VS 3	вертикальне горизонтальне обвисле різнобічне	1 2 3 4	
15. (* PQ	Хвоя: забарвлення верхнього боку VS 2	сизувато-зелене темно-зелене золотисто-жовте сріблясто-зелене	1 2 3 4	
16. (* PQ	Хвоя: забарвлення нижнього боку VS 2	світло-зелене помірно-зелене темно-зелене зеленувато-жовте	1 2 3 4	
17. QL	Хвоя: відтінки забарвлення VS, 2	відсутні наявні	1 9	
18. QL	Хвоя: сріблястий відтінок забарвлення VS 2	відсутній наявний	1 9	
19. QL	Хвоя: характер поширення забарвлення VS 2	по краях локально суцільно	1 2 3	
20. (+ QN	Чоловіча шишечка: за довжиною MS 1	коротка середня довга	3 5 7	
21. QN	Чоловіча шишечка: інтенсивність жовтого забарвлення MS 1	слабка помірна сильна	3 5 7	
22. (* (+ QN	Жіноча шишка: за довжиною MS 1	коротка середня довга	3 5 7	
23. (* (+ QN	Жіноча шишка: найбільший діаметр MS 2	малий середній великий	3 5 7	

1	2	3	4	5
24. PQ	Жіноча шишка: забарвлення VS 2	бурувате світло-коричневе	1 2	
25. PQ	Жіноча шишка: відтінок забарвлення VS 2	сірий фіолетовий	1 2	
26. PQ	Насінина: форма VS 3	овальна яйцеподібна	1 2	
27. (* (+ QN	Насінина: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
28. (* PQ	Насінина: забарвлення VS 3	червоно-коричневе інше	1 2	
29. QN	Насінина: інтенсивність забарвлення VS 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
30. (+ QN	Насінина: крила за довжиною MS 3	короткі середні довгі	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів сосни Веймутова

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Повне цвітіння
2	Сформовані шишки
3	Стигле насіння

Гілки сосни Веймутова із стиглими шишками

До 10. Кущ: кількість пагонів, шт.

Мала – 2, середня – 3–4, велика – понад 4.

До 12. Хвоя: за довжиною, см.

Дуже коротка – до 2, коротка – 2–4, середня – 4–6, довга – 6–8, дуже довга – понад 8.

До 20. Чоловіча шишечка: за довжиною, мм.

Коротка – до 10; середня – 10–15; довга – понад 15.

До 22. Жіноча шишка: за довжиною, см.

Коротка – до 10, середня – 10–18, довга – понад 18.

До 23. Жіноча шишка: найбільший діаметр, см.

Малий – до 3, середній – 3–5, великий – понад 5.

До 27. Насінина: за довжиною, мм.

Коротка – до 5, середня – 5–6, довга – понад 6.

До 30. Насінина: крила за довжиною, мм.

Короткі – до 1,5; середні – 1,5–2,0; довгі – понад 2,0.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – С 41.
2. Українська сільськогосподарська енциклопедія. – К.: Українська радянська енциклопедія, 1972. – Т. 3. – С. 243.
3. Герд Крюсман. Хвойные породы. – М.: Лесная промышленность, 1986. – С.201.
4. Царев, А. П. Селекция и репродукция лесных древесных пород / А. П. Царев, С. В. Погиба., В. В. Тренин – М.: «Лотос», 2001. – 504 с.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Pinus strobus L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Сосна Веймутова	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		
		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		
		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		
		[ ]
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)		
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням		
(а) Самозапильний		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні			[ ]
(ii) синтетичні сорти			[ ]
(c) Гібрид			[ ]
(d) Інше			[ ]
(зазначте деталі)			
4.2.2	Інше		[ ]
	(зазначте деталі)		
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Рослина: життєва форма	дерево кущ	1 [ ] 2 [ ]
5.2 (4)	Дерево: форма крони	конічна куляста інша	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.3 (11)	Кущ: форма	куляста кегледоподібна плеската обвисла інша	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ] 4 [ ] 5 [ ]
5.4 (12)	Хвоя: за довжиною	дуже коротка коротка середня довга дуже довга	1 [ ] 3 [ ] 5 [ ] 7 [ ] 9 [ ]
5.5 (22)	Жіноча шишка: за довжиною	коротка середня довга	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними			
<i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

Методика

проведення експертизи сортів сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Pinus sylvestris* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу для експертизи має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м. Вік рослин для обстежень 8–10 років.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності і стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного

сортів. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Дерево: за висотою (ознака 2);
- Дерево: головний пагін (стовбур) (ознака 3).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів сосни звичайної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* (+ PQ	Дерево: форма крони VG 1	пірамідальна	1	
		широкопірамідальна	2	
		куляста	3	
2. (* (+ QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке	3	
		середнє	5	
		високе	7	
3. (* QL	Дерево: головний пагін (стовбур) VG, 1	відсутній	1	
		наявний	9	
4. (+ QN	Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці MG 1	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
5. (+ QN	Центральний провідник поточного року: за довжиною (приріст) MG 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
6. (* (+ PQ	Брунька: форма VG 3	конусоподібна	1	
		овальна	2	
		яйцеподібна	3	
7. (+ QN	Брунька: за довжиною MS 3	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
8. (* PQ	Брунька: забарвлення VG 3	жовто-коричневе	1	
		світло-коричневе	2	
		оранжево-коричневе	3	
		червоно-коричневе	4	
		коричневе	5	
		темно-коричневе	6	
9. (* QN	Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки MG 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
10. (* PQ	Дерево: стать VG 3	ростова (не квітуча)	1	
		чоловіча	2	
		жіноча	3	
		гермафродитна	4	

1	2	3	4	5
11. (+) QN	Дерево: швидкість росту VG 3	слабка помірна сильна	3 5 7	
12. (* (+) QN	Стовбур: кривизна VG 3	відсутня слабка помірна сильна	1 3 5 7	
13. (+) QN	Крона: за шириною MG 3	вузька середня широка	3 5 7	
14. (* QN	Крона: за щільністю MG 3	нещільна середньої щільності щільна	3 5 7	
15. (* (+) QN	Гілки: кут відхилення від стовбура MG 3	малий середній великий	3 5 7	
16. (* (+) QN	Мікростробілярні колоски: розмір MG 4	малий середній великий	3 5 7	
17. (* PQ	Мікростробіли: забарвлення VG 4	жовте рожеве зелене	1 2 3	
18. (* (+) QN	Однорічна жіноча шишка: розмір MG 4	малий середній великий	3 5 7	
19. (* PQ	Однорічна жіноча шишка: забарвлення VG 4	жовте рожеве червоне	1 2 3	
20. (* (+) QN	Шишка (<u>трирічна</u>): розмір MG 5	малий середній великий	3 5 7	
21. (* PQ	Шишка (<u>трирічна</u>): забарвлення VG 5	сіре зелене коричневе	1 2 3	
22. (+) PQ	Шишка: форма апофізу насіної луски (у профіль) VG 5	плеската випукла з гачком	1 2 3	

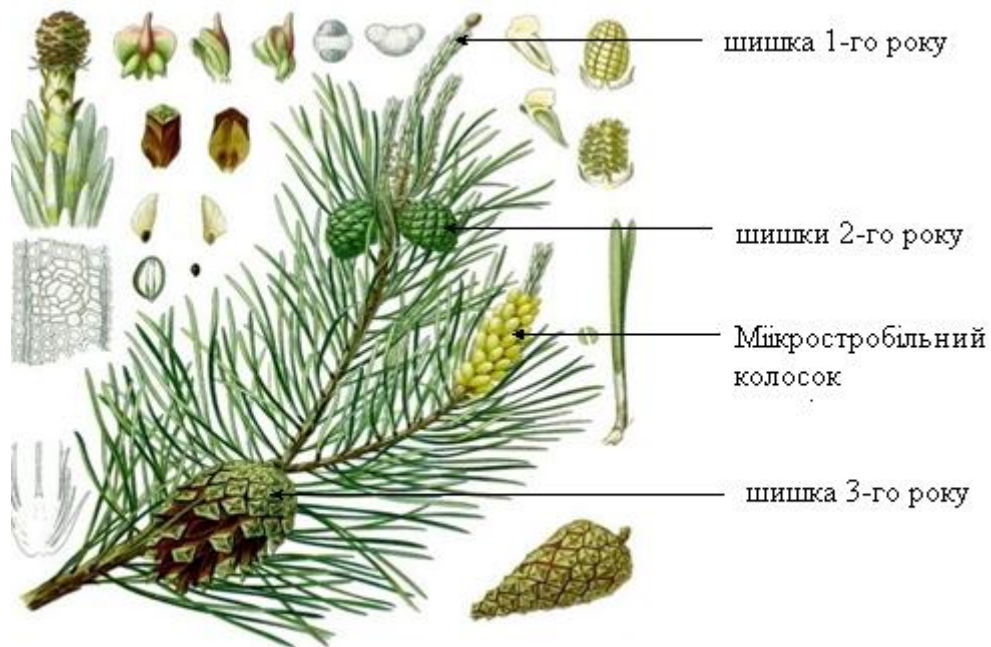

1	2	3	4	5
23. (*) PQ	Насінина: забарвлення VG 5	світло-коричневе	1	
		коричневе	2	
		чорне	3	
		строкате	4	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів сосни звичайної

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз
1	Утворення гілузок поточного року
2	Поява верхіткових бруньок
3	Розпускання верхіткових бруньок
4	Формування генеративних органів
5	Плодоношення

Вегетативні та генеративні органи сосни звичайної.

До 1. Дерево: форма крони.

До 2. Дерево: за висотою, м.

Вимірюють висоту 10-річного дерева.

Низьке – до 3, середнє – 3,0–4,5; високе – понад 4,5.

До 4. Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці, шт.

Мала – до 4, середня кількість – 4–7, велика – понад 7.

До 5. Центральний провідник поточного року: за довжиною (приріст), см.

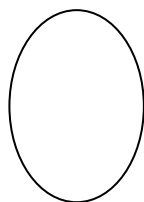
Короткий – до 20, середній – 20–50, довгий – понад 50.

До 6. Брунька: форма.

1

Конусоподібна

2

овальна

3

яйцеподібна

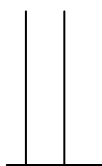
До 7. Брунька: за довжиною, мм.

Коротка – до 7, середня – 7–10, довга – понад 10.

До 11. Дерево: швидкість приросту, см.

Слабка – до 15, помірна – 15–40, сильна – понад 40.

До 12. Стовбур: кривизна.

1

Відсутня або слабка

5

помірна

7

сильна

До 13. Крона: за шириною, м.

Вузька – до 3, середня – 3–5, широка – понад 5.

До 15. Гілки: кут відхилення від стовбура, градусів.

Малий – до 45, середній – 45–60, великий – понад 60.

До 16. Мікростробілярні колоски: розмір, мм.

Малий – до 20, середній – 20–50, великий – понад 50.

До 18. Однорічна жіноча шишка: розмір, мм.

Малий – до 5, середній – 5–6, великий – понад 6.

До 20. Шишка (трирічна): розмір, см.

Малий – до 3, середній – 3–5, великий – понад 5.

До 22. Шишка: форма апофізу насінної луски (у профіль).

1

Плеската

2

випукла

3

з гачком

9. Література

1. Методика проведення испытаний на отличимость, однородность и стабильность Сосна обыкновенная (*Pinus sylvestris* L.) (RTG/1051/1) // Москва. 2005-03-24. – 8 С. // URL: www.gossort.com/mtd_dus.html

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Pinus sylvestris L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Сосна звичайна	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)		
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням		
(а) Самозапильний		[ ]
(б) Перехреснозапильний		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше		[ ]	
(вказуйте деталі)			
4.2.2 Інше		[ ]	
(вказуйте деталі)			
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Дерево: форма крони	пірамідальна	1 [ ]
		широкопірамідальна	2 [ ]
		куляста	3 [ ]
5.3 (2)	Дерево: за висотою	низьке	3 [ ]
		середнє	5 [ ]
		високе	7 [ ]
5.2 (3)	Дерево: головний пагін (стовбур)	відсутній	1 [ ]
		наявний	9 [ ]
5.4 (9)	Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній	3 [ ]
		середній	5 [ ]
		пізній	7 [ ]
5.5 (10)	Дерево: стать	ростова (не квітуча)	1 [ ]
		чоловіча	2 [ ]
		жіноча	3 [ ]
		гермафродитна	4 [ ]
5.6 (12)	Стовбур: кривизна	відсутня	1 [ ]
		слабка	3 [ ]
		помірна	5 [ ]
		сильна	7 [ ]
5.7 (15)	Гілки: кут відхилення від стовбура	малий	3 [ ]
		середній	5 [ ]
		великий	7 [ ]
5.8 (20)	Шишка (трирічна): розмір	малий	3 [ ]
		середній	5 [ ]
		великий	7 [ ]
5.9 (23)	Насінина: забарвлення	світло-коричнєве	1 [ ]
		коричнєве	2 [ ]
		чорне	3 [ ]
		строкате	4 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними			
<i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			
7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)			
8. Дозвіл на використання			
(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]			
(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів сосни кедрової (*Pinus cembra* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Pinus cembra* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу для експертизи має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для експертизи на відмінність.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року випробувань. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 10).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

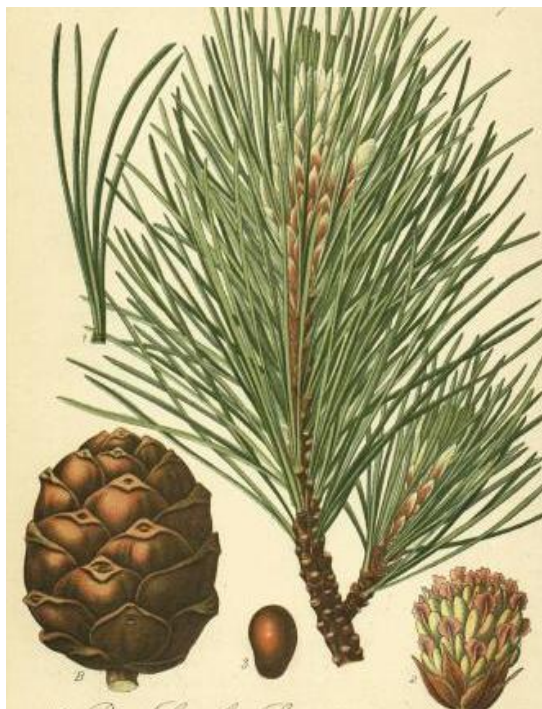
7. Таблиця ознак сортів сосни кедрової

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Дерево: форма крони VG 1	конічна пірамідальна округла	1 2 3	
2. (*) QN	Крона: за щільністю MG 3	нещільна середньої щільності щільна	3 5 7	
3. (*) (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке середнє високе	3 5 7	
4. (*) QL	Дерево: головний пагін крони VG 1	відсутній наявний	1 9	
5. (+) QN	Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці MG 1	мала середня кількість велика	3 5 7	
6. (*) (+) QN	Гілки: кут відхилення від стовбура MG 3	малий середній великий	3 5 7	
7. QN	Центральний пагін поточного року: за довжиною MG 2	короткий середній довгий	3 5 7	
8. (*) (+) PQ	Брунька: форма VG 3	конусоподібна овальна яйцеподібна	1 2 3	
9. (*) PQ	Брунька: забарвлення VG 3	жовто-коричневе світло-коричневе оранжево-коричневе червоно-коричневе коричневе темно-коричневе	1 2 3 4 5 6	
10. (*) QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки MG 3	ранній середній пізній	3 5 7	
11. PQ	Хвоя: забарвлення VG 3	сріблясто-зелене блакитно-зелене сизо-зелене	1 2 3	

1	2	3	4	5
12. QN	Хвоя: за довжиною MS 3	коротка середня довга	3 5 7	
13 QN	Шишки: кількість на пагоні поточного року MS 4	одна дві три більше трьох	1 2 3 4	
14. (* (+) QN	Шишка: розмір MG 5	малий середній великий	3 5 7	
15. (* PQ	Шишка: забарвлення VG 5	сіре зелене коричневе	1 2 3	
16. (* PQ	Насінина: забарвлення VG 5	світло-коричневе коричневе чорне строкате	1 2 3 4	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів сосни кедрової
Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз проведення обстежень
1	Утворення гілузок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкової бруньки
4	Формування генеративних органів
5	Достигання насіння

Вегетативні та генеративні органи сосни кедрової

До 3. Дерево: за висотою, м.

Вимірюють висоту 10-ти річного дерева.

Низьке – до 2, середнє – 2–3, високе – понад 3.

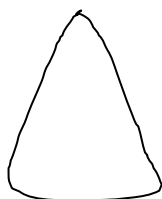
До 5. Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці, шт.

Мала – до 4, середня кількість – 4–7, велика – понад 7.

До 6. Гілки: кут відхилення від стовбура, градусів.

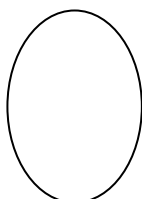
Малий – до 45, середній – 45–60, великий – понад 60.

До 8. Брунька: форма.

1

Конусоподібна

2

овальна

3

яйцеподібна

До 14. Шишка: розмір, см.

Малий– до 3, середній – 3–5, великий – понад 5.

9. Література

1. Методика проведення испытаній на отличимость, однородность и стабильность. Сосна обыкновенная (*Pinus sylvestris* L.) (RTG/1051/1) // Москва. 2005-03-24. – 8 С. // URL: www.gosort.com/mtd_dus.html

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Pinus cembra</i> L.	
1.2 Загальноприйнята назва	Сосна кедрова	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(a) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(b) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(c) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Дерево: форма крони	конічна пірамідальна округла	1 [ ] 2 [ ] 3 [ ]
5.2 (10)	Час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній середній пізній	3 [ ] 5 [ ] 7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			
7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)			
8. Дозвіл на використання (а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ] (б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи. 9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо. 9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу: (а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма) Так [ ] Ні [ ] (б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди) Так [ ] Ні [ ] (с) культури тканини Так [ ] Ні [ ] (д) інших чинників Так [ ] Ні [ ] Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів роду тополя (*Populus L.*)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів роду *Populus L.* та їхніх гібридів.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини однорічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу для експертизи має становити 15 рослин однорічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровими на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше десять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 1,0 × 1,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 10 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 10 рослин або 20 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 10 рослин або 20 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 10 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 10 рослин або 20 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для експертизи на відмінність.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з десяти рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Листкова пластинка: забарвлення верхнього боку під час розпускання бруньок (ознака 22);
- Листкова пластинка: загальна форма основи (ознака 37);
- Верхівкова брунька: час появи зеленої верхівки (стадія 2 під час розпускання бруньок; час: весна 2-го року) (ознака 57).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів тополі

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. QL	Рослина: зовнішній вигляд (час: осінь 2-го року) VG	тендітний	3	
		проміжний	5	
		грубий	7	
2. (* PQ	Стовбур: форма VG	пряма	1	
		слабко вигнута	2	
		вигнута	3	
		дуже вигнута	4	
		хвиляста	5	
3. (* PQ	Стовбур: поперечний переріз на 3/4 висоти (в центрі міжвузля) VG	округлий	1	
		слабко кутастий	2	
		кутастий	3	
		крилатий	4	
4. QN	Стовбур: жолобки між кутами MG	відсутні або дуже слабкі	1	
		слабкі	3	
		помірні	5	
		сильні	7	
		дуже сильні	9	
5. PQ	Стовбур: забарвлення з-під сонячного боку на 3/4 висоти VG	жовте	1	
		світло-зелене	2	
		сіро-зелене	3	
		сіре	4	
		червоне	5	
		червоно-фіолетове	6	
		коричневе	7	
6. PQ	Стовбур: забарвлення з тіньового боку на 3/4 висоти VG	жовте	1	
		світло-зелене	2	
		сіро-зелене	3	
		сіре	4	
		червоне	5	
		червоно-фіолетове	6	
		коричневе	7	
7. PQ	Стовбур: поперечний переріз на 1/2 висоти VG	округлий	1	
		слабко кутастий	2	
		кутастий	3	
		крилатий	4	
8. PQ	Стовбур: забарвлення з-під сонячного боку на 1/2 висоти MG	жовте	1	
		світло-зелене	2	
		сіро-зелене	3	
		сіре	4	
		червоне	5	
		червоно-фіолетове	6	
		коричневе	7	

1	2	3	4	5
9. PQ	Стовбур: забарвлення з тіньового боку на 1/2 висоти VG	жовте	1	
		світло-зелене	2	
		сіро-зелене	3	
		сіре	4	
		червоне	5	
		червоно-фіолетове	6	
		коричневе	7	
10. (* QL	Стовбур: волокнистість на 3/4 висоти VG	відсутня	1	
		наявна	9	
11. QN	Стовбур: опушення на 3/4 висоти VG	відсутнє або дуже слабке	1	
		слабке	3	
		помірне	5	
		сильне	7	
		дуже сильне	9	
12. (* PQ	Сочевички: форма VG	кругла	1	
		еліптична	2	
		коротко лінійна	3	
		видовжено лінійна	4	
13 (* QL	Сочевички: поширення VS	рівномірне	1	
		рівномірно поширеними групами	2	
		групами безпосередньо під основою листка	3	
		нерівномірне	4	
14. (* QN	Гілочки: загальна кількість завдовжки понад 5 см (час: восени 1-го року) MS	відсутні або дуже мала	1	Gelrica, Selys, 1488, Rochester, Oxford
		мала	3	Brabantica, Vereecken, Blanc du Poitou Geneva, Strathglass
		середня кількість	5	Leipzig, 1214, Heidemij, Androscoggin, Rumford
		велика	7	Flachslanden, Charkowiensis, Blanquillo de Bucos, Tardif de Champagne Andover, Maine
		дуже велика	9	

1	2	3	4	5
15. (* QN	Гілка: кут між першими 5 см гілки і стовбуром MS	дуже гострий	1	
		гострий	2	
		від слабо гострого до прямого	3	
		тупий	4	
16. (* QL	Гілка: положення VS	вигнута догори	1	
		пряма	2	
		вигнута донизу	3	
17. (* QN	Вегетативна брунька: за довжиною MS	дуже коротка	1	
		коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
		дуже довга	9	
18. (* PQ	Вегетативна брунька: форма VG	вузькоюцеподібна	1	
		яйцеподібна	2	
		широкоюцеподібна	3	
19. PQ	Вегетативна брунька: забарвлення VG	зелене	1	Dorskamp
		червоне	2	
		фіолетове	3	
		коричневе	4	
		червонувато- коричневе	5	
20. (* PQ	Вегетативна брунька: форма верхівки VS	тупа	1	
		гостра	2	
		вузькогостра	3	
		загострена	4	
21. (* QL	Вегетативна брунька: положення відносно стебла VG	прилегле	1	
		прилегле з відхиленою верхівкою	2	
		відхилене	3	
22. (* (+) PQ	Листкова пластинка: забарвлення верхнього боку під час розпускання бруньок (від 4 до 5 стадії розпускання бруньок; час: навесні 2-го року) VG	біле	1	
		сіре	2	
		жовте	3	
		зелене	4	
		червоне	5	
		фіолетове	6	
		коричневе	7	
23. QN	Листкова пластинка: інтенсивність забарвлення верхнього боку під час розпускання бруньок (час: як для 22) VS	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	

1	2	3	4	5
24. QL	Листкова пластинка: положення відносно пагона VG	висхідне	1	
		горизонтальне	2	
		обвисле	3	
25. (* QN	Листкова пластинка: за довжиною MS	дуже коротка	1	
		коротка	3	Italica
		середня	5	I 214
		довга	7	Bloom
		дуже довга	9	
26. (* QN	Листкова пластинка: максимальна ширина MS	дуже вузька	1	
		вузька	3	Italica
		середня	5	Robusta
		широка	7	I 45/51
		дуже широка	9	
27. (* QN	Листкова пластинка: відношення довжини головної жилки до максимальної ширини листка MS	дуже мале	1	
		мале	3	
		середнє	5	
		велике	7	
		дуже велике	9	
28. QL	Листкова пластинка: антоціанове забарвлення головної жилки (з верхнього боку) VG	відсутнє	1	
		наявне	9	
29. QL	Листкова пластинка: поширення антоціанового забарвлення головної жилки (як для 28 ознаки) VS	тільки на основі	1	
		від основи до центру	2	
		по всій жилці	3	
30. QN	Листкова пластинка: інтенсивність антоціанового забарвлення головної жилки (як для 28 ознаки) VG	дуже слабка	1	
		слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
		дуже сильна	9	
31. (* QN	Листкова пластинка: кут між головною жилкою і вторинною бічною жилкою MS	дуже малий	1	
		малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
		дуже великий	9	
32. QN	Листкова пластинка: опушення <u>верхнього</u> боку VS	відсутнє або дуже слабке	1	
		тільки на жилках	2	
		по всій листковій пластинці	3	

1	2	3	4	5
33. (*) QL	Листкова пластинка: опушення <u>нижнього</u> боку VS	відсутнє або дуже слабке	1	
		тільки на жилках	2	
		по всій листковій пластинці	3	
34. (*) QN	Листкова пластинка: інтенсивність опушення <u>нижнього</u> боку VG	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
35. (*) PQ	Листкова пластинка: профіль поверхні VG	плаский	1	
		зігнутий до кінчика	2	
		чашоподібний	3	
		дахоподібний	4	
		викривлений	5	
36. QN	Листкова пластинка: вздуття між жилками VS	відсутнє або дуже слабке	1	
		слабке	3	
		помірне	5	
		сильне	7	
		дуже сильне	9	
37. (* (+) PQ	Листкова пластинка: загальна форма основи VG	клиноподібна опукла	1	
		клиноподібна пряма	2	
		клиноподібна увігнута	3	
		широко клиноподібна опукла	4	
		округла	5	
		широко клиноподібна пряма	6	
		широко клиноподібна увігнута	7	
		пряма	8	
		слабко серцеподібна	9	
		майже серцеподібна	10	
		серцеподібна	11	
38. (* (+) PQ	Листкова пластинка: форма місця прикріплення до черешка VG	пряма	1	
		слабко увігнута	2	
		ширококлинноподібна	3	
		сильно увігнута	4	
		паралельна	5	
		хрестоподібна	6	
		гофрована	7	
		спадаюча донизу	8	

1	2	3	4	5
39. (* (+ PQ	Листкова пластинка: форма верхівки VG	вузькогостра	1	
		гостра	2	
		широкогостра	3	
		вузьковидовжено- загострена	4	
		широковидовжено- загострена	5	
		вузькокоротко- загострена	6	
		ширококоротко- загострена	7	
		з шиповидним кінчиком	8	
		тупа	9	
40. (* (+ QL	Листкова пластинка: розсіченість на парні частки VG	відсутня	1	
		наявна	9	
41. (* (+ QN	Листкова пластинка: відмінність <u>верхньої</u> пари часток VG	відсутня або дуже слабка	1	
		слабка	3	
		середня	5	
		сильна	7	
		дуже сильна	9	
42. (* (+ QN	Листкова пластинка: відмінність <u>середньої</u> пари часток VG	відсутня або дуже слабка	1	
		слабка	3	
		середня	5	
		сильна	7	
		дуже сильна	9	
43. (* (+ QN	Листкова пластинка: відмінність <u>нижньої</u> пари часток VG	відсутня або дуже слабка	1	
		слабка	3	
		середня	5	
		сильна	7	
		дуже сильна	9	
44. PQ	Листкова пластинка: форма верхівок часток VG	округла	1	
		тупа	3	
		середня	5	
		гостра	7	
		дуже гостра	9	
45. (* QL	Листкова пластинка: хвилястість країв VG	відсутня	1	
		наявна	9	
46. QN	Листкова пластинка: амплітуда хвилястості краю VG	мала	3	
		помірна	5	
		велика	7	

1	2	3	4	5
47. QN	Листкова пластинка: хвиля країв за довжиною VG	коротка середня довга	3 5 7	
48. (* QN	Листкова пластинка: залози на основі листка VS	відсутні переважно одна переважно дві переважно більше двох різна кількість	1 2 3 4 5	
49. (* QN	Черешок: за довжиною MS	дуже короткий короткий середній довгий дуже довгий	1 3 5 7 9	Rochester Robusta I 45/51
50. (* QN	Черешок: відношення довжини до довжини головної жилки MG	дуже мале мале середнє велике дуже велике	1 3 5 7 9	
51. PQ	Черешок: форма поперечного перерізу (посередині) VG	округла еліптична видовжена	1 2 3	
52. (* QN	Черешок: опушення VS	відсутнє або дуже слабке слабке середнє сильне дуже сильне	1 3 5 7 9	
53. QL	Черешок: поширення опушення VS	лише на основі лише на верхній третині на всьому черешку	1 2 3	
54. PQ	Черешок: забарвлення з-під сонячного боку VG	сіро-зелене світло-зелене зелене світло-червоне червоне фіолетове	1 2 3 4 5 6	
55. (* QN	Прилистки: час тримання на черешку MS	короткий середній тривалий	3 5 7	Grandis, Marilandica, Serotina Brabantica, Harff, Heidemij Gelrica, Robusta, Drömling

1	2	3	4	5
56. (* QL	Прилистки: положення VG	притиснуте	1	
		відхилене	2	
57. (* (+ QN	Верхівкова брунька: час появи зеленої верхівки (стадія 2 розпускання бруньок; час: як для 22 ознаки) MG	дуже ранній	1	
		від дуже раннього до раннього	2	Rochester
		ранній	3	Fritzi Pauley
		від раннього до середнього	4	I 214
		середній	5	Italica
		від середнього до пізнього	6	I 45/51
		пізній	7	Marilandica
		від пізнього до дуже пізнього	8	Blabc du Poitou
		дуже пізній	9	Serotina
58. (* QN	Рослина: час припинення росту головного стовбура (час: як для 14 ознаки) MS	дуже ранній	1	
		ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
		дуже пізній	9	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів тополі

Усі обстеження стовбура рекомендується проводити до здерев'яніння; забарвлення стовбура обстежують влітку першого року.

Якщо не вказано інше, всі ознаки гілок обстежують на другий вегетаційний період до здерев'яніння на верхній третині першого пагона.

Усі обстеження листка проводять на центральній третині пагона після закінчення першого вегетаційного періоду.

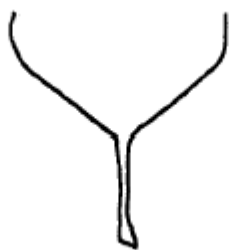
Якщо не вказано інше, усі обстеження листка молоді рослини проводять на другій чверті від верхівки рослини.

До 37. Листкова пластинка: загальна форма основи.

1

Клиноподібна
опукла

2

клиноподібна
пряма

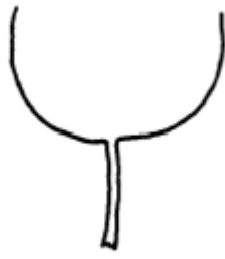

3

клиноподібна
увігнута

4
ширококлинноподібна
опукла

5
округла

6
ширококлинноподібна
пряма

7
ширококлинноподібна
увігнута

8
пряма

9
слабко серцеподібна

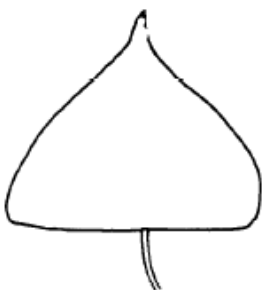

9
майже серцеподібна

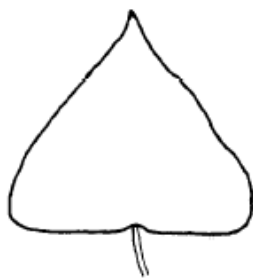

10
серцеподібна

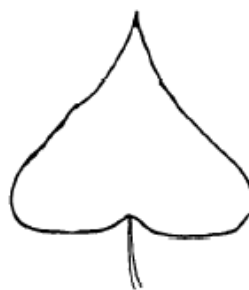
До 38. Листкова пластинка: форма місця прикріплення до черешка.

1
Пряма

2
слабко увігнута

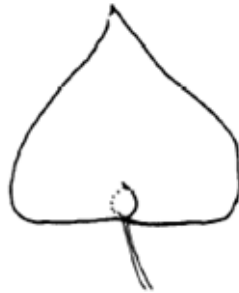
3
ширококлинноподібна

4
сильно увігнута

5
паралельна

6
хрестоподібна

7
гофрована

8
спадаюча донизу

До 39. Листкова пластинка: форма верхівки.

1
Вузькогостра

2
гостра

3
широкогостра

4
вузьковидовжено-
загострена

5
широковидовжено-
загострена

6
вузькокоротко-
загострена

7
ширококороткозагострена

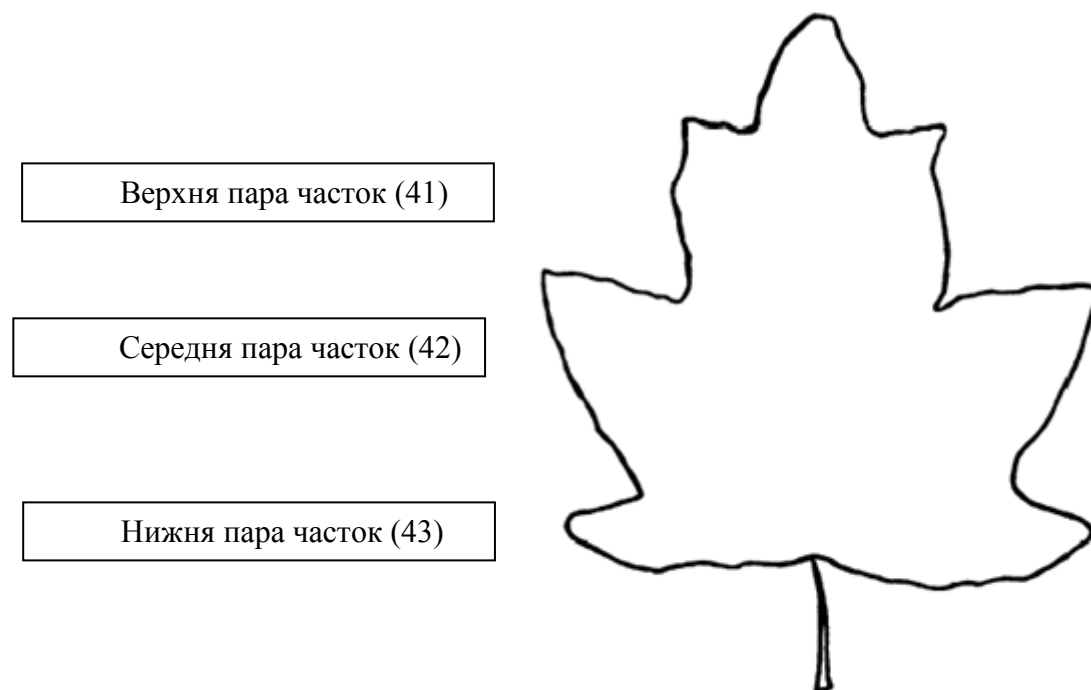

8
загострена

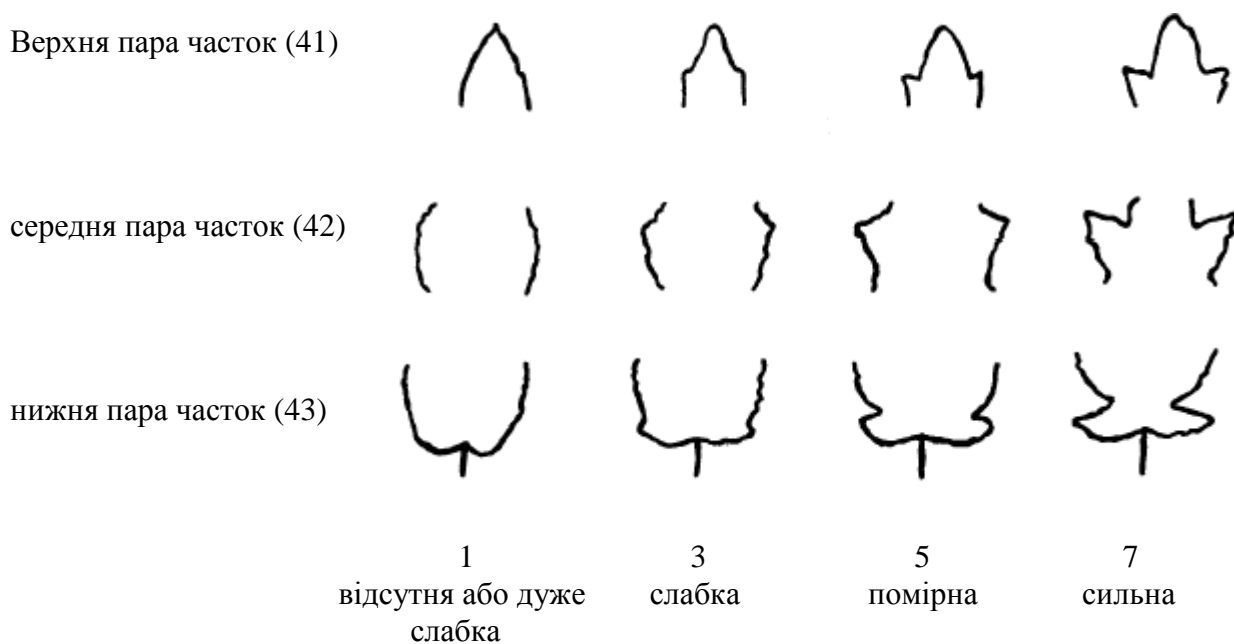

9
тупа

До 40, 41, 42 та 43. Листкова пластинка: розсіченість на парні частки.

До 41, 42 та 43. Листкова пластинка: відмінності часток.

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of Poplar (*Populus L.*) (TG/21/7, UPOV) // Geneva. 1981-10-26. – 38 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg021.pdf

10. Таблиця ознак сортів тополі (доросле дерево¹)

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
201. (7) PQ	Стать VG	чоловіча жіноча	1 2	
202. (8) QN	Кількість тичинок MS	до 15 від 15 до 25 від 26 до 35 від 36 до 40 понад 41	1 2 3 4 5	
203. (9) QN	Довжина стиглих сережок (середнє із розмірів сережок, зібраних з поверхні ґрунту) MS	до 10 см і менше від 10 до 15 см від 16 до 25 см понад 26 см	1 2 3 4	
204. (10) QN	Кількість стулок насінної коробочки MS	2 стулки 2 і 3 стулки від 2 до 4 стулок 3 стулки 4 стулки	1 2 3 4 5	
205. (43) (+) PQ	Крона: форма VS	конусоподібна дуже пряма пряма слабко розлога розлога сильно розлога	1 2 3 4 5 6	
206. (45) PQ	Форма стовбура VG	дуже пряма пряма більш-менш викривлена викривлена (певною мірою) дуже вигнута (роздвоєна або розгалужена біля землі)	1 2 3 4 5	
207. (44) PQ	Чутливість до фототропізму VG	слабка нижче середньої середня більше середньої сильна	1 2 3 4 5	

(+) Див. пояснення та методики

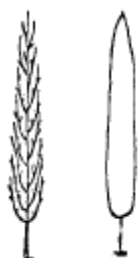
1. див. технічні примітки, параграф 6. Цифра в дужках після номера ознаки узгоджена з ознаками, встановленими міжнародною комісією з тополі (документ FO: CIP /75/ 49).

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти - еталони
1	2	3	4	5
208. (12) QN	Листки коротких, добре освітлених гілок: відношення довжини всієї гілки L до її найбільшої ширини l, 100 L/l (у середньому береться для вимірювань за наявності щонайменше 20 листків) MS	менше 90 від 90 до 99 від 100 до 109 від 110 до 119 від 120 до 129 від 130 до 139 від 140 до 149 від 150 до 159 від 160 до 169 від 170 до 179 від 180 до 189 від 190 до 199 від 200 до 209 від 210 до 219 понад 220	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15	
209. (13) (+) QN	Листки коротких, добре освітлених гілок: кут між головною жилкою і вторинною нижньою бічною (як для 208) MS	від 30 до 39 ⁰ від 40 до 49 ⁰ від 50 до 59 ⁰ від 60 до 69 ⁰ від 70 до 79 ⁰ від 80 до 89 ⁰ понад 90 ⁰	1 2 3 4 5 6 7	
210. (14) (+) PQ	Листки коротких, добре освітлених гілок: форма основи листкової пластинки (як для 208) VG	дуже клиноподібна опукла дуже клиноподібна увігнута злегка клиноподібна клиноподібна округла клиноподібна виїмчаста пряма пряма, виїмчаста злегка серцеподібна майже серцеподібна серцеподібна	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	

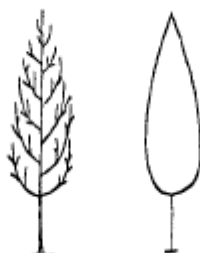
1	2	3	4	5
211. (15) (+) QL	Листки коротких, добре освітлених гілок: форма кінчика листкової пластинки (як для 208) VG	тупа округло загострена округла, дуже загострена дуже загострена, опукла дуже загострено увігнута широкозагострена вужькозагострена видовжено гостра дуже видовжено гостра	1 2 3 4 5 6 7 8 9	
212. (20) QN	Листки коротких, добре освітлених гілок: відношення довжини черешка Р до довжини головної жилки N, 100 Р/ N (як для 208) MS	менше 30 від 30 до 39 від 40 до 45 від 46 до 50 від 51 до 55 від 56 до 60 від 61 до 65 від 66 до 70 понад 71	1 2 3 4 5 6 7 8 9	
213. (19) QL	Листки коротких, добре освітлених гілок: опушення черешка (як для 208) VS	відсутнє на верхньому боці частково на верхньому боці повністю опушений цілком	1 2 3 4	

Пояснення до Таблиці ознак сортів тополі (доросле дерево)

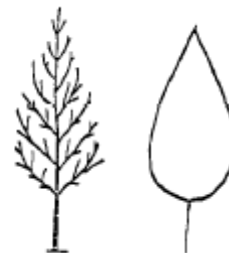
До 205. Крона: форма.

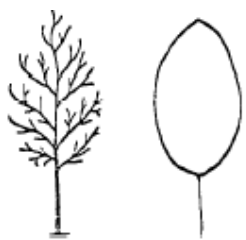
Конусоподібна

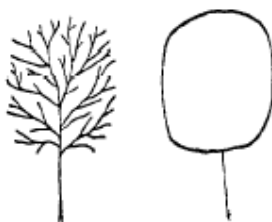
дуже пряма

пряма

ледь розлога

розлога

дуже розлога

До 209. Листки коротких, добре освітлених гілок: кут між головною жилкою і вторинною нижньою бічною.

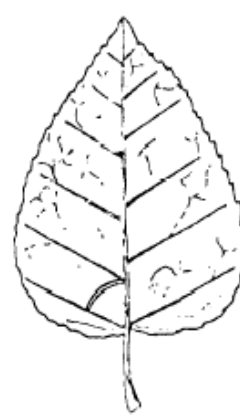
від 30 до 39⁰

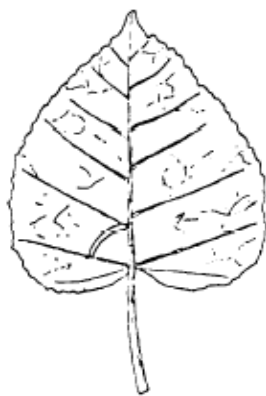
від 40 до 49⁰

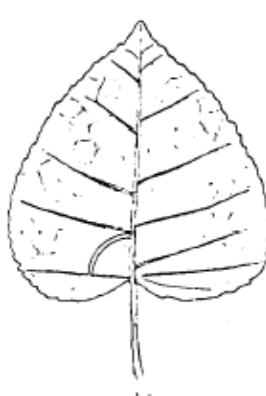
від 50 до 59⁰

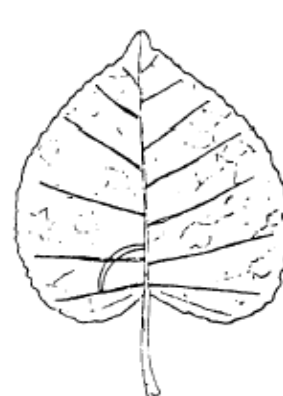
від 60 до 69⁰

від 70 до 79⁰

від 80 до 89⁰

понад 90⁰

До 210. Листки коротких, добре освітлених гілок: форма основи листкової пластинки.

Дуже клиноподібна опукла

дуже клиноподібна увігнута

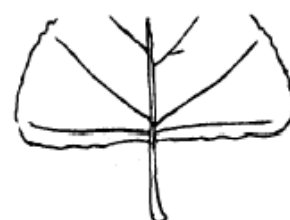
злегка
клиноподібна

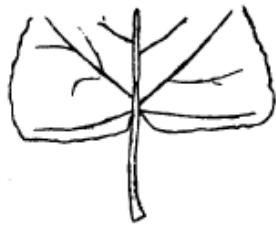
клиноподібна
округла

клиноподібна
виїмчаста

пряма

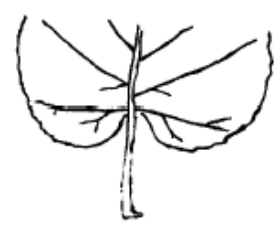
пряма, виймчаста

злегка
серцеподібна

майже
серцеподібна

серцеподібна

До 211. Листки коротких, добре освітлених гілок: форма кінчика листкової пластинки.

тупа

округла,
загострена

округла, дуже
загострена

дуже загострена,
опукла

дуже загострена,
увігнута

широко загострена

вужько загострена

довга,
гостра

дуже довга,
гостра

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of Poplar (*Populus L.*) (TG/21/7, UPOV) // Geneva. 1981-10-26. – 38 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg021.pdf

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {4}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Populus L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Тополя	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(a) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(b) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(c) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (вказіть батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (вказіть, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (вказіть деталі)		[ ]
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)		
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням		
(a) Самозапильний		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {4}	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні			[ ]
(ii) синтетичні сорти			[ ]
(c) Гібрид			[ ]
(d) Інше			[ ]
(зазначте деталі)			
4.2.2 Інше			[ ]
(зазначте деталі)			
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (22)	Листкова пластинка: забарвлення верхнього боку під час розпускання бруньок (від 4 до 5 стадії розпускання бруньок; час: навесні 2-го року)	біле	1 [ ]
		сіре	2 [ ]
		жовте	3 [ ]
		зелене	4 [ ]
		червоне	5 [ ]
		фіолетове	6 [ ]
		коричневе	7 [ ]
5.2 (27)	Листкова пластинка: відношення довжини головної жилки до максимальної ширини листка	дуже мале	1 [ ]
		мале	3 [ ]
		середнє	5 [ ]
		велике	7 [ ]
		дуже велике	9 [ ]
5.3 (37)	Листкова пластинка: загальна форма основи	клиноподібна опукла	1 [ ]
		клиноподібна пряма	2 [ ]
		клиноподібна увігнута	3 [ ]
		ширококлинноподібна опукла	4 [ ]
		округла	5 [ ]
		ширококлинноподібна пряма	6 [ ]
		ширококлинноподібна увігнута	7 [ ]
		пряма	8 [ ]
		слабко серцеподібна	9 [ ]
		майже серцеподібна	10 [ ]
		серцеподібна	11 [ ]
5.4 (50)	Черешок: відношення довжини до довжини головної жилки	дуже мале	1 [ ]
		мале	3 [ ]
		середнє	5 [ ]
		велике	7 [ ]
		дуже велике	9 [ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {4}									
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди								
5.5 (57)	Верхівкова брунька: час появи зеленої верхівки (стадія 2 під час розпускання бруньок; час: весна 2-го року)	дуже ранній	1 [ ]								
		від дуже раннього до раннього	Rochester 2 [ ]								
		ранній	Fritzi Pauley 3 [ ]								
		від раннього до середнього	I 214 4 [ ]								
		середній	Italica 5 [ ]								
		від середнього до пізнього	I 45/51 6 [ ]								
		пізній	Marilandica 7 [ ]								
		від пізнього до дуже пізнього	Blabc du Poitou 8 [ ]								
	дуже пізній	Serotina 9 [ ]									
<p>6. Подібні сорти та відмінності між ними</p> <p><i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, що здійснює експертизу, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата</th> <th>Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)</th> <th>Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)</th> <th>Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> </td> <td> </td> <td> </td> <td> </td> </tr> </tbody> </table> <p>Коментарі:</p>				Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата				
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата								
<p>7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?</p> <p>Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(Якщо «так», просимо надати деталі)</p> <p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи?</p> <p>Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(Якщо «так», просимо надати деталі)</p> <p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>											
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин?</p> <p>Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл?</p> <p>Так [ ] Ні [ ]</p> <p>Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>											

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {4} з {4}	
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал нічим не обробляють, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(a) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма		Так [ ]	Ні [ ]
(b) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(c) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(d) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів туї західної (*Thuja occidentalis* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Thuja occidentalis* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити вісім рослин (бажано 3–6-ти річного віку).

Рослини вирощують з живців, без обрізування.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження включає щонайменше вісім рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 0,3 x 0,3 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на

яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше вісім рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 8 рослин або 16 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 8 рослин або 16 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 8 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 8 рослин або 16 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявом ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 8 рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не

варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: форма крони (ознака 1);
- Рослина: швидкість росту (ознака 2);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення верхнього боку влітку (ознака 16);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення нижнього боку влітку (ознака 17);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: строкатість влітку (ознака 18);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості влітку (ознака 19);
- Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості влітку (ознака 20).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів туї західної

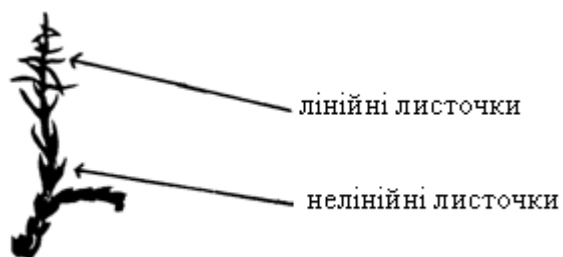
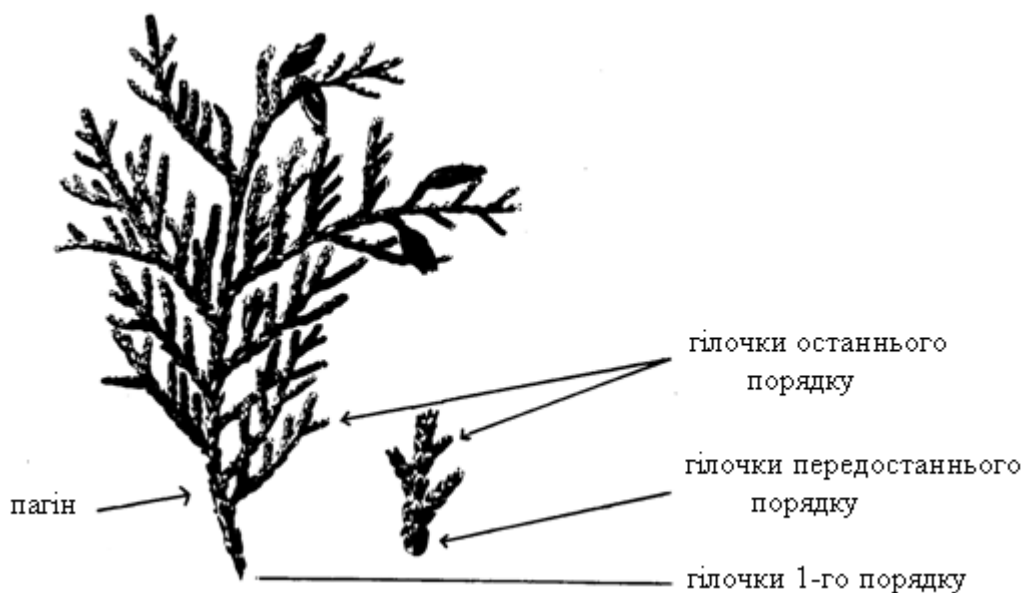
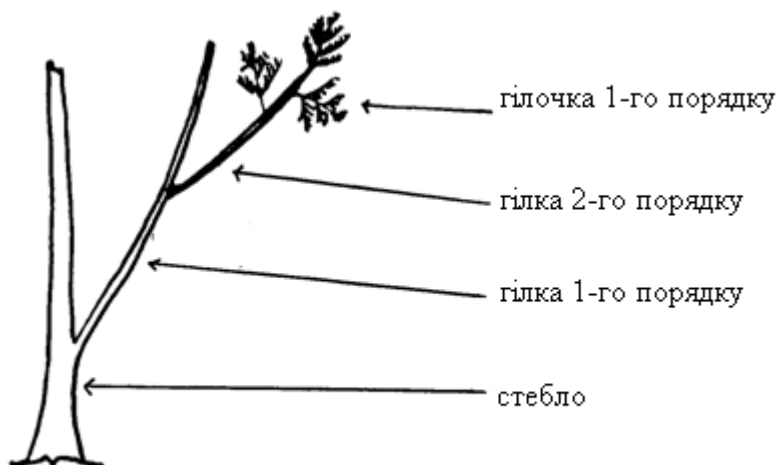
Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* PQ	Рослина: форма крони VG	колоноподібна	1	Malonyana, Spiralis
		ширококолоноподібна	2	Lori
		конічна	3	Smaragd
		ширококонічна	4	Vervaeneana
		яйцеподібна	5	Holmstrup
		куляста	6	Danica, Globosa
		сплюснуто-куляста	7	Recurva Nana
2. (* QN	Рослина: швидкість росту VS	слабка	3	Danica
		середня	5	Vervaeneana
		сильна	7	Columbia
3. (* QN	Рослина: щільність розміщення гілок VS	нещільна	3	Cloth of Gold, Cristata
		середня	5	Recurva Nana
		щільна	7	Danica, Little Gem
4. (* QL	Гілки: тип VS	не потворні	1	Cloth of Gold
		потворні	2	Cristata, Bodmeri
5. (* QN	Гілки: положення VS	вертикальне	1	Smaragd
		напіввертикальне	2	Globosa, Spiralis
		горизонтальне	3	Little Gem
		похиле	4	Gracilis, Filiformis
6. (+ QN	Гілки: кількість гілочок 1-го порядку MS	дуже мала	1	Filiformis
		мала	3	Recurva Nana
		середня кількість	5	
		велика	7	Danica
		дуже велика	9	
7. (+ QL	Гілочки 1-го порядку: за типом росту VS	рівні	1	Malonyana
		скручені	2	Smaragd
		викривлені	3	Cristata
8. (* (+ QL	Гілочки 1-го порядку: положення пагона VS	вертикальне	1	Danica
		під кутом	2	Holmstrup
		горизонтальне	3	Smaragd
9. (* QN	Гілочки передостаннього й останнього порядків: за довжиною MS	короткі	3	Spiralis
		середні	5	Recurva Nana
		довгі	7	Smaragd
10. QN	Гілочки передостаннього й останнього порядків: за шириною MS	вузькі	3	Filiformis
		середні	5	
		широкі	7	Bodmeri

1	2	3	4	5
11. (* PQ VS	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>навесні</u>	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
12. (* PQ VS	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>навесні</u>	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
13. (* QL VS	Гілочки передостаннього й останнього порядків: наявність строкатості <u>навесні</u>	відсутня	1	
		наявна	9	
14. (* QL VS	Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості <u>навесні</u>	верхівковий	1	Columbia
		розсіяний	2	
15. (* PQ VS	Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості <u>навесні</u>	біле	1	Beaufort
		жовте	2	
16. (* PQ VS	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>влітку</u>	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	

1	2	3	4	5
17. (* PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>влітку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
18. (* QL	Гілочки передостаннього й останнього порядків: строкатість <u>влітку</u> VS	відсутня	1	
		наявна	9	
19. (* QL	Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості <u>влітку</u> VS	верхівковий	1	Brans,Columbia
		розсіяний	2	
20. (* PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості <u>влітку</u> VS	біле	1	Beaufort
		жовте	2	Aureovariegata
21. (* PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення верхнього боку <u>взимку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		жовто-зелене	4	
		бронзово-зелене	5	
		сірувато-зелене	6	
		блакитно-зелене	7	
		жовте	8	
		жовто-бронзове	9	
22. (* PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>взимку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		жовто-зелене	4	
		бронзово-зелене	5	
		сірувато-зелене	6	
		блакитно-зелене	7	
		жовте	8	
		жовто-бронзове	9	
23. (* PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: строкатість <u>взимку</u> VS	відсутня	1	
		наявна	9	

1	2	3	4	5
24. (* QL	Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості <u>взимку</u> VS	верхівковий	1	Brans, Columbia
		розсіяний	2	
25. (* PQ	Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості <u>взимку</u> VS	біле	1	
		жовте	2	
26. PQ	Гілочки: форма листка VS	лише нелінійна	1	Elwangeriana Ericoides, Filiformis
		нелінійна і лінійна	2	
		лише лінійна	3	
27. QN MS	Нелінійний листок: за шириною	вузький	3	Smaragd
		середній	5	Danica
		широкий	7	
28. QN MS	Нелінійний листок: за товщиною	тонкий	3	
		середній	5	
		товстий	7	
29. QL	Нелінійний листок: поздовжня вісь VS	пряма	1	Smaragd
		викривлена	2	Coloumna
30. PQ VS	Нелінійний листок: форма верхівки	вузькозагострена	1	
		гостра	2	
		тупа	3	
31. (* QL	Нелінійний листок: помітність залозок VS	непомітні	1	Danica
		помітні	2	Brans, Little Gem
32. QN MS	Нелінійний листок: кількість помітних залозок	мала	3	Recurva Nana
		середня	5	
		велика	7	Ffastigiata
33. QL VS	Нелінійний листок: глянсуватість	слабка	3	Danica
		помірна	5	Wareana
		сильна	7	Columna
34. QN MS	Лінійний листок: за довжиною	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів туї західної

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of White Cedar (*Thuja occidentalis* L.) (TG/79/3, UPOV) // Geneva. 1980-11-12. – 16 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg079.pdf

10.Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {4}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Thuja occidentalis L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Туя західна	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (вказіть батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (вказіть, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (вказіть деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {4}		
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)				
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням				
(a) Самозапильний		[ ]		
(b) Перехреснозапильний				
(i) популяційні		[ ]		
(ii) синтетичні сорти		[ ]		
(c) Гібрид		[ ]		
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]		
4.2.2 Сорти, що розмножують вегетативно				
(a) живцювання		[ ]		
(b) розмноження <i>in vitro</i>		[ ]		
(c) Інше (зазначте деталі)		[ ]		
4.2.3 Інше				
(зазначте деталі)				
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найподібніший код).				
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди	
5.1 (1)	Рослина: форма крони	колоноподібна	Malonyana, Spiralis	1 [ ]
		ширококолоноподібна	Lori	2 [ ]
		конічна	Smaragd	3 [ ]
		ширококонічна	Vervaeneana	4 [ ]
		яйцеподібна	Holmstrup	5 [ ]
		куляста	Danica, Globosa	6 [ ]
		сплюснуто-куляста	Recurva Nana	7 [ ]
5.2 (2)	Рослина: швидкість росту	слабка	Danica	3 [ ]
		середня	Vervaeneana	5 [ ]
		сильна	Columbia	7 [ ]
5.3 (16)	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>влітку</u>	світло-зелене		1 [ ]
		зелене		2 [ ]
		жовто-зелене		3 [ ]
		світло-жовте		4 [ ]
		жовте		5 [ ]
		бронзове		6 [ ]
		бронзово-зелене		7 [ ]
сіро-зелене		8 [ ]		
5.4 (17)	Гілочки передостаннього й останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>влітку</u>	світло-зелене		1 [ ]
		зелене		2 [ ]
		жовто-зелене		3 [ ]
		світло-жовте		4 [ ]
		жовте		5 [ ]
		бронзове		6 [ ]
		бронзово-зелене		7 [ ]
сіро-зелене		8 [ ]		

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {4}	
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.5 (18)	Гілочки передостаннього й останнього порядків: строкатість <u>влітку</u>	відсутня	1 [ ]
		наявна	9 [ ]
5.6 (19)	Гілочки передостаннього й останнього порядків: тип строкатості <u>влітку</u>	верхівковий	Brans, Columbia
		розсіяний	2 [ ]
5.7 (20)	Гілочки передостаннього й останнього порядків: забарвлення строкатості <u>влітку</u>	біле	Beaufort
		жовте	Aureovariegata
<p>6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i></p>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p> <p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p> <p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>			
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {4} з {4}	
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який підлягає експертизі, зазнав впливу:			
(a) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма	Так [ ]	Ні [ ]	
(b) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)	Так [ ]	Ні [ ]	
(c) культури тканини	Так [ ]	Ні [ ]	
(d) інших чинників	Так [ ]	Ні [ ]	
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів туї східної (*Thuja orientalis* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів туї східної *Thuja orientalis* L.

2. Необхідний рослинний матеріал - рослини

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити вісім рослин (бажано 3–4-річного віку).

Рослини вирощують з живців, без обрізування.

2.2 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості та сортових характеристик.

2.3 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами (літерами) у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше вісім рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 0,3 x 0,3 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

Методику розроблено: Удовиченко С. М., Трусевич В. С. (Донецький інститут АПВ);
Гірницька І. П., Ткачук Л. П. (Донецький ботанічний сад НАН України), 2007.
Використано док. UPOV TG/79/3, 1980.

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше вісім рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 8 рослин або 16 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 8 рослин або 16 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 8 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 8 рослин або 16 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з восьми рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: форма крони (ознака 1);
- Рослина: кількість гілок I-го порядку (ознака 4);
- Гілочки передостаннього і останнього порядків: основне забарвлення нижнього боку навесні (ознака 10);
- Гілочки передостаннього і останнього порядків: основне забарвлення верхнього боку влітку (ознака 14).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів туї східної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* PQ	Рослина: форма крони VG 02	колоноподібна	1	Meldensis
		ширококолоноподібна	2	
		конічна	3	Pyramidalis aurea
		ширококонічна	4	Elegantissima
		яйцеподібна	5	Westmont, Rogedalis compacta
		куляста	6	Semperaurescens
		плескато-куляста	7	Sieboldii
2. (* QL	Рослина: щільність розміщення гілок VG 02	нещільна	3	Rogedalis compacta
		помірної щільності	5	
		щільна	7	Pyramidalis aurea, Sieboldii
3. QL	Рослина: положення гілок VG 02	вертикальне	1	Stricta
		напіввертикальне	2	Westmont, Sieboldii
		горизонтальне	3	F. flagelliformis
		похиле	4	
4. (* (+ QN	Рослина: кількість гілок першого порядку VS 02	дуже мала	1	
		мала	3	
		середня	5	Rogedalis compacta
		велика	7	Sieboldii
		дуже велика	9	Pyramidalis aurea
5. QL	Гілочки першого порядку: за типом росту VS 02	рівні	1	Blue cone Sieboldii
		скручені	2	Westmont
		викривлені	3	F. falcata
6. (* (+ QL	Гілочки першого порядку: положення VS 02	вертикальне	1	Stricta
		напіввертикальне	2	Meldensis
		горизонтальне	3	Sieboldii
7. (+ QN	Гілочки передостаннього і останнього порядків: за довжиною VS, 02	короткі	3	Aurea nana
		середні	5	Conspiqua
		довгі	7	
8. (+ QN	Гілочки передостаннього і останнього порядків: за шириною VS 02	вузькі	3	Rogedalis compacta
		середні	5	Sieboldii
		широкі	7	

1	2	3	4	5
9. (* PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>навесні</u> VG 02	світло-зелене	1	Sieboldii
		зелене	2	Stricta
		жовто-зелене	3	Rogedalis compacta
		світло-жовте	4	Aurea nana
		жовте	5	Conspiqua
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
10. (* PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>навесні</u> VG 02	світло-зелене	1	Sieboldii
		зелене	2	Stricta
		жовто-зелене	3	Rogedalis compacta
		світло-жовте	4	Aurea nana
		жовте	5	Conspiqua
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
11. QL	Гілочки передостаннього і останнього порядків: наявність строкатості <u>навесні</u> VG 02	відсутня	1	Sieboldii Stricta
		наявна	9	Conspiqua
12. QL	Гілочки передостаннього і останнього порядків: тип строкатості навесні VG 02	верхівковий	1	Westmont
		розсіяний	2	F.laxenburgensis
13. (* PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: забарвлення строкатості VG 02	біле	1	F.compacta
		жовте	2	Westmont
14. (* PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>влітку</u> VG 02	світло-зелене	1	Sieboldii
		зелене	2	Stricta
		жовто-зелене	3	Pyramidalis aurea
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	Rogedalis compacta

1	2	3	4	5
15. (* PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>влітку</u> VG 02	світло-зелене	1	Sieboldii
		зелене	2	Stricta
		жовто-зелене	3	Elegantissima
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	Rogedalis compacta
16. PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: строкатість <u>влітку</u> VG 02	відсутня	1	Sieboldii
		наявна	9	Conspiqua
17. QL	Гілочки передостаннього і останнього порядків: тип строкатості <u>влітку</u> VG 02	верхівковий	1	Westmont
		розсіяний	2	
18. PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: забарвлення строкатості <u>навесні</u> VG 02	біле	1	F.compacta
		жовте	2	Westmont
19. PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: забарвлення строкатості <u>влітку</u> VG 02	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		жовто-зелене	4	Conspiqua
		бронзово-зелене	5	
		сіро-зелене	6	
		блакитно-зелене	7	
		жовте	8	F.argenteo-variegata
		жовто-бронзове	9	
20. (* PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: забарвлення строкатості <u>взимку</u> VG 01	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		жовто-зелене	4	
		бронзово-зелене	5	
		сіро-зелене	6	
		блакитно-зелене	7	
		жовте	8	
		жовто-бронзове	9	

1	2	3	4	5
21. (* PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: основне забарвлення нижнього боку <u>взимку</u> VG 01	світло-зелене	1	Sieboldii
		зелене	2	
		темно-зелене	3	Aurea
		жовто-зелене	4	
		бронзово-зелене	5	
		сіро-зелене	6	Blue cone
		блакитно-зелене	7	
		жовте	8	
		жовто-бронзове	9	Aurea nana
22. QL	Гілочки передостаннього і останнього порядків: тип строкатості <u>взимку</u> VG 01	верхівковий	1	
		розсіяний	2	
23. PQ	Гілочки передостаннього і останнього порядків: забарвлення строкатості <u>взимку</u> VG 01	біле	1	F.argenteo-variegata
		жовте	2	Conspiqua
24. (* (+ PQ	Гілочки: форма листка VS 02	лише нелінійна	1	Meldensis f. filiformis
		нелінійна і лінійна	2	
		лише лінійна	3	Sieboldii
25. (+ QN	Нелінійний листок: за шириною VS 02	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
26. (+ QN	Нелінійний листок: за товщиною VS 02	тонкий	3	F.gracilis
		середній	5	
		товстий	7	
27. PQ	Нелінійний листок: форма поздовжньої осі VS 02	пряма	1	
		викривлена	2	
28. (* (+ PQ	Нелінійний листок: форма верхівки VS 02	вузькозагострена	1	Meldensis f. decussata
		гостра	2	
		тупа	3	
29. QL	Нелінійний листок: залозки VS 02	непомітні	1	
		помітні	9	

1	2	3	4	5
30. QN	Нелінійний листок: кількість помітних залозок VS 02	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
31. QL	Нелінійний листок: глянсуватість VS 02	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
32. QN	Лінійний листок: за довжиною VS 02	короткий	3	F.minima
		середній	5	
		довгий	7	F.nana

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів туї східної

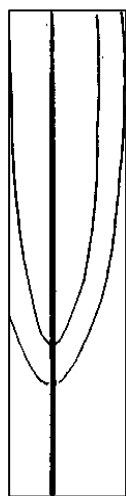
Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
01	Період спокою
02	Інтенсивний ріст

До 4. Рослина: кількість гілок першого порядку, шт.

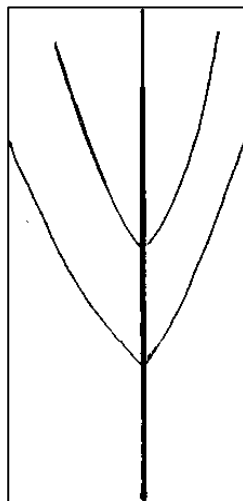
Дуже мала	2–3
мала	4–5
середня	6–15
велика	16–20
дуже велика	понад 20

До 6. Гілочки першого порядку: положення.

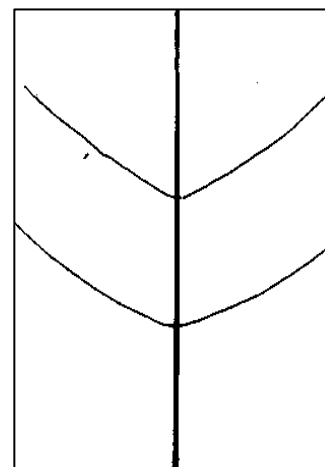
1

Вертикальне

2

напіввертикальне

3

горизонтальне

До 7. Гілочки передостаннього і останнього порядків: за довжиною, см.

Короткі - 0,4–2,4; середні - 2,5–4,0; довгі - понад 4,0.

До 8. Гілочки передостаннього і останнього порядків: за шириною, мм.

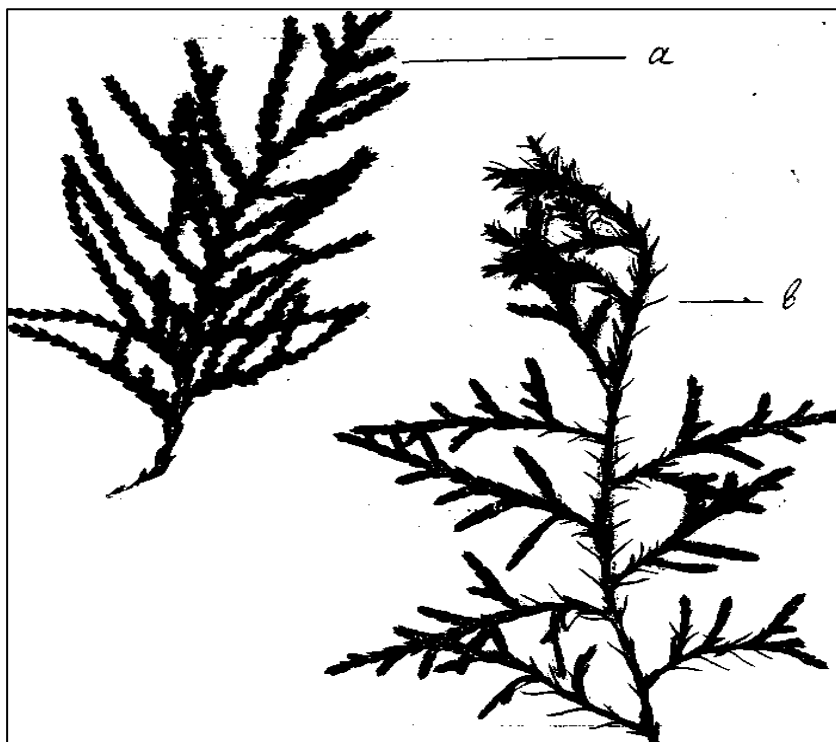
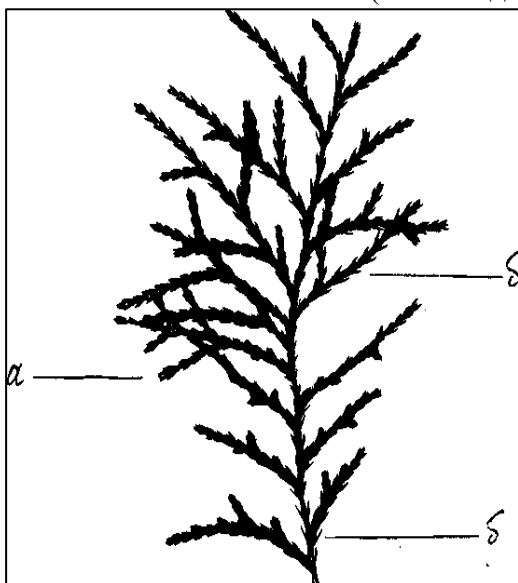
Вузькі 1,0; середні – до 2,0; широкі – понад 2,0.

До 24. Гілочки: форма листка.

а – нелінійний листок (лускоподібний)

б – лінійний листок (ланцетний)

в – лінійний листок (голкоподібний)

До 25. Нелінійний листок: за шириною, мм.

Вузький – до 1,0; середній – 1,0; широкий – понад 1,0.

До 26. Нелінійний листок: за товщиною, мм.

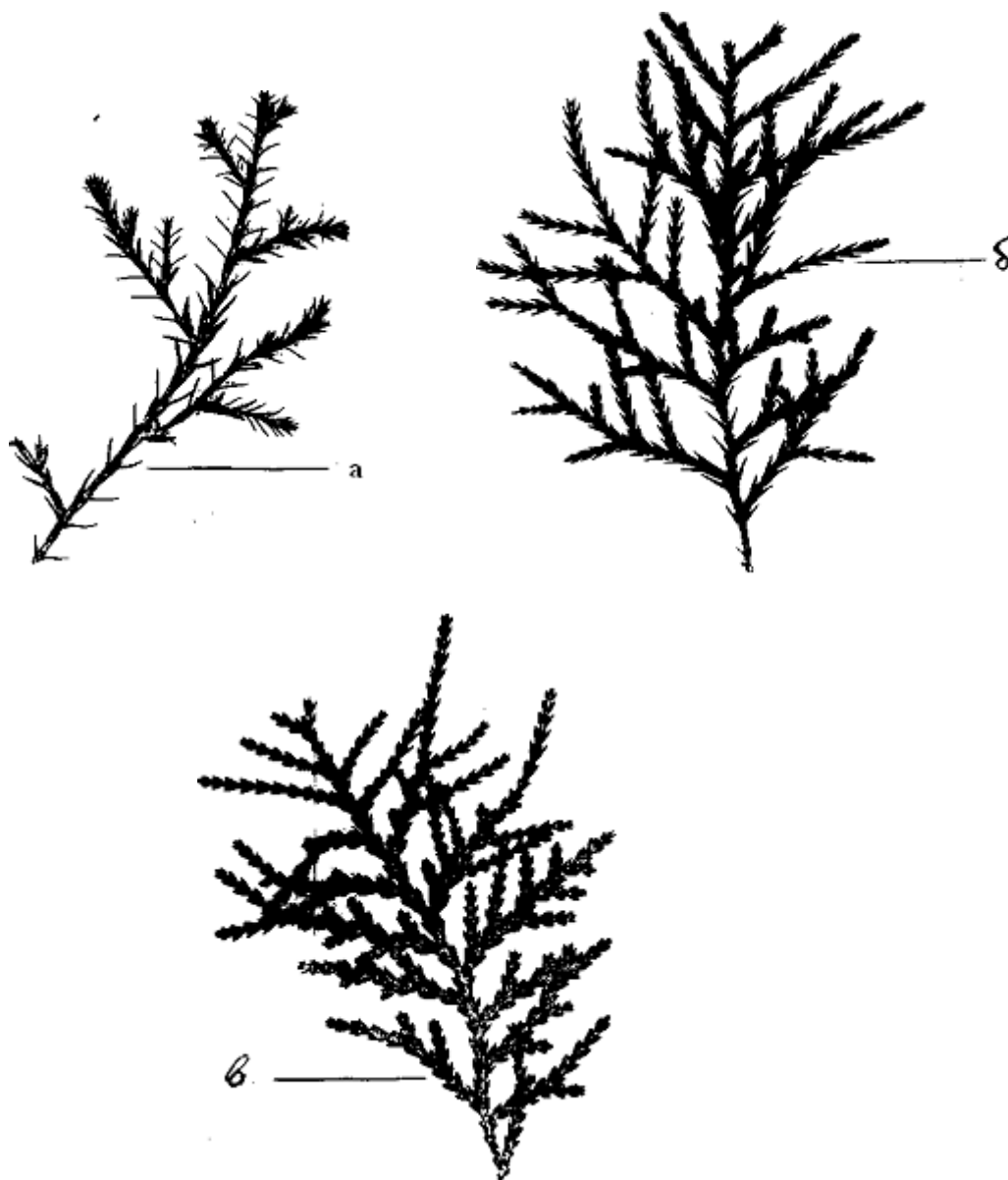
Тонкий – до 1,0; середній – 1,0; товстий – понад 1,0.

До 28. Нелінійний листок: форма верхівки.

а – вузькозагострена

б – гостра

в – тупа

9. Література

1. Деревья и кустарники СССР, В 6-Т, - М.; Л.: Изд-во АН СССР, - Т. 1, 1949. – С. 306.
2. Герд Крюссман. Хвойные породы. - М.: Лесная промышленность, 1986.
3. Хессайон Д. Г. Все о вечнозеленых растениях. - М.: Кладезь, 1998.
- 4 Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of White Cedar (*Thuja occidentalis* L.) (TG/79/3, UPOV) // Geneva. 1980-11-12. – 16 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg079.pdf

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {4}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Thuja orientalis</i> L.	
1.2 Загальноприйнята назва	Туя східна	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(a) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(b) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(c) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {4}		
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)				
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням				
(a) Самозапильний		[ ]		
(b) Перехреснозапильний				
(i) популяційні		[ ]		
(ii) синтетичні сорти		[ ]		
(c) Гібрид		[ ]		
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]		
4.2.2 Сорти, що розмножують вегетативно				
(a) живцювання		[ ]		
(b) розмноження <i>in vitro</i>		[ ]		
(c) інше (зазначте деталі)		[ ]		
4.2.3 Інше (зазначте деталі)		[ ]		
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).				
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди	
5.1 (1)	Рослина: форма крони	колоноподібна	Meldensis	1 [ ]
		ширококолоноподібна		2 [ ]
		конічна	Pyramidalis aurea	3 [ ]
		ширококонічна	Elegantissima	4 [ ]
		яйцеподібна	Westmont, Rogedalis compacta	5 [ ]
		куляста	Semperaurescens	6 [ ]
		плескато-куляста	Sieboldii	7 [ ]
5.2 (4)	Рослина: кількість гілок першого порядку	дуже мала		1 [ ]
		мала		3 [ ]
		середня	Rogedalis compacta	5 [ ]
		велика	Sieboldii	7 [ ]
		дуже велика	Pyramidalis aurea	9 [ ]
5.3 (6)	Гілочки першого порядку: положення	вертикальне	Stricta	1 [ ]
		напіввертикальне	Meldensis	2 [ ]
		горизонтальне	Sieboldii	3 [ ]

Методика

проведення експертизи сортів ялини європейської (*Picea abies* (L.) H. Karst.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх, вегетативно розмножуваних сортів виду *Picea abies* (L.) H. Karst. родини *Pinaceae*.

2. Необхідний рослинний матеріал - рослини

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик. Перевага надається не отриманим через розмноження *in vitro*.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати один незалежний вегетаційний цикл, за необхідності експертизу продовжують на другий.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток дерев, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин віком від 5 до 10 років. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше п'ять рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не

варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: форма крони (ознака 1).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доквілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів ялини європейської

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* PQ	Рослина: форма крони VG 1	вузькоконічна	1	Cupressina
		ширококонічна	2	Remonti
		округла або напівокругла	3	Nana Compacta
		розлога	4	Procumbens
2. (* QL	Рослина: похилі гілки VG 1	відсутні	1	Nana Compacta
		наявні	9	Inversa
3. (* QN	Рослина: за висотою MG 1	дуже низька	1	Echiniformis
		низька	3	Clanbrassiliana
		середня	5	Ohlendorffii
		висока	7	
		дуже висока	9	
4. (* QL	Рослина: головний пагін VG 1	відсутній	1	Nidiformis
		наявний	9	Cupressina
5. (* QN	<u>Лише для сортів з головним пагоном.</u> Рослина: кількість гілочок верхівкової кільчатки (час осінь/зима) MS, 1	мала	3	
		середня кількість	5	
		велика	7	
6. (+ QN	<u>Лише для сортів з головним пагоном.</u> Бічні гілки: кут між першими 5 см гілки і головним пагоном MS, 1	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
7. (+ QN	<u>Лише для сортів без головного пагона.</u> Рослина: кут між пагонами поточного року і попереднього MS, 1	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
8. (+ QN	Пагін поточного року: за довжиною MS, 1	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
9. PQ	Пагін поточного року: забарвлення (з підсонячного боку після здерев'яніння) VS, 1	сіро-коричневе	1	
		жовто-коричневе	2	
		червоно-коричневе	3	
		коричневе	4	

1	2	3	4	5
10. (* QN	Пагін поточного року: щільність хвоїнок на 1 см MS, 1	нещільна	3	
		середньої щільності	5	
		щільна	7	
11. (+ QL	Пагін поточного року: розміщення хвоїнок (як для 5) VS 1	неповне коло	1	Gregoryana Hornibrookii
		по колу	2	
12. PQ	Хвоя: забарвлення верхнього боку (восени) VS 1	світло-жовте	1	
		жовте	2	
		жовто-зелене	3	
		світло-зелене	4	
		зелене	5	
		темно-зелене	6	
		синьо-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
13. (* QN	Хвоя: довжина бічної хвої (в середній третині пагона поточного року) MS 1	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
14. QL	Хвоя: викривлення VS 1	відсутнє або дуже слабке	1	
		слабке	3	
		середнє	5	
		сильне	7	
		дуже сильне	9	
15. QL	Брунька: форма VS 2	куляста	1	
		яйцеподібна	2	
		конічна	3	
16. QN	Брунька: за довжиною MS 2	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
17. (* QL	Брунька: форма верхівки MS 2	гостра	3	
		широкогостра	5	
		тупа	7	
18. PQ	Брунька: забарвлення VS 2	жовто-коричневе	1	
		світло-коричневе	2	
		оранжево-коричневе	3	
		червоно-коричневе	4	
		коричневе	5	
		темно-коричневе	6	

1	2	3	4	5
19. (*) QN MS 3	Час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ялини європейської

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

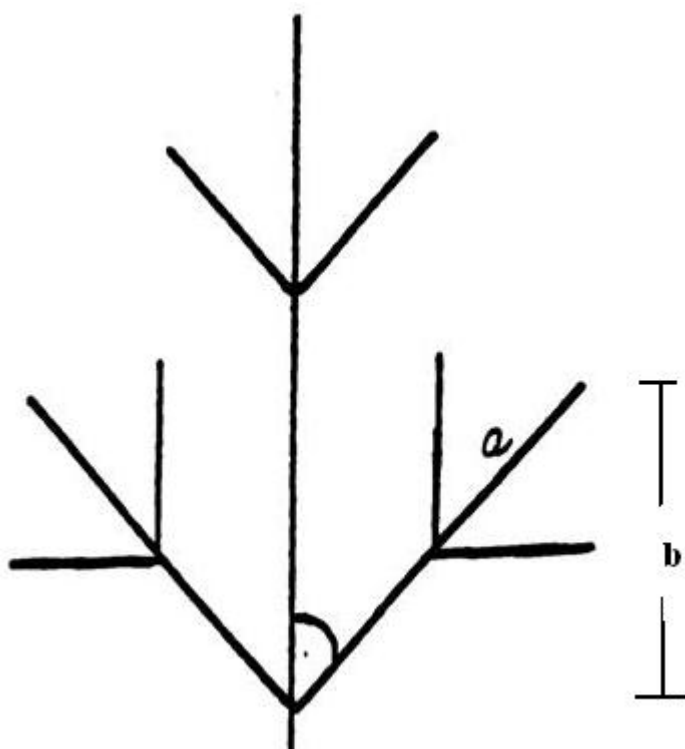
Коди	Назви фаз росту й розвитку рослин
1	Утворення галузок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розкриття верхівкових бруньок

Усі обстеження на бічному пагоні, хвої і брунці проводять на верхній третині рослини на добре розвинених бічних пагонах першого порядку поточного року.

Усі обстеження бруньки проводять восени на верхівковій брунці.

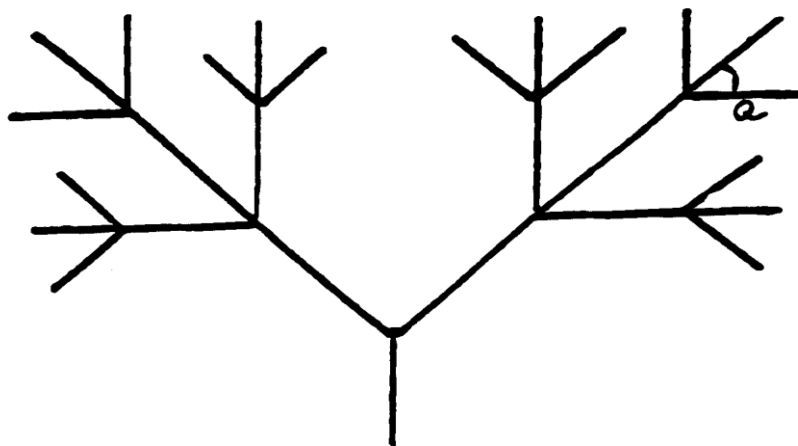
До 6, 8, 9, 10, 11, 13.

(a) Пагін поточного року, (b) бічна гілка першого порядку.

До 7. Лише для сортів без головного пагона. Рослина: кут між пагонами поточного року і попереднього.

(a) – пагін поточного року

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of Norway Spruce (*Picea abies* (L.) Karst.) (TG/96/4, UPOV) // Geneva. 1995-10-20. – 17 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg096.pdf

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Picea abies</i> (L.) H. Karst.	
1.2 Загальноприйнята назва	Ялина європейська	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}		
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)				
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням				
(a) Самозапильний		[ ]		
(b) Перехреснозапильний				
(i) популяційні		[ ]		
(ii) синтетичні сорти		[ ]		
(c) Гібрид		[ ]		
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]		
4.2.2 Сорти, що розмножують вегетативно				
(a) живцювання		[ ]		
(b) розмноження <i>in vitro</i>		[ ]		
(c) інше (зазначте деталі)		[ ]		
4.2.3 Інше (зазначте деталі)		[ ]		
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).				
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди	
5.1 (1)	Рослина: форма крони	вузькоконічна	Cupressina	1 [ ]
		ширококонічна	Remontii	2 [ ]
		округла або напівокругла	Nana Compacta	3 [ ]
		розлога	Procumbens	4 [ ]
5.2 (2)	Рослина: похилі гілки	відсутні	Nana Compacta	1 [ ]
		наявні	Inversa	9 [ ]
5.3 (4)	Рослина: головний пагін	відсутній	Nidiformis	1 [ ]
		наявний	Cupressina	9 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>				
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту- кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата	

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
Коментарі:			
#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація			
(використання сорту)		(фотографія)	
8. Дозвіл на використання			
(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(б) Чи було одержано такий дозвіл?			
Так [ ]		Ні [ ]	
Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо або різні фази розвитку рослини тощо.			
9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який підлягає експертизі, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів ялини сизої (*Picea glauca* (Moench) Voss)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Picea glauca* (Moench) Voss.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку дерев для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювання і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин віком від 5 до 10 років. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Морфологічний опис ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Стовбур: сучки (ознака 4);
- Гілки старі: переважаюче положення (ознака 11);
- Хвоя: форма (ознака 15);
- Брунька: форма лусок (ознака 19);
- Насінина: форма крила (ознака 27).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довіклля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів ялини сизої

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (+) QN	Дерево: за висотою MS 1	низьке середнє високе	3 5 7	
2. (+) QN	Дерево: діаметр крони MS 1	малий середній великий	3 5 7	
3. (+) QN	Стовбур: діаметр MS 1	малий середній великий	3 5 7	
4. (*) QL	Стовбур: сучки VS 1	відсутні наявні	1 9	
5. QL	Кора: текстура поверхні VS 1	гладенька луската	1 2	
6. PQ	Кора: забарвлення VS 1	світло-коричнєве сіро-коричнєве	1 2	
7. QN	Кора: пластини, що відокремлюються за товщиною MS 1	тонкі середні товсті	3 5 7	
8. PQ	Пагін молодий: забарвлення VS 3	жовтувате білувато-світло- коричнєве	1 2	
9. QL	Пагін молодий: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
10. (*) PQ	Гілки молоді: положення VS 3	щільно притиснуте до стовбура відхилене під гострим кутом	1 2	
11. (*) PQ	Гілки старі: переважаюче положення VS 4	підняте догори опущене донизу	1 2	
12. (+) QN	Хвоя: за довжиною MS 4	коротка середня довга	3 5 7	
13. PQ	Хвоя: за жорсткістю VS 4	м'яка помірна жорстка	3 5 7	

1	2	3	4	5
14. PQ	Хвоя: форма верхівки VS 4	тупо-загострена тупа	1 2	
15. (* (+) PQ	Хвоя: форма VS 4	пряма слабко увігнута	1 2	
16. (* PQ	Хвоя: забарвлення VS 4	сизо-зелене синьо-зелене голубувато-білувате	1 2 3	
17. (+) QN	Хвоя: термін утримання на гілках MS, 4	малий середній великий	3 5 7	
18. (+) QN	Брунька: за довжиною MS 1	коротка середня довга	3 5 7	
19. (* PQ	Брунька: форма лусок VS 1	гостро-яйцеподібна тупо-яйцеподібна	1 2	
20. PQ	Брунька: забарвлення лусок VS 1	світло-коричневе коричневе	1 2	
21. QL	Брунька: глянсуватість лусок VS 1	відсутня наявна	1 9	
22. (+) QN	Шишка: за довжиною MS 4	коротка середня довга	3 5 7	
23. (+) QN	Шишка: за шириною MS 4	вузька середня широка	3 5 7	
24. PQ	Шишка до стиглості: забарвлення VS, 4	світло-зелене зелене	1 2	
25. PQ	Шишка стигла: забарвлення VS, 5	світло-коричневе коричневе	1 2	
26. (+) QN	Насінина: за довжиною MS 5	коротка середня довга	3 5 7	
27. (* PQ	Насінина: форма крила VS 5	пряма ложкоподібна	1 2	
28. (+) QN	Насінина: крило за довжиною MS 5	коротке середнє довге	3 5 7	

1	2	3	4	5
29. (+) QN	Час початку цвітіння VS, 2	ранній середній пізній	3 5 7	
30. (+) QN	Дерево: річний приріст MS 4	малий середній великий	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ялини сизої

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Бруньки перед розкриттям
2	Початок цвітіння
3	Сформований пагін поточного року
4	Сформовані шишки 1-го року розвитку
5	Стигла шишка 2-го року розвитку

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 20, середнє – 20–30, високе понад 30.

До 2. Дерево: діаметр крони, см.

Малий – до 70, середній – 70–100, великий – понад 100.

До 3. Стовбур: діаметр, см.

Малий – до 50, середній – 50–70, великий – понад 70.

До 12. Хвоя: за довжиною, мм.

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 15. Хвоя: форма.

1

Пряма

2

слабко увігнута

До 17. Хвоя: термін утримання на гілках, років.

Малий – до 5, середній – 5–8, великий – понад 8.

До 18. Брунька: за довжиною, мм.

Коротка – до 4, середня – 4–5, довга – понад 5.

До 22. Шишка: за довжиною, см.

Коротка – до 4, середня – 4–6, довга – понад 6.

До 26. Насінина: за довжиною, мм.

Коротка – до 2, середня – 2–3, довга – понад 3.

До 28. Насінина: крило за довжиною, мм.

Коротке – до 5, середнє – 5–8, довге – понад 8.

До 29. Час початку цвітіння, місяць.

Ранній – перша половина травня, середній – друга половина травня, пізній – червень.

До 30. Дерево: річний приріст, см.

Малий – до 25, середній – 25–35, великий – понад 35.

9. Література

1. Ялина канадська// URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Ялина_канадська
2. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. І. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 40.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Picea glauca</i> (Moench) Voss	
1.2 Загальноприйнята назва	Ялина сиза	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (вказіть батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (вказіть, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (вказіть деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках відноситься до відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (4)	Стовбур: сучки	відсутні наявні	1 [ ] 9 [ ]
5.2 (11)	Гілки старі: переважаюче положення	підняте догори опущене донизу	1 [ ] 2 [ ]
5.3 (15)	Хвоя: форма	пряма слабко увігнута	1 [ ] 2 [ ]
5.4 (19)	Брунька: форма лусок	гостро-яйцеподібна тупо-яйцеподібна	1 [ ] 2 [ ]
5.5 (27)	Насінина: форма крила	пряма ложкоподібна	1 [ ] 2 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

Методика

проведення експертизи сортів виду ялиці бальзамічної (*Abies balsamea* (L.) Mill.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Abies balsamea* (L.) Mill.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу для експертизи має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 *План експертизи* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність.

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність.

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність.

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Дерево: за висотою (ознака 2).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довіклля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів ялиці бальзамічної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Дерево: форма крони VG 1	вузькопірамідальна	1	
		широкопірамідальна	2	
2. (*) (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке	3	
		середнє	5	
		високе	7	
3. (+) QN	Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці MG 1	мала	3	
		середня кількість	5	
		велика	7	
4. (+) QN	Центральний пагін поточного року: за довжиною (<u>приріст</u>) MG 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
5. (*) (+) QL	Брунька: форма VG 3	конусоподібна	1	
		овальна	2	
		яйцеподібна	3	
6. (*) PQ	Брунька: забарвлення VG 3	жовто-коричневе	1	
		світло-коричневе	2	
		оранжево-коричневе	3	
		червоно-коричневе	4	
		коричневе	5	
		темно-коричневе	6	
7. (*) QN	Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки MG 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
8. (+) QN	Крона: за шириною MG 3	вузька	3	
		середня	5	
		широка	7	
9. (*) QN	Крона: за щільністю MG 3	нещільна	3	
		середньої щільності	5	
		щільна	7	
10. (*) (+) QN	Гілки: кут відхилення від стовбура MG 3	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
11. PQ	Хвоя: забарвлення VG 3	сріблясто-зелене	1	
		голубувато-зелене	2	
		сизо-зелене	3	

1	2	3	4	5
12. (+) QN	Хвоя: за довжиною MS 3	коротка ----- середня ----- довга	3 ----- 5 ----- 7	
13. (* (+) QN	Шишка: за довжиною MG 5	коротка ----- середня ----- довга	3 ----- 5 ----- 7	
14. (* (+) QN	Шишка: за шириною MG 5	вужька ----- середня ----- широка	3 ----- 5 ----- 7	
15. (* PQ	Шишка: забарвлення VG 5	сіре ----- зелене ----- коричневе ----- буре	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4	
16. (+) PQ	Шишка: форма апофізу насіної луски (у профіль) VG, 5	плеската ----- випукла ----- з гачком	1 ----- 2 ----- 3	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ялиці бальзамічної

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Утворення галузок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок
4	Формування генеративних органів
5	Стигла шишка

До 2. Дерево: за висотою, м.

Вимірюють висоту 10-річного дерева.

Низьке – до 15, середнє – 15–25, високе – понад 25.

До 3. Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці, шт.

Мала – до 4, середня кількість – 4–7, велика – понад 7.

До 4. Центральний пагін поточного року: за довжиною (приріст), см.

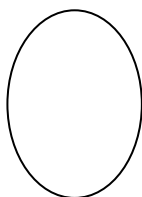
Короткий – до 20, середній – 20–50, довгий – понад 50.

До 5. Брунька: форма.

1

Конусоподібна

2

овальна

3

яйцеподібна

До 10. Гілки: кут відхилення від стовбура, градусів.

Малий – до 45, середній – 45–60, великий – понад 60.

До 12. Хвоя: за довжиною, см.

До 13. Шишка: за довжиною, см.

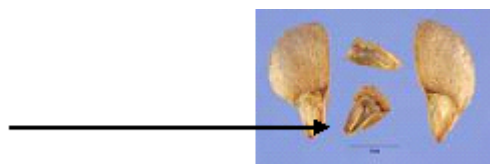

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 14. Шишка: за шириною, см.

Вузька – до 2,5; середня – 2,5–4,0; широка – понад 4,0.

До 16. Шишка: форма апофізу насінної луски (у профіль).

Плеската

випукла

з гачком

9. Література

1. Любавская, А. Я. Лесная генетика и селекция. / А. Я. Любавская. – М.: Леспром. 1982. – 285 с.
2. Методика выделения и изучения сортов-популяций древесных видов на экологической основе. Воронеж: НИИЛГиС. – 1992. – 20 с.
3. Методика сортоиспытания лесных пород. Воронеж: Госкомлес СССР, ЦНИИЛГиС, 1977. 42 с.
4. Основные положения методики закладки испытательных культур плюсовых деревьев основных лесообразующих пород. Воронеж: НИИЛГиС, 1982. 10 с.
5. Царев, А. П. и др. Генетика лесных древесных пород. / А. П. Царев, С. П. Погиба., В. В. Тренин. Петрозаводск. Изд. ПГУ. – 2000. – 340 с.
6. Царев А. П. и др.. Селекция и репродукция лесных древесных пород. / А. П. Царев, С. П. Погиба., В. В. Тренин. М. «Логос». – 2001. – 504 с.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Abies balsamea</i> (L.) Mill.	
1.2 Загальноприйнята назва	Ялиця бальзамічна	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (вказіть батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (вказіть, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (вказіть деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Дерево: форма крони	вузькопірамідальна	1 [ ]
		широкопірамідальна	2 [ ]
5.2 (2)	Дерево: за висотою	низьке	3 [ ]
		середнє	5 [ ]
		високе	7 [ ]
5.3 (7)	Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній	3 [ ]
		середній	5 [ ]
		пізній	7 [ ]
5.4 (10)	Гілки: кут відхилення від стовбура	малий	3 [ ]
		середній	5 [ ]
		великий	7 [ ]
5.5 (13)	Шишка: за довжиною	коротка	3 [ ]
		середня	5 [ ]
		довга	7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
<p>#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту</p> <p>7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>			
<p>7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи? Так [ ] Ні [ ] (Якщо «так», просимо надати деталі)</p>			
<p>7.3 Інша інформація (використання сорту) (фотографія)</p>			
<p>8. Дозвіл на використання</p> <p>(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин? Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) Чи було одержано такий дозвіл? Так [ ] Ні [ ] Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.</p>			
<p>9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.</p> <p>9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.</p> <p>9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:</p> <p>(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма) Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди) Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(с) культури тканини Так [ ] Ні [ ]</p> <p>(д) інших чинників Так [ ] Ні [ ]</p> <p>Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)</p>			
<p>10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:</p>			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів виду ялиці білої (*Abies alba* Mill.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації**1. Предмет Методики**

Методика стосується всіх сортів виду *Abies alba* Mill.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини чотирирічного віку.

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу для експертизи має становити п'ять рослин чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип прояву ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше п'ять рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність.

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність.

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти рослин нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного

сортів. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Дерево: за висотою (ознака 2);

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів ялиці білої

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) PQ	Дерево: форма крони VG 1	вужькопірамідальна	1	
		широкопірамідальна	2	
2. (*) (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке	3	
		середнє	5	
		високе	7	
3. (+) QN	Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці MS 1	мала	3	
		середня кількість	5	
		велика	7	
4. (+) QN	Центральний пагін поточного року: за довжиною MS 2	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
5. (*) (+) PQ	Брунька: форма VS 3	конусоподібна	1	
		овальна	2	
		яйцеподібна	3	
6. (+) QN	Брунька: за довжиною MS 3	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
7. (*) PQ	Брунька: забарвлення VS 3	жовто-коричневе	1	
		світло-коричневе	2	
		оранжево-коричневе	3	
		червоно-коричневе	4	
		коричневе	5	
		темно-коричневе	6	
8. (*) QN	Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки MG 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
9. QN	Дерево: швидкість росту VG 3	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
10. QN	Крона: за шириною MG 3	вужька	3	
		середня	5	
		широка	7	
11. (*) QN	Крона: за щільністю MG 3	нещільна	3	
		помірної щільності	5	
		щільна	7	

1	2	3	4	5
12. (* (+ QN	Гілки: кут відхилення від стовбура MS 3	малий ----- середній ----- великий	3 ----- 5 ----- 7	
13. PQ	Хвоя: забарвлення VS 3	сріблясто-зелене ----- голубувате-зелене ----- сизо-зелене	1 ----- 2 ----- 3	
14. (+ QN	Хвоя: за довжиною MS 3	коротка ----- середня ----- довга	3 ----- 5 ----- 7	
15. (* (+ QN	Шишка: за довжиною MS 5	коротка ----- середня ----- довга	3 ----- 5 ----- 7	
16. (* (+ QN	Шишка: за шириною MS 5	вужька ----- середня ----- широка	3 ----- 5 ----- 7	
17. (* PQ	Шишка: забарвлення VS 5	сіре ----- зелене ----- коричневе ----- буре	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4	
18. (+ PQ	Шишка: форма апофізу насінної луски (у профіль) VS 5	плеската ----- випукла ----- з гачком	1 ----- 2 ----- 3	
19. (* PQ	Насінина: забарвлення VS 5	світло-коричневе ----- коричневе ----- чорне ----- строкате	1 ----- 2 ----- 3 ----- 4	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ялиці білої

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити обстеження

Коди	Назви фаз розвитку дерев
1	Утворення гілок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок
4	Формування генеративних органів
5	Стигле насіння

Вегетативні та генеративні органи ялиці білої.

До 2. Дерево: за висотою, м.

Вимірюють висоту 10-ти річного дерева, м.

Низьке – до 15, середнє – 15–25, високе – понад 25.

До 3. Дерево: кількість гілок у верхівковій кільчатці, шт.

Мала – до 4, середня кількість – 4–7, велика – понад 7.

До 4. Центральний пагін поточного року: за довжиною, см.

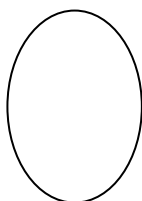
Короткий – до 20, середній – 20–50, довгий – понад 50.

До 5. Брунька: форма.

1

Конусоподібна

2

овальна

3

яйцеподібна

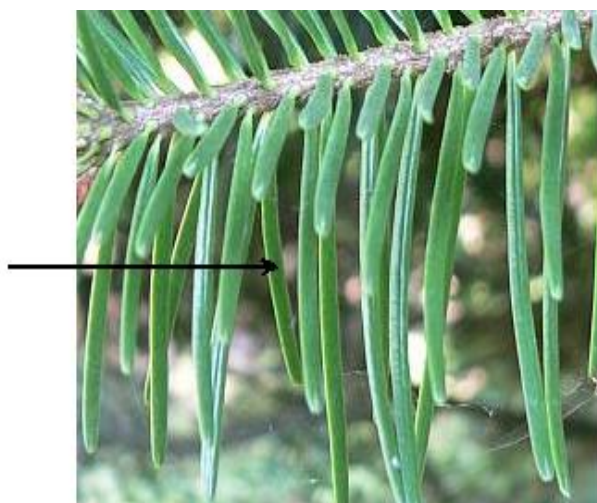
До 6. Брунька: за довжиною, мм.

Коротка – до 7, середня – 7–10, довга – понад 10.

До 12. Гілки: кут відхилення від стовбура, градусів.

Малий – до 45, середній – 45–60, великий – понад 60.

До 14. Хвоя: за довжиною.

До 15. Шишка: за довжиною, см.

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 16. Шишка: за шириною, см.

Вузька – до 2,5; середня – 2,5–4,0; широка – понад 4,0.

До 18. Шишка: форма апофізу насінневої луски (у профіль).

1

Плеската

2

випукла

3

з гачком

9. Література

1. Любавская, А. Я. Лесная генетика и селекция. / А. Я. Любавская. – М.: Леспром. 1982. –285 с.
2. Методика выделения и изучения сортов-популяций древесных видов на экологической основе. Воронеж: НИИЛГиС, 1992. – 20 с.
3. Методика сортоиспытания лесных пород. Воронеж: Госкомлес СССР, ЦНИИЛГиС, 1977. – 42 с.
4. Основные положения методики закладки испытательных культур плюсовых деревьев основных лесообразующих пород. Воронеж: НИИЛГиС, 1982. –10 с.
5. Правдин, Л. Ф. Сосна обыкновенная. /Л. Ф. Правдин. М.: Наука, 1964.–191 с.
6. Царев, А. П. Генетика лесных древесных пород. /А. П Царев, С. П Погиба, В. В. Тренин. Петрозаводск. Изд. ПГУ. 2000. – 340 с.
7. Царев, А. П. Селекция и репродукция лесных древесных пород. /А. П Царев, С. П. Погиба, В. В. Тренин. М.: Логос. 2001. – 504 с.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка{1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Abies alba</i> Mill.	
1.2 Загальноприйнята назва	Ялиця біла	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
E-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(a) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(b) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(c) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка{2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5.Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1 (1)	Дерево: форма крони	вужькопірамідальна ----- широкопірамідальна	1 [ ] ----- 2 [ ]
5.2 (2)	Дерево: за висотою	низьке ----- середнє ----- високе	3 [ ] ----- 5 [ ] ----- 7 [ ]
5.3 (8)	Дерево: час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній ----- середній ----- пізній	3 [ ] ----- 5 [ ] ----- 7 [ ]
5.4 (12)	Гілки: кут відхилення від стовбура	малий ----- середній ----- великий	3 [ ] ----- 5 [ ] ----- 7 [ ]
5.5 (15)	Шишка: за довжиною	коротка ----- середня ----- довга	3 [ ] ----- 5 [ ] ----- 7 [ ]
5.6 (19)	Насінина: забарвлення	світло-коричневе ----- коричневе ----- чорне ----- строкате	1 [ ] ----- 2 [ ] ----- 3 [ ] ----- 4 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
Коментарі:			
#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація			
(використання сорту)		(фотографія)	
8. Дозвіл на використання			
(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(б) Чи було одержано такий дозвіл?			
Так [ ]		Ні [ ]	
Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал нічим не обробляють, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформацію. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так»			
(випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною:			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Методика

проведення експертизи сортів ялівцю (*Juniperus* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів *Juniperus chinensis* L., *Juniperus communis* L., *Juniperus davurica* Pall., *Juniperus horizontalis* Moench, *Juniperus sabina* L., *Juniperus scopulorum* Sarg., *Juniperus squamata* Buch.-Ham., *Juniperus virginiana* L. та гібридів між цими видами.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити вісім рослин (бажано 3–6 річного віку).

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 8 рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

Використано документ UPOV TG/103/3, 1986.

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);
VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 8 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 8 рослин або 16 частин рослин (наприклад, висота);
MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 8 рослин або 16 частин рослин;
VG: візуальна разова оцінка 8 рослин;
VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 8 рослин або 16 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності, використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з восьми рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: форма крони (ознака 1);
- Гілочки першого порядку: основне забарвлення верхнього боку молодих листків улітку (ознака 17);
- Гілочки першого порядку: основне забарвлення нижнього боку молодих листків улітку (ознака 18).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами необхідно висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів ялівцю

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* PQ	Рослина: форма крони VG	вузькоколоноподібна	1	Robusta Green
		колоноподібна	2	Skyrocket
		ширококолоноподібна	3	Juniperus virginiana Glauca
		конічна	4	Kim
		ширококонічна	5	Skalborg
		яйцеподібна	6	Obelisk
		оберненояйцеподібна	7	Blaauw
		куляста	8	Blue Star
		плоско-куляста	9	Globosa
		напівпряма	10	Hicksii
		плоско-горизонтальна	11	Skandia
		сланка	12	Hornibrookii
		плоско-сланка	13	Juniperus horizontalis Glauca
2. (* QN	Рослина: швидкість росту MG	дуже слабка	1	Grethe
		слабка	3	Gold Star
		помірна	5	Blue Carpet
		сильна	7	Repanda
		дуже сильна	9	Pfizeriana
3. (* QN	Рослина: щільність гілок MG	нещільна	3	Tempelhof
		помірної щільності	5	Schottii
		щільна	7	Hicksii
4. QL	Рослина: гілки за жорсткістю VS	м'які	3	Repanda
		помірно жорсткі	5	Richeson
		жорсткі	7	Fiore
5. (* QL	Рослина: положення гілок VS	вертикальне	1	Blue Pyramid
		напіввертикальне	2	Hicksii
		горизонтальне	3	Mint Julep
		поникле	4	Saxatilis
6. (* (+ QN	Гілка: кількість гілочок першого порядку MS	дуже мала	1	Controversa
		мала	3	Hicksii
		середня кількість	5	
		велика	7	Plumosa Aurea
		дуже велика	9	Globosa
7. QL	Гілочки першого порядку: розташування пагонів VS	в одній площині	1	Hicksii
		не в одній площині	2	Plumosa Aurea
8. (* QL	Гілочки першого порядку: положення пагонів VS	вертикальне	1	Skyrocket
		напіввертикальне	2	Hicksii
		горизонтальне	3	Grey Owl
		поникле	4	Controversa

1	2	3	4	5
9. QN	Гілочки передостаннього і останнього порядку: за довжиною MS	короткі	3	Blaauw
		середні	5	
		довгі	7	Kim
10. QN	Гілочки передостаннього і останнього порядку: за шириною MS	вузькі	3	Grey Owl
		середні	5	
		широкі	7	Gold Star
11. QN	Новий приріст на головному пагоні: відстань між гілочками MS	коротка	3	Robusta Green
		середня	5	
		довга	7	Grey Owl
12. PQ	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>молодих</u> пагонів <u>навесні</u> VS	світло-зелене	1	Schottii
		зелене	2	Tempelhof
		темно-зелене	3	Arcadia
		жовто-зелене	4	Pfizeriana
		світло-жовте	5	Pfizeriana Aurea
		жовте	6	Gold Star
		бронзове	7	
		бронзово-зелене	8	Hornibrookii
		сіро-зелене	9	Grey Owl
		блакитно-зелене	10	Bblue Carpet
		світло-блакитне	11	
13. PQ	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>верхнього боку</u> <u>однорічних</u> пагонів <u>навесні</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	Bblue Carpet
		жовто-зелене	3	Gold Star
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзове	6	
		бронзово-зелене	7	
		сіро-зелене	8	
14. (* QL	Гілочки першого порядку: наявність строкатості <u>навесні</u> VG	відсутня	1	
		наявна	9	Expansa Variegata
15. QL	Гілочки першого порядку: тип строкатості <u>навесні</u> VS	верхівкова	1	Expansa Variegata
		розсіяна	2	
16. PQ	Гілочки передостаннього чи останнього порядку: забарвлення строкатості <u>навесні</u> VS	біле	1	Expansa Variegata
		жовте	2	

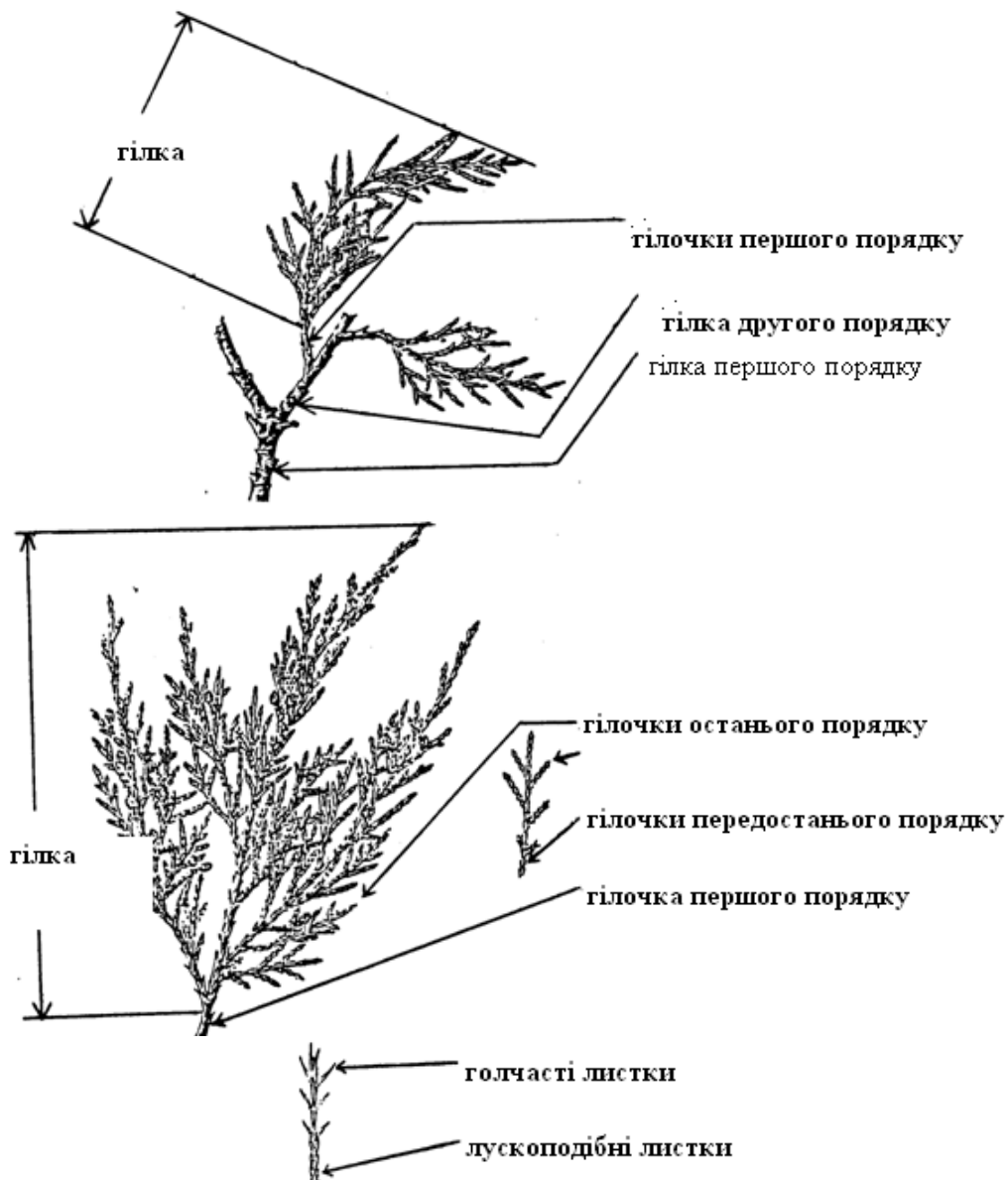
1	2	3	4	5
17. (* PQ	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>верхнього боку</u> <u>молодих</u> листків <u>улітку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		світло-жовте	3	
		жовте	4	Plumosa Aurea
		бронзове	5	Controversa
		бронзово-зелене	6	
		сіро-зелене	7	
		блакитно-зелене	8	
		блакитне	9	Blue Pyramid
18. (* PQ	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>нижнього боку</u> <u>молодих</u> листків <u>улітку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		жовто-зелене	3	Plumosa Aurea
		світло-жовте	4	
		жовте	5	
		бронзово-зелене	6	
		сіро-зелене	7	
		блакитно-зелене	8	
		блакитне	9	
19. (* PQ	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>верхнього боку</u> <u>однорічних</u> листків <u>улітку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	Blue Carpet
		світло-жовте	3	Plumosa Aurea
		жовте	4	
		бронзове	5	
		бронзово-зелене	6	
		сіро-зелене	7	
		блакитно-зелене	8	
		блакитне	9	
20. (* PQ	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>нижнього боку</u> <u>однорічних</u> листків <u>улітку</u> VS	світло-зелене	1	Plumosa Aurea
		зелене	2	
		світло-жовте	3	
		жовте	4	
		бронзове	5	
		бронзово-зелене	6	
		сіро-зелене	7	
		блакитно-зелене	8	
		блакитне	9	
21. (* PQ	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>верхнього боку</u> <u>однорічних</u> листків <u>взимку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	Canaertii
		жовте	4	Gold Star
		бронзово-зелене	5	Hicksii
		бронзове	6	Burkii
		сірувато-зелене	7	Grey Owl
		блакитно-сіре	8	Squamata

1	2	3	4	5
22 (* PQ	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>нижнього боку</u> <u>однорічних</u> листків <u>узимку</u> VS	світло-зелене	1	
		зелене	2	
		темно-зелене	3	
		жовте	4	
		бронзово-зелене	5	
		бронзове	6	
		сірувато-зелене	7	
		блакитно-зелене	8	
		блакитне	9	
23. QL	Гілочки: тип листоків VS	лише лускоподібні	1	Blaauw
		лускоподібні та голкоподібні	2	
		лише голкоподібні	3	Vemboe
24. QN	Лускоподібний листок: за довжиною MS	короткий	3	Plumosa Aurea
		середній	5	
		довгий	7	
25. QN	Лускоподібний листок: за шириною MS	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
26. PQ	Лускоподібний листок: форма верхівки VS	вузько-загострена	1	
		гостра	2	Plumosa Aurea
		тупа	3	
27. QN	Лускоподібний листок: за товщиною MS	тонкий	3	
		середній	5	
		товстий	7	
28. QN	Голкоподібний листок: за довжиною MS	короткий	3	Arcadia
		середній	5	
		довгий	7	Controversa
29. QN	Голкоподібний листок: за шириною MS	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
30. PQ	Голкоподібний листок: форма верхівки VS	вузько-загострена	1	Mint Julep
		гостра	2	Blue Carpet
		тупа	3	
31. QN	Лускоподібний листок: глянсуватість VS	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	

1	2	3	4	5
32. (* QN	Голкоподібні листки гілочок першого порядку: положення VS	притиснуте	1	Repanda
		напівпритиснуте	2	Hibernica
		не притиснуте	3	Gold Star
33. QL	Голкоподібні листки гілочок останнього порядку: положення VG	притиснуте	1	
		напівпритиснуте	2	
		не притиснуте	3	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ялівцю

9. Література

1. Test Guidelines for the conduct of tests for distinctness, uniformity and stability of Juniper (*Juniperus* L.) (TG/103/3, UPOV) // Geneva. 1986-11-21. – 27 P. // URL: www.upov.int/edocs/tgdocs/en/tg103.pdf

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {4}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Juniperus L.</i>	
1.2 Загальноприйнята назва	Ялівець	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схеми селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {4}		
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)				
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням				
(a) Самозапильний		[ ]		
(b) Перехреснозапильний				
(i) популяційні		[ ]		
(ii) синтетичні сорти		[ ]		
(c) Гібрид		[ ]		
(d) Інше		[ ]		
(вказуйте деталі)				
4.2.2 Інше		[ ]		
(вказуйте деталі)				
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).				
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди	
5.1 (1)	Рослина: форма	вузькоколоноподібна	Robusta Green	1 [ ]
		колоноподібна	Skyrocket	2 [ ]
		ширококолоноподібна	<u>Juniperus virginiana</u>	
			Glauca	3 [ ]
		конічна	Kim	4 [ ]
		ширококонічна	Skalborg	5 [ ]
		яйцеподібна	Obelisk	6 [ ]
		оберненояйцеподібна	Blaaauw	7 [ ]
		куляста	Blue Star	8 [ ]
		плоско-куляста	Globosa	9 [ ]
		напівпряма	Hicksii	10 [ ]
		плоско-горизонтальна	Skandia	11 [ ]
		сланка	Hornibrookii	12 [ ]
плоско-сланка	<u>Juniperus horizontalis</u>			
	Glauca	13 [ ]		
5.2 (2)	Рослина: швидкість росту	дуже слабка	Grethe	1 [ ]
		слабка	Gold Star	3 [ ]
		помірна	Blue Carpet	5 [ ]
		сильна	Repanda	7 [ ]
		дуже сильна	Pfizeriana	9 [ ]
5.3 (3)	Рослина: щільність гілок	нещільна	Tempelhof	3 [ ]
		помірної щільності	Schottii	5 [ ]
		щільна	Hicksii	7 [ ]
5.4 (6)	Гілка: кількість гілочок першого порядку	дуже мала	Controversa	1 [ ]
		мала	Hicksii	3 [ ]
		середня кількість		5 [ ]
		велика	Plumosa Aurea	7 [ ]
		дуже велика	Globosa	9 [ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {4}	
5.5 (14)	Гілочки першого порядку: наявність строкатості <u>навесні</u>	відсутня	1 [ ]
		наявна	9 [ ]
5.6 (17)	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>верхнього боку</u> <u>молодих</u> листків <u>улітку</u>	світло-зелене	1 [ ]
		зелене	2 [ ]
		світло-жовте	3 [ ]
		жовте	4 [ ]
		Plumosa Aurea	4 [ ]
		Controversa	5 [ ]
		бронзове	5 [ ]
		бронзово-зелене	6 [ ]
		сіро-зелене	7 [ ]
блакитно-зелене	8 [ ]		
5.7 (18)	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>нижнього</u> боку <u>молодих</u> листків <u>улітку</u>	світло-зелене	1 [ ]
		зелене	2 [ ]
		жовто-зелене	3 [ ]
		Plumosa Aurea	3 [ ]
		світло-жовте	4 [ ]
		жовте	5 [ ]
		бронзово-зелене	6 [ ]
		сіро-зелене	7 [ ]
		блакитно-зелене	8 [ ]
5.8 (21)	Гілочки першого порядку: основне забарвлення <u>верхнього</u> боку <u>однорічних</u> листків <u>взимку</u>	світло-зелене	1 [ ]
		зелене	2 [ ]
		темно-зелене	3 [ ]
		Canaertii	3 [ ]
		жовте	4 [ ]
		Gold Star	4 [ ]
		бронзово-зелене	5 [ ]
		Hicksii	5 [ ]
		бронзове	6 [ ]
Burkii	6 [ ]		
сіро-зелене	7 [ ]		
Grey Owl	7 [ ]		
блакитно-сіре	8 [ ]		
Squamata	8 [ ]		
<p>6. Подібні сорти та відмінності між ними</p> <p><i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i></p>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата
Коментарі:			

Методика

проведення експертизи сортів виду ясеня вузьколистого (*Fraxinus angustifolia* Vahl)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Fraxinus angustifolia* Vahl.

2. Необхідний рослинний матеріал – дерева чотирирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити п'ять дерев чотирирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 *Тривалість експертизи.* Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 *Місце експертизи.* Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 *Умови для проведення експертизи.* Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак. Стадію розвитку позначено номерами і описано у поясненні до неї.

3.4 *План експертизи* Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше п'ять рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 *Метод дослідження.* Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше 5 дерев.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 5 рослин або 10 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 5 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 5 рослин або 10 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх Описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з п'яти дерев нетипові не допускаються.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: форма крони (ознака 1);
- Час початку розпускання верхівкової бруньки (ознака 18).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови докільля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після
Таблиці ознак

7. Таблиця ознак сортів ясеня вузьколистого

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (* (+ PQ	Дерево: форма крони VG 1	колоноподібна	1	
		пірамідальна	2	
		овальна	3	
		куляста	4	
2. (+ QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке	3	
		середнє	5	
		високе	7	
3. (* QN	Дерево: стовбур до першої скелетної гілки за висотою MG 1	низький	3	
		середній	5	
		високий	7	
4. PQ	Дерево: забарвлення кори VG 1	сіре	1	
		коричневе	2	
		червонувато-буре	3	
5. (+ QN	Дерево: тріщини за глибиною MS	мілкі	3	
		середні	5	
		глибокі	7	
6. QN	Пагін <u>поточного</u> року: за довжиною MS 3	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
7. PQ	Пагін <u>поточного</u> року: забарвлення VS 3	оливкове	1	
		сіро-коричневе	2	
		червонувато-буре	3	
8. (+ QN	Листок: за довжиною MS 1	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
9. QN	Листок: за шириною MS 1	вузький	3	
		середній	5	
		широкий	7	
10. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VG 3	слабка	1	
		помірна	2	
		сильна	3	
11. (* QN	Листок: кількість листочків MG 1	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
12. QL	Листочок: зубчастість VG 1	відсутня	1	
		наявна	9	
13. (+ PQ	Листочок: форма основи VG 1	гостра	1	
		гостро-овальна	2	
		округла	3	

1	2	3	4	5
14. (+) PQ	Листочок: форма верхівки VG 1	загострена	1	
		гостро-овальна	2	
		округла	3	
15. QL	Листочок: глясுவатість верхнього боку VG 1	відсутня	1	
		наявна	9	
16. PQ	Листочок: форма VG 3	ланцетна	1	
		яйцевидна	2	
17. (+) QN	Рахіс: за довжиною MS 1	дуже короткий	1	
		короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
18. (*) QN	Час початку розпускання верхівкової бруньки MS, 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
19. (+) PQ	Верхівкова брунька: форма VS, 3	конусна	1	
		овальна	2	
		яйцеподібна	3	
20. QL	Квітка: оцвітина VS 4	наявна	1	
		відсутня	9	
21 PQ	<u>Тільки для сортів з наявною оцвітиною.</u> Квітка: тип VS 4	простий	1	
		повний	2	
22. (+) QN	Крилатка: за довжиною MS 5	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
23. PQ	Крилатка: форма верхівки VS 5	гостра	1	
		тупа	2	
		виїмчаста	3	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів ясеня вузьколистого

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Утворення гілок поточного року
2	Поява верхівкових бруньок
3	Розпускання верхівкових бруньок
4	Цвітіння
5	Плодоношення

До 1. Дерево: форма крони.

1

Колоноподібна

2

пірамідальна

3

овальна

4

куляста

До 2. Дерево: за висотою, м.

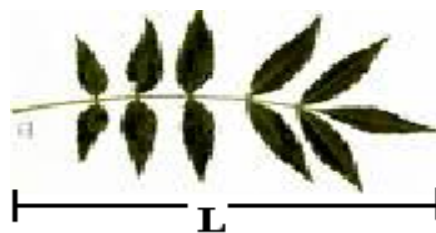
Низьке – до 10; середнє – 10–15; високе – понад 15

До 5. Дерево: тріщини за глибиною.

3 Мілкі   5 середні   7 глибокі

До 8. Листок: за довжиною, см.

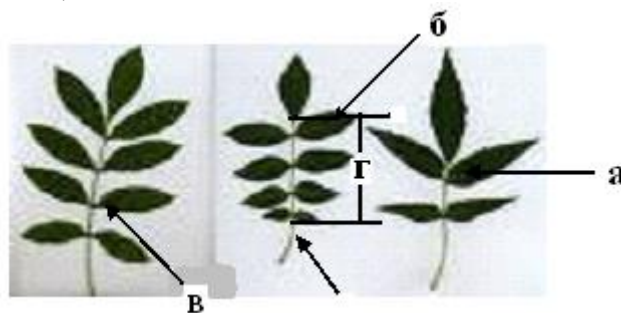
До 13. Листочок: форма основи, в.

До 14. Листочок: форма верхівки, б.

До 15. Листочок: глянуватість верхнього боку, а.

До 16. Листочок: форма, а.

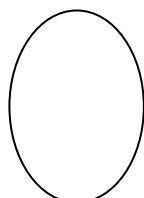
До 17. Рахіс: за довжиною, г.

До 19. Верхівкова брунька: форма.

1
Конусна

2
овальна

3
яйцеподібна

До 22. Крилатка: за довжиною, см.

Короткий – до 2,5; середній – 2,5–3,5; довгий – понад 3,5.

9. Література

1. Доброчаева, Д. Н. и др. Определитель высших растений Украины. / Д. Н. Доброчаева, М. И Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – Изд. І. К.: Фитосоцицентр. – 1999. – С. 243.
2. Прокудин Ю. Н. и др. – 1 изд. Киев: Фитосоцицентр, 1999. – С. 243.

10. Технічна анкета

ТЕХНІЧНА АНКЕТА	Сторінка {1} з {3}	Номер посилання:
		Дата подання заявки: (не заповнюється заявником)
ТЕХНІЧНА АНКЕТА заповнюється разом із заявкою на права селекціонера на сорт рослини		
1. Предмет Технічної анкети		
1.1 Ботанічна назва	<i>Fraxinus angustifolia</i> Vahl	
1.2 Загальноприйнята назва	Ясен вузьколистий	
2. Заявник		
Ім'я		
Адреса		
Телефон №		
Факс №		
Е-mail адреса		
Селекціонер (якщо він не заявник)		
3. Назва сорту		
#4. Інформація щодо схеми селекції та розмноження сорту		
4.1 Схема селекції (інформація стосовно схеми селекції) Сорти отримані в результаті:		
4.1.1 Схрещування		
(а) контрольоване схрещування (вказіть батьківські сорти)		[ ]
(б) частково відоме схрещування (вказіть відомий(і) сорт(и))		[ ]
(с) невідоме схрещування		[ ]
4.1.2 Мутація (зазначте батьківський сорт)		[ ]
4.1.3 Виявлено та поліпшено (зазначте, де й коли відкрито та як розвинуто)		[ ]
4.1.4 Інше (зазначте деталі)		[ ]

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {2} з {3}	
4.2 Метод розмноження сорту (інформація стосовно методу розмноження сорту)			
4.2.1 Сорти, що розмножуються насінням			
(a) Самозапильний		[ ]	
(b) Перехреснозапильний			
(i) популяційні		[ ]	
(ii) синтетичні сорти		[ ]	
(c) Гібрид		[ ]	
(d) Інше (зазначте деталі)		[ ]	
4.2.2 Інше (зазначте деталі)		[ ]	
5. Ознаки сорту мають бути позначені (номер у дужках стосується відповідної ознаки в Методиках; просимо виділити найвідповідніший код).			
Ознаки та ступені їх виявлення		Сорти-еталони	Коди
5.1. (1)	Дерево: форма крони	колоноподібна	1 [ ]
		пірамідальна	2 [ ]
		овальна	3 [ ]
		куляста	4 [ ]
5.2 (3)	Дерево: стовбур до першої скелетної гілки за висотою	низький	3 [ ]
		середній	5 [ ]
		високий	7 [ ]
5.3. (18)	Час початку розпускання верхівкової бруньки	ранній	3 [ ]
		середній	5 [ ]
		пізній	7 [ ]
6. Подібні сорти та відмінності між ними <i>Просимо використовувати цю таблицю та рядок коментарів для надання інформації щодо того, як Ваш сорт-кандидат відрізняється від сорту (чи сортів), які, на Ваш погляд, є найподібнішими. Ця інформація може допомогти установі, провести свою експертизу на відмінність ефективнішим методом.</i>			
Назва(и) сорту(ів), подібного(их) до Вашого сорту-кандидата	Ознака(и), за якою(ими) Ваш сорт-кандидат відрізняється від подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) подібного(их) сорту(ів)	Опишіть виявлення ознак(и) Вашого сорту-кандидата

ТЕХНІЧНА АНКЕТА		Сторінка {3} з {3}	
Коментарі			
#7. Додаткова інформація, що може допомогти під час експертизи сорту			
7.1 Чи є будь-які додаткові ознаки, які можуть допомогти вирізнити сорт, крім інформації, що представлена в розділах 5 та 6?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.2 Чи є будь-які особливі умови для вирощування сорту або проведення експертизи?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(Якщо «так», просимо надати деталі)			
7.3 Інша інформація			
(використання сорту)		(фотографія)	
8. Дозвіл на використання			
(а) Чи потребує сорт попереднього дозволу на використання за законодавством стосовно охорони довкілля, здоров'я людей та тварин?			
Так [ ]		Ні [ ]	
(б) Чи було одержано такий дозвіл?			
Так [ ]		Ні [ ]	
Якщо відповідь на пункт (б) є позитивною, просимо надати копію дозволу.			
9. Інформація щодо рослинного матеріалу, що має проходити експертизу чи представлений для експертизи.			
9.1 Виявлення ознаки або кількох ознак сорту може перебувати під впливом таких чинників, як шкідники чи хвороби, хімічне оброблення (наприклад, ростовими речовинами або пестицидами), стан культури тканини, різні кореневі підщепи, молоді паростки різних фаз розвитку дерева тощо.			
9.2 Рослинний матеріал не обробляють нічим, що може вплинути на виявлення ознак сорту, поки компетентний орган не дозволить або не запропонує зробити це. Якщо рослинний матеріал зазнав такого оброблення, про нього має бути надано повну інформація. Просимо вказати нижче, чи Вам відомо, що рослинний матеріал, який має проходити експертизу, зазнав впливу:			
(а) мікроорганізмів (наприклад, вірус, бактерія, фітоплазма		Так [ ]	Ні [ ]
(б) хімічної обробки (наприклад, ростові речовини, пестициди)		Так [ ]	Ні [ ]
(с) культури тканини		Так [ ]	Ні [ ]
(д) інших чинників		Так [ ]	Ні [ ]
Просимо надати детальну інформацію щодо пунктів, де Ви вказали «так» (випробування на наявність вірусу чи інших патогенів)			
10. При цьому я заявляю, що, наскільки мені відомо, інформація, наведена в цій формі, є достовірною			
Ім'я заявника			
Підпис		Дата	

Повноважні органи можуть дозволити залучити певну інформацію до конфіденційного розділу Технічної анкети.

Директор Українського інституту
експертизи сортів рослин

С. Мельник